

Bibliothèque numérique

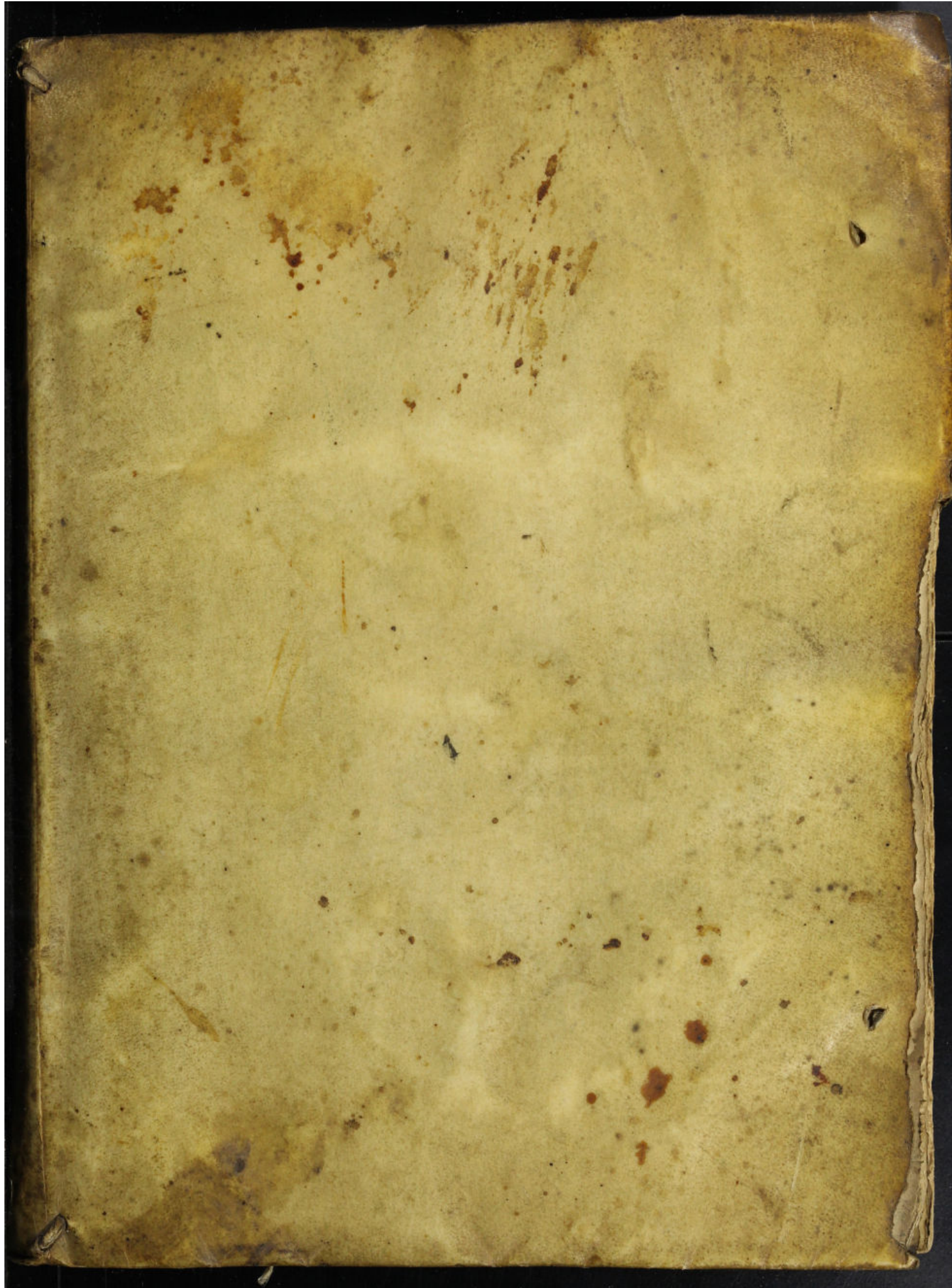
medic@

**Reneaulme, Paul de. Pauli Renealmi
Blaesensis doctoris medici Specimen
historiæ plantarum. Plantæ typis
æneis expressæ.**

*Parisiis, apud Hadrianum Beys, sub signo Stellæ
aureæ, via Jacobæa. M. DC. XI., 1611.*

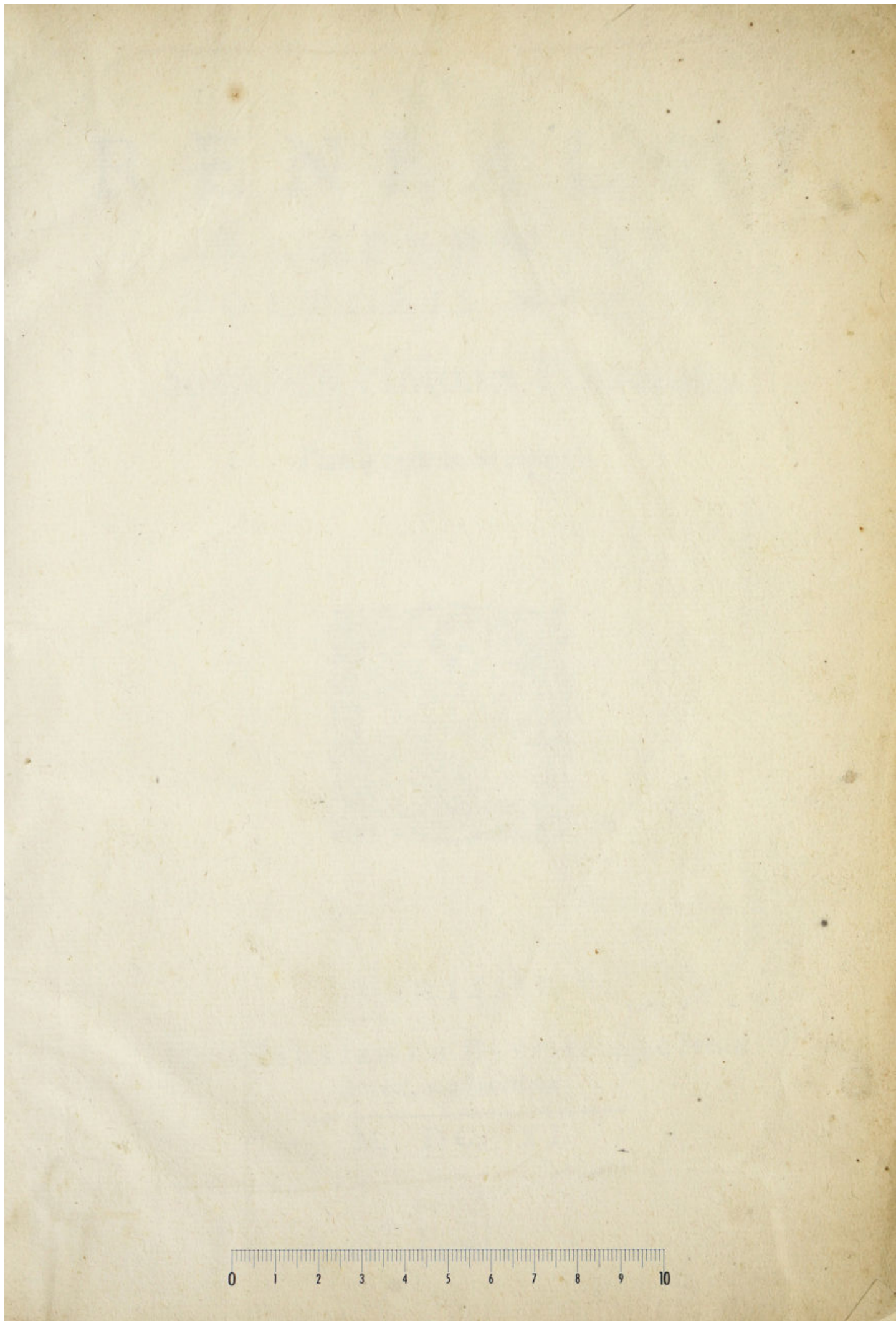

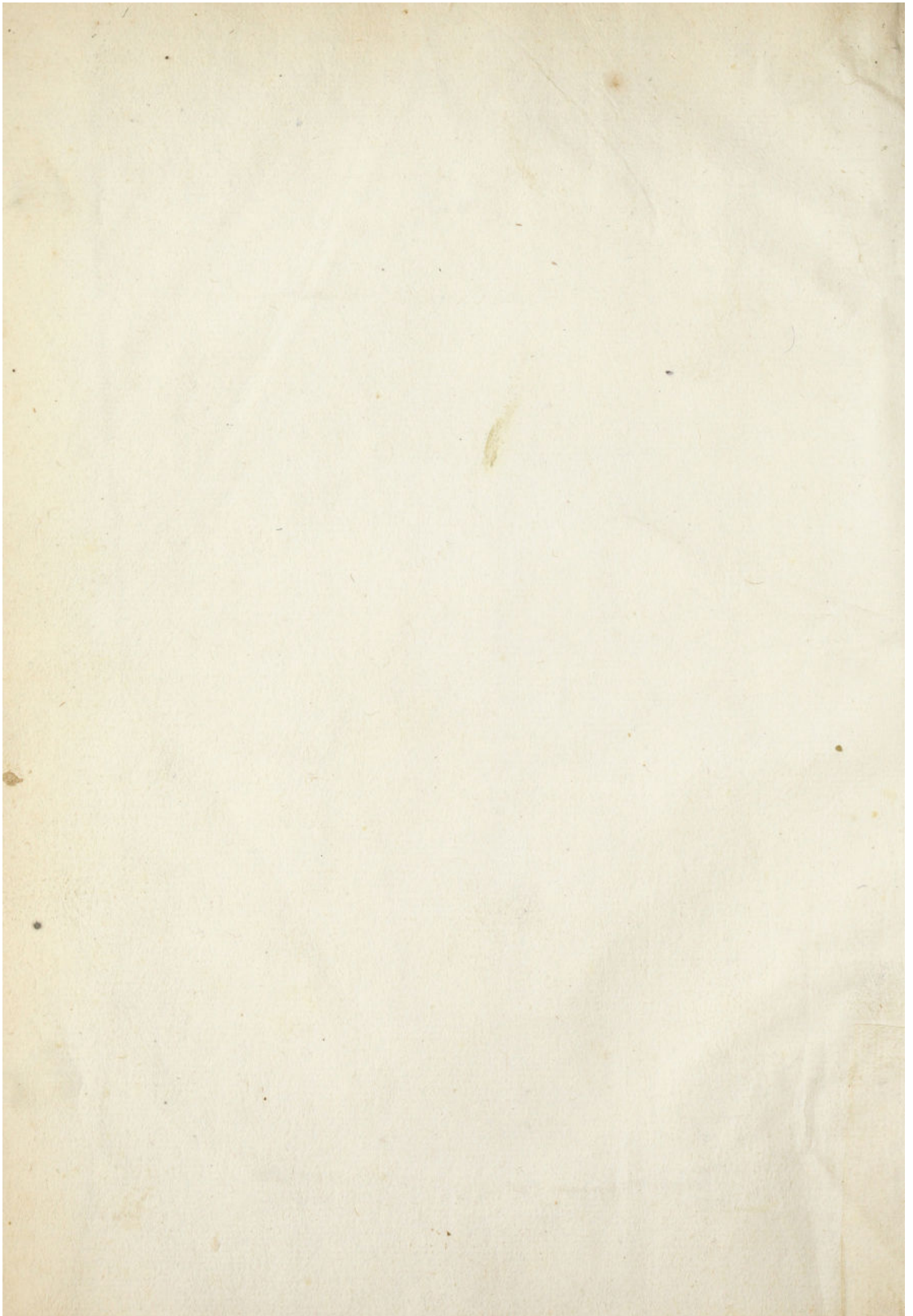

PAULI

12227

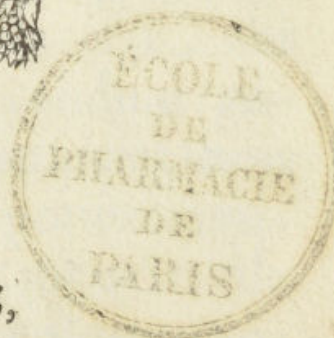
RENEALMI

BLAESSENSIS

DOCTORIS MEDICI

Specimen Historiæ Plantarum.

Plantæ typis æneis expressæ.

PARISIIS,

Apud HADRIANVM BEYS, sub signo Stellæ
aureæ, via Iacobæa.

M. DC. XI.

Ex Libris Le Noir

15-37

PAULI

RENEALMI

BLAESSENSIS

DOCTORIS MEDICI

Specimen Historiæ Plantarum

Plantæ quæ in agro

PAULI

Agri HADRIANI Vici N. 2, ad agro Galla

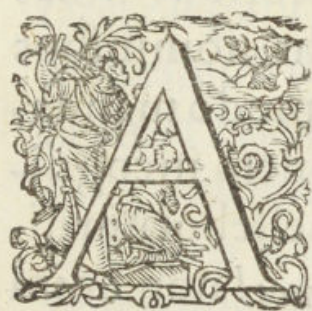
Ante, via Jacoba

M. D. C. XI

ILLVSTRISSIMO CARDINALI
IACOBODAVY
DV PERRON, SENONVM
ARCHIEPISCOPO, GALLIÆ ET
GERMANIÆ PRIMATI, MAGNO
Franciæ eleemosynario.

PAVLVS RENEALMVS. D. M.
S. D.

D morborũ curationem duo sunt
necessaria, illorũ dignotio, & ido-
nei medicamenti cognitio : quis
enim posset percurare morbum,
quem non dignosceret ? In sym-
ptomatis sedandis forte insudaret, neque fon-
tem exhauriendum aggrederetur, aut bilem
pro pituita, aut pro bile pituitam, aut pro vtra-
que melancholicum humorem educeret, vbi
opus refrigerante remedio, ibi calidum ad-
moueret. Quid inde nisi ægroti perniciēs ? non
est hoc medici officium, empirici potius impo-
stura. Nec vnquam magnum, & memorabile
nomen illi, qui neglecta medicamentorum co-
gnitione, totam operam conferet in *διάγνωσιν*
morborum: quippe, si medicinæ optatum finem
atingat, videlicet morbi percurationem illud
τῇ τύχῃ tribuendum potius, quam *τῇ τέχνῃ* vel
ā ij

ipse inficiari non poterit: nonne & empiricus iudicandus? quid prodest morbum dignoscere, causas indagasse, nisi illius tollendæ rationem compertam habuerit? ex his iam intelligitur quantum momenti vtrumque habeat in medicina. Quare nunquam satis culpandi videntur illi qui cognitionem plantarum (à quibus innumera petuntur morborum remedia) tanquam indignam medico, ad ignarissimos homines ablegarunt, satisque laboris sibi insumptum putant, si è quibusdam auctoribus silvas remediorum compilarint, de solis nominibus solliciti, quæ si memoriæ quodammodo mandarent, illico morborum profligationem incognitis armis aggrediuntur: vidi qui helleborum nigrum intrepide præscriberent *νήπιοι*! non enim animaduvertebant pro radicibus illius hodie proflare in officinis radices perniciosissimi veneni quod rei herbariæ periti napellum vocant: cum æger interiit, in alias causas infœlix casus reiicitur, quas commentantur, & quàm disertissimè possunt, mentiuntur: Quare hac ætate corruptissima toti in lingua excolenda incumbunt, rabulas forenses imitati, magnamque tanquam hamo, vel apud principes commendationem expiscantur. Utinam diuini illius senis oraculū alicuius in animis nostrorum hominum ponderis esset, *μὴ τῷ λόγῳ μοιῶν ἀλλὰ ἔργῳ νομίζεσθαι τοῖς*

ἰν' Ἰοῖς. Illis perspecta esset artificum ineptia, qui
 suæ artis ignorant organa; omnes in thesauris na-
 turæ indagandis sagaciores nos præstaremus.
 quippe nōne *κυὸν ὄμματ' ἔχον, κραδίην δ' ἐλά-*
φοιο nos oportet, quos non pudeat ignorare na-
 turam, faciem, verum nomen earum rerum, qua-
 rum vires tantopere ad eam, quam profitemur
 artem sunt necessariæ? nonne ferina stupiditas ab
 ea contemplatione absterret ad quam summa
 necessitas trahit, diuina benignitas artificij varie-
 tate, elegantia, & amœnitate vel inuitos inuitat?
 Multa, non dubito, apud antiquos obscura, mul-
 ta inter recentiores contentiosa istius cognitio-
 nis limini spinas horrentes opposuere, quas mul-
 ti nostro seculo excindere magna cum laude
 tentarunt, salebras tamen non paucas reliquere:
 Nos vero istas explanare conati quæ de singulis
 plantis antiqui scripserunt quam exactissima po-
 tuimus lance iam à multis annis perpendimus,
 ne temere alteri substituatur altera: vires autem
 omniū quotquot nacti sumus in nobismet ipsis,
 quoad eius fieri potuit, explorauimus: nomina
 & singulis generibus & speciebus anonymis ab
 ipsarum naturæ notis petita indidimus: hac ra-
 tione viam ad plantarum cognitionem aperire
 decreueramus, cum nos variæ tempestates ab
 optato portu in exundantes æstus disiecerunt, è
 quibus cum tandem emerferimus, quicquid in-
ā iij

defectis laboribus sumus assequuti, id posteris im-
pertiri constituimus; sed occupationes, quibus re-
laxari nos ars medica non permittit, obstiterunt
quominus per otium liceret operi tãto summam
imponere manum, iccirco vnam, aut alteram hi-
storiam è singulis ferè libris desumpsimus, quæ
publicæ fierent donec tempus aliâque ad id ne-
cessaria, nobis suppeterent. Nisi autem quidquid
hoc est operis tibi literarum lumini & columini
consecrauissem officio meo defuisse viderer, præ-
sidiumque summum aduersus inuidorum vene-
natos dentes mihi non quæsisse: siquidem illo-
rum aciem tui nominis splendor ita perstringet,
vt alio suam rabiem diuertere cogantur, vtinam
eo excipias animo, quo tibi offertur. exiguum est
munus, sed nullum tua præstantia dignum à
mortali sperandum. Vale, Cardinalis Illustrissi-
me, Datum Blæsis vii. Kal. Martias cio. io. c. xi.

PAULI RENEALMI

BLESENSIS DOCTORIS

MEDICI SPECIMEN

Historiæ Plantarum.

DE GLANDIFERIS ARBORIBVS.

GLANDIFERAS arbores Græci *σπύας*, huius dictionis significatione in angustius deducta, vocarunt: quamlibet enim arborem hoc nomine antiqui denotabant. Earum quinque species rei herbariæ periti constituendas iudicant: donec sagaciores posterius plures obseruarint: Hæ sunt Quercus, Ilex, Suber, Smilax Arcadum *glândifera*, & Phello-drys. Latini verò nulla dictione hanc *σπύα* exprimere potuerunt; quare quidam Quercum interpretati, forte penuriam linguæ ut dissimularent; sed quacunque id ratione fecerint, illos sequemur.

QUERCVS.

Δρὲς apud Græcos præter commemoratas duas notiones accipitur pro specie, proq. eius genere, quod Quercus nomine exprimimus Latine: Clarioris enim doctrinæ causa cogimur ex angustioribus latini sermonis carceribus exire. Huius demùm species quinq. obseruari possunt. Platyphyllos, Hemeris, Phagus, Ægilops, & Haliphlœos.

A

PLATYPHYLLOS.

Quam Græci πλατύφυλλον (quod lati sit folij) vocarunt, dum eorum lingua floreret; antiquiores, teste Plinio, σάρωνον dixerunt; Hippocrates etiam βόλανον appellavit, Latini Quercum proprie. Galli *Chesne*. Itali *Quercia*. Hispani, *Robre*. Germani *Eichbaum*.

Species.

Platyphylli quatuor sunt species, mas, foemina, semper virens, & humilis.

M A R I S

Forma.

Arbor procera est, & radicibus in altum demissis ventorum eludit impetum, caudice recto, quem aiunt, quod & in aliis quibusdam observari potest, si iuxta terram excindatur, non quidem crassiori ferra, circularibus fibrarum ordinibus suorum annorum æquare numerum, cortice inferna parte rimos, & scabro: superna, candicante & læuiore in multos dein ramos diuiditur, qui foliis stipantur profundè incis, duos pollices latis duplo longioribus, parum admodum succulentis, ambitu sinuosis, læuibus, supina parte virentioribus. Flores ex hornis ramulis aut ex nouellorum basi Iulorum instar verno tempore dependent. At ex nouellorū, ineunte iam æstate, extremo glandes prodeunt pollicem longo affixæ pediculo binæ raro ternæ sæpius vnica oblongæ, quam Hemeridis tamen breuiores, in quarum fastigio eminet aculeus brevis, nec magnopere pungens, pustulata scabritia calyci asperato imponitur. Putamen est admodum læue, continetque nucleum, qui etsi in duas partes per longitudinem potest diuidi, nihilominus vnica, tenuique tunica vestitur. Denique si ramuli à biennio ad octennium nati transuersim scin-

dantur exsiccati, in sui medio stellæ figuram ostendunt, quod & in fœminis potest conspici.

F O E M I N A.

Duæ sunt fœminæ species συχνοχαερνίς, & πανεχνίς.

Σ Υ Χ Ν Ο Χ Α Ρ Α Γ Μ Ι Σ.

Sic dicitur quod frequentes incisuras habet.

Forma.

Cortice rubescente superbiunt tenelli furculi, folioque sunt breuiore, ad basin magis acuminato colore nitidius virescente, utroque ex latere, tam densis laciniis sinuoso ut crispum iudices, utraq. ex parte lanuginoso, sed supina pauciores habet lanuginem. glandem verò pusillam profert; apricis & lapidosis caulibus amica.

Π Α Υ Ρ Ο Χ Ν Ο Ι Σ.

Quod exiguum haberet lanuginem hoc nomen adepta.

Forma.

Folio etiam quam maris breuiore, at ad extremum latiori & magis obtuso, prona quidem facie pallido & lanuginoso, sed perspicacissimis oculis est opus ei qui lanuginem obseruare voluerit. præterea habet eadem in parte nervos ad latera lanuginosos: glandes profert; quam mas, minores, sed raro binas, frequentius plures, in furculorum vertice ad extremum tanquam retusæ digito fossulam habentes, & apicem minimum. è calyce parum sese exerentes, ipsique firmiter adhærentes, hocque notandum, fœminas marib. esse humiliores, lignoque sunt fragiliori, earum præterea

præterea glandes ramulorum extremis sine pediculo adnasci, aut si quem habeant, (quod rarum) is breuissimus est.

PLATYPHYLLOS

semper virens.

Quercum virentem perpetuo his addendam censeo, de qua sic Plinius ex Theophrasto. in Thurino agro, vbi Sybaris olim fuit, ex ipsa vrbe prospiciebatur quercus vna, nunquam folia dimittens, nec ante mediam æstatem germinans. Tales hodie in Apennino & Andium nostræ gentis agro quædam visuntur. vt obseruauit Dalecampius, & in montibus Alpinis Herculeo freto vicinis frequenter occurrere Clusius testatur.

Frigidarum regionum Syluæ quercubus redimitæ conspiciuntur, non tamen calidas aspernantur.

Florent vere, autumno fructus perficiunt.

Quercus & olea tam pertinaci dissident odio, vt altera in alterius scobe depactæ moriantur: Quercus verò & iuxta nucem iuglandem, & sub quercu iuglans nata statim pereunt.

Vsus, Temperamentum, & Vires.

Illam ædificiis quidem inutilem & carboni, dolatamque vitis obnoxiam dixit antiquitas. Theophrastus *μοχθηρὰ τῆς πλατυφύλλου τῆς ξύλας*. rursus *πελεκυθίται μὲν ὅλως ἀχρεῖα*. Sed si ad posteros prouocet latifolia quercus, tanti viri eleuabunt sententiam tigna, trabes, innumeraque alia, quibus, vt accommodatior euadat decresciente Luna, mense Ianuario, vel ante Februarij vigesimum media ex parte abscinditur: sic enim distillante sensim humiditate fibræ interiores coarctantur, anno tandem elapso, tota excinditur, aut, quod minus probatur, illo tempore prosternitur, ne cortice quidem nudata, donec interna humiditas

A. iij,

fuerit paulatim absumpta, alias enim torquetur, & efficit ea in quibus est operibus rimosa: sed has frustra cautiones adhibueris, nisi corticem abradendum curaueris: breui enim cariem sentiret, quæ ad interiora deduceretur. At verò si aquis immergenda, aut in terrenis operibus obruenda fuerit, lapideam sibi duritiem vindicat infinitamque habet æternitatem.

Ex illius trunci ligno ignis vix, ac ne vix quidem foueri potest, nisi alia facile flammam concipientia succendantur: Carbonis hoc vitium est, quod desinente flatu protinus emoriens sæpius recoquitur, cæterò multis scintillis, ærariorum officinis tantum compendio: Nouellarum & ramorum non eadem omnino est ratio: quia vt non tam difficile flammam admittunt, sic carbo ex illis ignem melius fouet, caloremque ardentissimū excitat. Cortex item ex his detractus, & in tenuissimum pollem comminutus, ad coria densanda est admodum utilis. Cæterum in quercu multa sunt remedia, siquidem liber, folia, flores, glandium calyces, glandesque ipse resiccant, & astringunt in tertio gradu, cum mediocri refrigeratione, quare fluxū muliebrem immoderatum, ventris profluvia, hæmorrhagias quacunque ex parte sedant. ex illius ligni scobe extrahitur arte chymica spiritus, seu tenuissimus liquor, & purissimus, aciditate sua margaritis dissoluendis, & sudoribus promouendis magnopere inseruiens. Glandes hominum palato aduersantur, suis vero gratissimæ, ipsumque pecus diffusum & grauissimum faciunt. Esitatas antiqui obseruarunt venenis resistere, & vi diuretica pollere. Aqua in truncis excauatis aliquandiu stagnata scabiem vlcerosam sanat. Quid & carbo non caret remedio, nam tritus, & cum melle mistus carbunculum sanat. Ex cremata quercu nitrum fieri aiunt.

Demum qui seruaturis diuturnum decus syluis suas domos ornare volunt, non abs re glandes quercus ferunt, centum enim
adolescit

adolefcit annis, centum viget, totidemque fenefcentis illius paulatim putrefcit materia, cortice tamen fæpius integro, illamq; ideo compenfât iacturam fœcunditate glandium: quôdque à vertice labes incipit, ramis inferioribus fructuum copia superiores cedunt.

Q U E R C V S H V M I L I S.

Ad pedalem altitudinem attollitur, ramulosque habet tenues, & flexiles, vulgaris quercus fimiles, folia non finuofa, fed profundis incisuris ferrata, glandem etiam quernæ fimilem magnitudine, forma, & nuclei amarore, calyci maiori inhærentem in calidis regionibus obferuata.

R O B V R.

Idæi ἡμερίδα, Macedones ἐτυμόδριον vocarunt, hoc veriquercum Latinè fonat, illud placidam fiue domesticam possumus interpretari. Lat. *Robur*, Galli *Rouure*, *Roble*, & *Chermillat*. Itali *Rouere*.

Species.

Quatuor funt species, nomine generis prima retinet, fecunda σκληρόζυλος, tertia κηκιδόφορος, quarta ῥιπιδής dicitur.

Forma.

Profundè fuas agit radices: rimofa afperoque cortice horridus eft caudex humilis, & contortus alifque ramorum frequentiffimis cauatus. materia vero paulo minus, quam Efculi dura, firmaque. Folia funt quam Quercus magis finuofa, nec adeo virentia, prona facie molli, canaque lanugine pubefcentia. glandes fert omnium maximas, & longiffimas, è fuo calyce breviori, ac depreffiore facile deciduas, quæ modo vnica, modo

geminæ, & quod huic peculiare est, è longo tenuique pediculo dependent, saporis deniq; post Phaginam & Iliquã dulcissimi. Arenoso steriliq; gaudet solo.

Σ Λ Η Ρ Ο Ζ Υ Λ Ο Σ.

Quod durum sit lignum, hoc nomen habuit Duriligna Latine dici potest.

Forma.

Quercus fere magnitudine in Austria, Styria, & Pannonia crescens, strigosa, & quam illius ligno duriore, folio minus amplo altera parte nonnihil incano, exiguum glandem fert. Incolæ à duritie *stainaichel*, Vngari *chemenicherfa*, nonnulli *musfal*, vocant.

Κ Η Κ Ι Δ Ο Φ Ο Ρ Τ Ο Σ.

Κηκιδφορτος idest Galliferax dici potest.

Forma.

Humilior est & interdum humanam altitudinem non excedens alioqui Etymodryi facie, foliorum forma, canitieque omnino similis, fert hæc prægrandes gallas, tamque frequentes ut ramulum vix palmum lōgitudine superantem nouem aut pluribus gallis onustum videre possis. Hæ sunt ramo fere contiguæ, sine vlllo ordine, rotundæ quidem, sed aliquot tabernaculis exasperatæ: dum recentes præsertim qua solent spectant, subrubræ. Inueniuntur & in huius foliis interdum pilulæ iis similes quæ Platyphyllo foliis innascuntur.

Frequens occurrit in Castellæ veteris mōtibus, & in Austria, sed hic quam illic gallarum minus ferax. Huius ramis contortis fissis & exsiccatis tædæ loco rustici vtuntur.

Π Ι Γ Ω Δ Η Σ.

SPECIMEN HIST. PLANT.

ΠΙΓΩΔΗΣ.

Quod lenta sit Viminis instar *πίπιδης* appellatur.

Forma.

Humanam altitudinem non excedit tenuibus & lentis ramis, foliis galliferaci similibus, sed minoribus, nec adeo sinuosis, huic multæ adnascuntur Gallæ, binæ, ternæ, atque etiam quinquæ, sed parvæ.

Montes Robur diligit, valles non aspernatur.

Fructum sub Autumno perficit.

Tanta est Roboris duritia ut terebrari nisi madefactum illius lignum nequeat, & ne sic quidem adauctus auelli clauus ut dixit, non sine Hyperbole, antiquitas.

ΕΣΚΥΛΟΣ.

Qua ratione Græcis *φυλὸς ἀπὸ τοῦ φαγεῖν*, eadem à Latinis Esculus ab edendo fuit dicta. Alia est Fagus Latine appellata, ne quis affinitate nominum decipiatur. de hac suo loco.

Forma.

Radice tantum descendere creditur quantum eminet corpore: Hemeride non procerior, & non omnino rectus est caudex, at crassissimus ramis in orbem dispositis comans: Folia, quam Hemeridis crassiora, breuiora, obscurius virentia, & pro-na facie candicantia, in ramorum furculis ad exortum singulorum foliorum, vnicam, raro geminam glandem profert tere-tem longiusculam, & graciliorem quam quercus, magis acu-minatam, magisque pungenti aculeo munitam. Breui, crasso-que pediculo subuehitur calix, glandem ad mediam fere par-tem amplectens. Est & altera quæ glande crassiore, pleniore, & ob grauitatem decidua tantum differt à superiore. Calidio-res amant regiones.

B

Lignum habet durissimum & incorruptissimum ex glandiferis omnibus.

In medicina reliquarum quercuum habetur præstantissima. At Glandes, quæ Græcis etiam *φηγάι* appellantur, & si astrictiōnem aliquam habent, vt docet Hippocrates, & res per se innotescit, medicis qualitatibus ab earundum glandibus longo distant interuallo: sunt enim esculentæ, easque Hispani ob suauitatem *Vellotas* appellant. Quidam vt palato magis arrideant, sub cineribus coquendas curant, quocunque tamen modo paratæ capitis grauitatem inducunt hominibus. Sues vero faciūt hilares, carnem coquibilem, ac leuem, & vtilem stomacho.

C E R R V S.

Αἰγίλω† ab Idæis, *ἀπὸ* à Macedonibus dicitur. Latinis *Cerus*. Italis *Cerro*.

Forma.

Firmis radicibus caudex nititur, excelsissimus, rectus. folia profert crassa amplisque incisuris laciniata. Glandem horridam, rotundam ac velut obtusam, sapore tam tristi, vt ne sues quidem, si aliud pabulum adsit, velint attingere. Eam calyx fere totam contegit, rigidis, latis, in cinereo candicantibus aculeis echinatus.

In Græciæ & Hetruriæ syluis frequens, aliis regionibus multis incognita.

Huius lignum si in operibus rectum steterit firmissimum est, cum autem leuissimum sit, & rarum, putredini magis est obnoxium, at carboni & igni alendo vtile, si modo vehementi calore opus non fuerit.

Glandes si quis fame coactus ederit summum capitis dolorem experietur. vulgo Gallones, aut Vallonia vocant, vtunturque ad
pannos

pannos nigro colore inficiendos, sed tinctura longe est quam è gallis fugacior.

HALIPHLOEOS.

Idæis & Macedonibus ἀλίφλοιος dicitur ἀπὸ τοῦ ἁλὸς τοῦ φλοιού quod Theophrastus annuere videtur, ἡ γὰρ ἀλίφλοιος, inquit, παχύτατον ἔχει τὸν φλοιόν. i. crassissimum habet corticem. Latini græca sunt appellatione vsi; qui falsicorticem verterunt, tanquam ἀπὸ ἁλὸς compositum, hallucinati sunt.

Forma.

Firmis radicibus & in obliquum actis fulcitur caudex, procēritate, & rectitudine elatus, cortice subcæruleo, & crassissimo vestitus, ramis brachiatus tam breuib; ut decurtati videantur. exeuntque in folia Cerro similia, angustiora, longiora, per latera incisuris æque profundis, sed minus latis sinuosa, multo magis nigricantia, asperiora, duriora, hyeme decidua. glandes profert omnium glandiferarum, excepta Illice, minimas rotundas fere & aliquantulum compressas, è suis calycibus parum sese exerentes, qui spinis longis, flauis, gracilibus & densis horrent, Castanearum instar, & ad singulos exortus bini sæpius, brevissimo pediculo adnascuntur ramis, & furculis.

Nascitur in Hetruriæ sylvis maritimis, & Apennino, pinguib; quidem & perflatil locis.

Quandoquidem illius ὀστελέχρως χαυῶν καὶ χυῖλον, ut notat Theophrastus. i. fungosum, & cauum, nec ædificiis, nec carboni materiem præbet vtilem.

Omnes illius partes Platyphyllum vincunt astrictione, Glans etiam amarore, quare nisi fame adigantur fues, illam fastidiunt.

Alter.

In sylua qua Dolo Vefontium itur, iuxta pagum sancti Viti

nascitur Halyphlæos altera, folio hemeridi simili virente, non tantopere sinuoso, glandibus amplis, tribus quatuorue simul iunctis, quæ sine pediculo furculis hærent, calyce valde hispido, superiori simili.

I L E X.

Græcis, ὤπιος. Latinis, *Ilex*. Gallis, *Ioufe*, *Eoufe*, *Chesneverd*. Italis, *Elice*. Hispanis, *Anzina*, & *Anzיתהira*. Germanis *Stecheinchen*, *Eingatung*.

Forma.

Radices alte demittit, caudicem vero ad mediocrem altitudinem attollit frequentioribus quam suber: at breuioribus ramis, fronde perpetua lætis: Folia laurinis similis, ante primogenitarum glandium exortum pungentibus denticulis serrata, postea vero qui enascuntur furculi folia emittunt, vt plurimum nullis incisuris crenata, nullis spinis horrentia. Iulos quercui similes profert ex hornis ramulis, glandes ex nouellis, à quernarum forma non abscedentes, quandoque crassiores, & longiores, interdum tenuiores, breuiioresque, quæ nonnunquam ante maturitatem nigrescunt, & gummi quoddam reddunt, sapore subacri, non tamen ingrati, maturarum putamen nigricat. Nucleus vero candidus, firmus & dulcis est.

Fructum perficit circa Vergiliarum occasum.

Vsus.

Huius materia & si robustissima sit, tamen sponte sua frangitur ac diffilit. vnde Bæotos Pericles appellabat Ilices quod etsi fortes essent, nihilominus propter intestina odia seipfos conficerent.

Tempe-

Temperamentum, & Vires.

In medicina si Ilicem quercui substituas nil aberrabis : at glandes, quas Græci ἀκυλούς vocant, non tantum nutriendo corpori conueniunt, quin & per Hispanias secundis mensis inferuntur, præsertim apud Salmaticenses : sed etiam in medicos usus veniunt. Hippocrates ἀκυλὸν καὶ βάλανον, καὶ φηγὸν σαλτικὰ μὲν ὤμα καὶ ὄπα. Galenus. τὰς δὲ τῶν ὑπὸ τῶν βελανιδινοῦς. αἱ ἀκυλὸν ὀνομάζονται ἐλλυ-
νες, εἰσὶ δὲ τρυφναὶ καὶ σκληραὶ ὅσθι δὲ τὸ ἀνδρῶν καὶ ἐφθασίως πρὸς φέ-
ρηται, δυσπέπτοις. καὶ παχυχύμας ἔσας φυλάττειν αἰσθητὴν. Istæ enim qua-
litates non impediunt quominus in bellariis locum habeant, quin & de esculi glandibus eadem Mnesitheus Atheniensis quamuis locum illis assignet in secundis mensis τὰ μὲν οὖν, in-
quit, ἐστὶ λιπρὰ καὶ τῇ φύσει, καθάπερ αἱ ἀμυγδαλαὶ τε αἱ ξηραὶ, καὶ ὅσθι
βελανίδες, τὰ δὲ ξηρὰ, καὶ τρυφνὰ, καθάπερ αἴτε φηγὸν καὶ πορὺν ὅ τοιοῦτον
ἔσας.

ILEX MINOR COCCIFERA.

Græcis arbor ipsa Κόκκος βαφικὴ, at melius ὑπὸ τῶν κοκκοφόρων.
Latine Ilex aquifolia, vel coccifera. Gallis Ioufe ou Eoufe porte-
escarlante. Hispani vocant Carasca fruticem qui glandem: Coscoïa
vero qui coccum profert.

Forma.

Multi ab eadem radice prodeuntes furculi fruticis al-
titudinem attingunt : crassitudinem duorum sæpe nume-
ro digitorum. Folia per ambitum crenata ad æquifolij pro-
xime accedentia, sed minora, rigidis aculeis horren-
tia, breui adnata pediculo, prona facie minus, quam

B. iij.

Ilicis, incana ruborem aliquando vetustate contrahentia. Flores mense Martio conspicui, muscosi, quercus similes, glans calyci spinoso & echinato inhæret pusilla, saporisque admodum amari, quæ tam sero perficitur, vt nouellam comitetur annicula, vnde biferam quidam putarunt.

Hanc solus commendat coccus, de quo posthac.

S V B E R.

Græce *Φῦος* & *Ἴλος* dicitur, latine *Suber*. Gallice *Arbre du liege*. Italis, *Sugaro*. Germanis *Pantoffelkots*. Hispanis *Alconorque*.

Species.

Dux species hætenus obseruatæ fuerunt, altera quidem latiore folio, quæ generis nomen retinebit; altera vero, angustiore, quam ideo *γενοφυλλίδα* vocamus.

Forma.

Ilicem quam radice magnitudine prouocat, caudicis crassitudine, & altitudine aliquantulum superat. Duobus vestitur corticibus horum externus crassior est. Internus vero subtilis admodum; his detractis cortex qui renascens succedit colore minij, longè latèque conspicuum se præbet. Rami sunt quam Ilicis firmiores: folia vero, maiora, longiora, mollia, supina facie magis virentia, nonnunquam ferrata. Glans per maturitatem nigricat, quam Ilicis longior, at apice est obtusiore donata. Calyci adhæret maiori, hispido, per oras molliter echinato, qui crasso breuique pediculo suffulcitur. Nucleus astrictione reliquas superat, & desiccatione, ingrati admodum saporis.

Calidæ regiones huius sunt feraces, Hispania, Lusitania, Gallia Narbonensis, & Aquitania, sed quæ in hac nascitur, folia quotannis demittit.

ΣΤΕ-

ΣΤΕΝΟΦΥΛΛΙΣ.

Est & suberis altera species quæ angustioribus frondescit foliis unde nomen minusque crenatis, cuius glandes adherent calyci aspero, & pungenti.

In Italia frequens occurrit, præsertim ad Apennini radices, & in Anconensis agri nemorosis collibus.

Vsus & vires.

Suberi cortex est in fructu : quare Græcos aiunt quidam *δυσπόφλλον*.i. corticis arborem vocare. Illius detrahendi hæc est ratio. non solum qua parte caudex è terra emergit: sed etiam superiore paulo infra brachia circumscinditur ad lignosam vsque materiem, mox ab imo ad summum finditur, duplexque cortex detrahitur tertio post anno, nec vllum inde, nisi paucis à detractioe diebus largi imbres ingruerint, arbori exitium impendet: Immo iuuatur, alioqui enim perstricta strangularetur, vel potius alimento in corticem absumpto marcesceret.

Externus Cortex igni explanatur, & ad vasorum obturamenta, piscatorumque tragulas expetitur, eodemque, scabritie derafa, hiberno tempore soleæ muniuntur aut altitudinem assumunt. Mammis appositus lactis generationem impedit. In cinerem adactus, ad sedandam quacunque ex parte hæmorrhagiam utilis. Hæmorrhoidibus non tantum ideo confert, sed & dolores, quos inferunt solatur. Ex interno pateræ fiunt, quas miscendo heceticis poculo vtilissimas affirmant.

Denique suberis materia est firma cariemque & vetustatem tardissimè sentit.

SMILAX ARCADVM.

Σμίλαξ multa significat, est enim herbarum, & arborum

diuerfarum nomen ; siquidem , inter arbores vna smilax glandifera, altera smilax quæ Latinis taxus. est & multiplex *σμίλαξ* in herbarum genere. hoc loco nobis agendum de glandifera.

Græcis *σμίλαξ*, Latini græcam appellationem retinuerunt Galli, non sine errore, *rouvre* nominant.

Forma.

Ad Ilicis similitudinem proxime accedit, sed cortice vestitur cinereo, in summis ramis cano, & lanuginoso, foliis frondescit lauri similibus, aut Ilicis, non ferratis, aut spinosis, supina facie viridibus, prona candicantibus, & lanugine molli pubescentibus; flore oleæ quodammodo simili; glandem obseruare non licuit.

Nascitur frequens in Gallia Narbonensi.

Alterum smilacis genus alunt Rhodano proximi colles, qui à Vienna Allobrogum ad Arelatem vsque porriguntur. Intra fruticis altitudinem consistit, folia profert oleæ similia, nec enim sinuoso, ferrato, spinosove sunt ambitu. Flores superiori similes. Vtriusque materia est mollis, nec operibus diuturnis apta: astringendi facultate est dotata.

DE PHELLODRY.

Græci *φελώδρυς*, suberiquercum Latine potes interpretari: Galli *Chesne liege*. Hetrusci, *cerrosugaro*. foliis siquidem suberem refert, cortice, glande, & ligni materia quercum.

Huius species quinque statui possunt. longifolia, pullicortex, molli folia, crassi folia, & aquifolia.

LONGIFOLIA.

In huius vt & in aliarum radicibus nil dum obseruare mihi licuit *ἄξιόλογον*. Caudicem attollit longifolia ad mediocrem altitu-

altitudinem; Ramos spargit cinereo cortice tectos, foliis comantes, altera parte albicantibus, angustis, longis, crebris admodum, at non profundis incisuris crenatis; leuiter asperis potius quam spinosis. Glans vero per maturitatem ex fusco flavescit.

PVLLICORTEX.

Longifoliae altitudinem aequat. huius caudex ramorum cortex in pullo colore fordescit. folia sunt latiora, laciniis raris sinuata, molliter aculeata, prona facie candicantia. glans cortici est concolor.

MOLLIFOLIA.

Caudex non procerus, ramis brachiatur cinereo cortice obductis, unde folia, mediocris amplitudinis, obscure virentia, raris nec profundis laciniis sinuata, leuiter pungentia, glandena haec profert ex fusco flavescentem.

CRASSIFOLIA.

Folia profert latissima, obscure virentia, crassa, frequentioribus incisuris, & valde spinosis ferrata. caetera superiori similia.

AQVIFOLIA.

Huius folia multum laciniata, & valde muricata quam superioris minora, pallidi coloris, ramos ornant. quorum cortex cinereus glandis calyx est echinatus. caetera non differunt à superioribus.

In collibus Rhodano vicinis nascuntur vt & in Lusitaniae multis locis, vbi duae primae gallas ferunt.

DE IIS, QUÆ PRÆTER GLANDEM,
FERUNT QUERCUS.

Multa ferunt Quercus excrementitia, maiori ex parte fructuum speciem præ se ferentia; Coccum scilicet, morum, Verrum, Gallas, pilulas, pumicem, panos, racemum, fungum, & viscum.

DE COCCO.

A Græcis dicitur κόκκος βαφικὴ, σχολήκιον, Latinis coccus tinctorius, cuscum, quidam tamen quisquiliū legunt. Galli *vermillon* & *graine d'escarlate*; Quidam etiam *cochenille* dictione à cocco deducta.

Ilex minor, siue aquifolia omnium arborū fructus solo provocat cocco. granum hoc tenerrimo in scapo fruticis illius parvi gignitur ex succo excrementitio ab eo antequam tantum adoleuerit, ut glandes ferat, exudante. nascitur autem in ima supinæ faciei parte folij qua pediculo adhæret, nonnunquam in furculorum nodis, rotundum, paruum, eruiliæ magnitudine, exteriori sui parte primo albidum, deinde ubi maturuit è cinereo rubens. Interiori vero purpureo cruore plenum, nullusque illi subest petiolus. alioqui asparagi fructui valde similis.

Colligunt Maio, & Iunio mense viles operæ, unde Dioscorides *χωάνες ὅ ἐν τῷ θέρει ἀνθέρουσι*. Ad tinctorum usus sic paratur, linteo superstratum solis ardoribus exponunt, sedulo custode adhibito, qui natos inde vermiculos extremis linteï bacillo concussis, in inferiorem illius partem toties refilire cogat, donec emoriantur, quidam ne in vermiculos abeat, succum ipsum irrorant aceto, vinove albo. alii animalcula cribro à vesiculis separant, deinde summis digitis leniter compressa in pilas, oui magnitudinem æquantes, efformant. Vesiculis enim
præcel-

præcellit succus purpureus, ex eo animalia nata secundum obtinent locum.

Expresso illius succo vtuntur Medici, quem vt incorruptum feruare possint ad tempus aliquod, tantillum aceti affundunt, aut vini. malunt alij sericum crudum imbuere. Ex illo fit celeberrimum medicamentum Arabico nomine alkermes dictum. in cuius compositione vtinam viliora nobilib. non substituerent, lapidémque Lazuli Arabum, & Cyaneum Dioscoridis omnino diuersa cognoscerent.

Vires.

Sed Cocci vires paucis multas explicemus. astringentis & amaræ qualitatis est, atque sine morfu desiccatur, vulneribus præsertim neruorum est vtilissimus. Obstetrices non absque ratione ad abortus impediendos vtuntur. in roborando corde non parum potest.

MORVM ET VERETRV M.

Mora quercuum dicuntur excrementitium quid è quercu natum : sicque dicta sunt à similitudine quam cum moris habent tantam, vt colore modò & arida duritie, saporéque acerbo differant.

Veretrum autem dicitur quiddam initio illius figuram affectans : at postremo cum induruit tauri caput imitatur, eique inest nucleus oleæ similis.

GALLÆ.

Κνήκς Græcis dicitur. Latinis, & Italis, *Galla*. Gallis *noix de galle*. Arabibus, *Hafs*, & *afus*. Germanis, *Gallopfel*. Belgis, *Galnoten*. Hispanis, *Agalla galha*, & *bugalha*. Duorum sunt generum; altera enim tuberculis aspera, quæ ὀμφακίτης à saporis acerbitate vo-

catur, altera vero lævis, quæ οἶνονηκίς. i. vino galla. seu mauis vt quidam legunt οἶνονηκίς. i. asino galla.

Forma.

Prima est rugosa cute & pungentibus tuberculis aspera, altera vero læui: Illa fulonibus, & coriariis magis expetitur: rursus à colore peti potest duplex differentia, altera siquidem alba, altera autem nigra, quam ideo Græci πηλῶδη, & μελαίναν vocant.

Vires.

Potenter astringunt, sed aspera magis quam lævis vtraque mediocriter refrigerat; ergo carnis excrescentias cohibet. Fluxiones gingiuarum, & vuulæ, atque oris exulcerationem reprimunt. dysentericis & cœliacis cum vino coctæ bibuntur, aut in fotu adhibentur. Crematæ donec igne flagrent, sanguinẽ quacunq̃ ex parte fluentem reprimunt. denique vbi adstrictione est opus, magnopere conueniunt. meditullium dentibus inditum eorum dolores sedat. Demum hoc leues gallæ habent peculiare, vt annonæ sterilitatem, aëris salubritatem, quotannis præfagiant, nam quod de bello dicunt, id prorsus anile est. Cum rumpuntur, priusquam perforatæ, si vermis in illa concretus reperere deprehendatur annonæ sterilitatem; si auolet, musca aëris salubritatem. si aranea latitet pestilentiam prænuntiat. Vfus etiam est in pannis nigro colore inficiendis & ad atramenti scriptorij confectionem. at asperis, vt dictum est, posthabendæ læues.

PILVLÆ.

E quercubus etiam nascuntur quædam rotunda, gallis multo

multo minora, quæ à figura pilulæ dicuntur: nec vnus sunt speciei, sunt enim aquosæ, capillatæ, lanatæ, sessiles, aut foliatæ.

Aquosæ nascuntur in foliorum tergo candicantes pellucidæ, tanquam folliculi aqua pleni, antequam induruerint in his culices natos conspiciere possis.

Capillatæ dicuntur, quod capillis sint comosæ. Illarum utilitas nondum cognita, etsi melleus succus, quo turgescit verno tempore, nos ad illius vires inuestigandas prouocet.

Lanatæ duro putamine constant, flosculos laneos continente lucernis aptos, non quidem sine oleo, alióve pingui.

Sessiles nascuntur ad alarum pronos recessus corpore non pediculo ipsis adhærentes, intus cauæ, Theophrasto, *κιδέμυχα σφαίρα* dicuntur, versicolores, eminentibus umbilicis cādicantibus aliquando vario colore distinctis, interdum nigris, media cocci colore splendent, apertis nigra est, & putris inanitas.

Foliaceæ pilulæ dicuntur quod foliis, aut potius squammulis foliaceis compactæ sint similitudinem summam habent cum Iaceæ pratenfis capitulis. occurrunt frequentissimè in cædis siluis quibusdam in aliis dum quærerem sæpissimè operam perdidit.

LAPILLI PVMICEI.

Lapides pumicei fuerunt à quibusdam obseruati è quercubus geniti, rarissime tamen. Meam diligentiam & solertiam ista raritas ita elusit, vt ne semel quidem hætenus videre potuerim.

MVSCVS.

Muscus quercubus, vt reliquis arboribus vetustatem adeptis, aut opaco, vel humidiori solo natis succrescit. de huius generibus capite de musco dicemus.

V V A.

Ex superfluo succo circa radicē quercuum annosarum coaceruato, sub terra quiddam concrefcit vuæ speciem præ se ferens, exterius purpureum, interius candidum, saporis subaufteri, quod caloribus æstatis in ligneam euadit duritiem. colligenda est tempore verno & in vmbra ficcanda.

Inter medicamenta ex plantis in sedanda quacunque ex parte hæmorrhagia nullum habet secundum.

De fungo suo loco dicetur.

V I S C V M.

Græcis ἰξὸς, & ἰξία, ne tamen, vt quidam ex antiquis in rerum natura doctissimus, decipiamur, notandum est τῆς ἰξίας nomine album chamæleonta Græciam quoque significasse, qui & οἰξίας vocatur. Cæterum quod aliis ἰξὸς, Arcadibus ὕφεαρ. Latinis, *Viscum*. Gallis, *Guy*. Arabibus, *Debach*, *Dabach*, & *Hele*. Italis, *Visco*. Hispanis, *Liga*, *Mordago*. Germanis, *Mistel*, *Eichenmistel*, & *Vogellem*.

Forma.

Ad Cubitalem altitudinem fruticat ramos latè diffundens frequentes, geniculatos, læui cortice vestitos, aut virides, aut è viridi aureos, teretes, solidos, fragiles, horni tamen paulo compressiores, & lenti sunt, materiemque habēt vtrique non fibrosam, sed tanquam ex re fusili conflatam. in horum extremo folia bina ex aduerso posita, erythrææ, quam centaurium minus vocant similia, sed maiora, densiora, tribus aut quatuor nervis supina facie eminentibus insignita, nullo adnata pediculo, hieme durantia, sed vbi alia in nouellis ramulis excreuerint decidua, quod an fiat in visco perpetui foliis adnato obseruandum aliis relinquere cogor.

Flores

Flores sunt parui, sublutei, succedunt his baccæ tres aut quatuor cohærentes, candidæ, pisi magnitudine, candidæ, transparentes, succum lentum ac tenacem continentes, cuius medio inest corpusculum durum seminis speciem referens.

Locus.

Cum sedem non habeat, in aliena viuit, nec enim in terra gignitur, arboribus innascitur, ex illarum excrementitio succo progenitum, non ex semine, quod à turdis, auibusque aliis comestum, deinde post maturationem in ipsarum ventre, deiectum ramis arborum hæserit: compertum enim est aues illas semen Visci deuoratum ita conficere, vt nil integri ab illis excernatur, vnde hæc planta oriri possit. præterea sæpe nascitur in ea parte arboris ad quam auium excrementa pertingere nullo modo possunt. quamuis aliter senserit antiquitas, vnde illud, Turdus sibi malum cecat.

Temperamentum, & Vires.

Diuersis partibus constat Visci substantia, aquea videlicet & aëria, illa primo appulsu huius efficaciam impedit quare aliquanto spatio temporis eget; vt vires suas ab aëre acceptas exerat, quod vbi assequuta est, temperamentum obtinet calidum, & siccum in tertio gradu, cum nonnulla partium tenuitate. Nil itaque mirum si emollit, discutit potenter, & ex alto trahit, vetera vlcera, abscessus quos malignos vocant, sanat, neruorum contracturis ab affluxu humoris crassi medetur. præterea crassos viscidosque humores purgat, tenues sudorifica vi per cutis poros educit. quare vertiginosis, epilepticis confert, in eumque vsum pilulis potionibusque catharticis admiscetur nō tantum lignum sed etiam folia. solius ligni vsus ad sudores prouocandos præstantissimū in quercu natum, proximus honos illi quod

leucacanthæ parasitatur, ad contracturas neruorum præfertur adnatum pyro, ad vlcera maligna in pomo sedem habens. Quoduis lætum bobus pabulum.

Viscum. siue gluten ex Visco.

Glutinum ex visco factum non alio nomine quàm quo frutex fuit designatum Galli, *Glu* appellant. hanc Plinius illius conficiendi rationem docet ex acinis, *qui messis tempore*, inquit, *colliguntur immaturi nam si accessere imbres amplitudine quidem augentur, visco marcescunt, siccantur deinde & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putrescunt duodenis ferè diebus: unum hoc rerum putrescendo inuenit gratiam: Inde in profluente rursus malleo tusi amissis corticibus interiore carne lentescunt. hoc est viscum pennis auium tactu ligandis (aptissimum) iuglandis oleo subactum, cum libeat insidias moliri.* Hactenus Plin. Alios glutini vsus non comperi, neque enim assumere ausus fui. fit & viscum ex aliis & herbis & arborib. sed suo quæque loco.

ABIES.

Græcis ἐλάτη. Latinis, *Abies*. Gallis, *Sap. vel sapin* vocatur. Italis, *Abete*. Hispanis, *Aueto*. Germanis. *Thannē & Thannembaum*.

Forma.

Hæc arbor speciosa, firmissimis radicibus innixa caulem erigit procerum, enodem inferiore sui parte, crassum, at in tenuius sensim progredientem. Cortex externus est cinereus, internus vero subalbidus, suamque resinam refert odore, & sapore. Rami decussatim dispositi velut alæ expanduntur, huncque ordinem seruant, vt inferiores superioribus sint paulò longiores, horum tenerrimis adnascuntur folia hyeme non decidua, in
modum

modum pectinis digesta, angustissima, vix digiti longitudinem attingentia, prona facie subalbida, virenti neruo dirempta: supina autem viridia, medio exarata sulco, nullo subiecta pediculo, quæ etsi ab omnibus ramulorum partibus nascantur, nulla tamen deorsum spectant, sed oblique sursum eriguntur, quæque à prona ramorum facie oriuntur longiora sunt aliis, quod si iunior sit arbor, maiori ex parte bifidum mucronem habent, aliàs vnico apice duro armantur, denique tam densè stipata sunt, vt imbrem non transmittant. In adultis ramis è singulorum foliorum alis, prona parte exigua quædam nucamenta interdum nascuntur in sequentem annum duratura, è quibus singulares breuesque iuli exoriuntur in flosculos sese explicantes, conos tandem extrema ramorum sustinēt, non vt in Picea rectâ deorsum, sed obliquè, aut rectâ sursum spectantes, oblongos, cuspidetamen obtusa, latis mollibusque squammis compactos, inter quos prominent parua, membraneaue folia. In hac arbore viscus nascitur quem stelim vocari Plinius auctor est.

Post vergiliarum occasum profert fructum.

Montes & valles diligit, quibus frigidum est solum. Satis omnibus infesta: non quòd succum terræ exhauriant illius radices, sed quòd stilla sæua sit arboris, quæ frondis proiectu ita diffunditur, vt per ipsam non diffluant imbres.

Illud porro non omittendum, cacuminibus ramorum decis arborem mori, detruncatis durare, & si infra, quam rami fuerent, præcidatur, quod superest viuere. si verò cacumen tantum auferatur, totam mori.

Abietis caudex in duas partes diuiditur, in inferiorem enodem, quæ cum circunscinditur quadrifluuiis disparari potest, & eiecto torulo ad intestina opera comparari diciturq; Sapinus, atque in superiorem durissimis nodis rebellem, quæ fusterna vocatur.

D

Album habet quod Græci λεῦσον vocant. Iuræ montis lignatores *ouchon*, & *louchon*. ægidos quæ in Picea est, speciem præ se ferre videtur.

Vsus.

Ligni materies levis est admodum, ideo nauium malis & antennis præfertur. ad tectum firmissima eadem valuarum repagulis, & ad quæcunque opera libeat aptissima, quouis fere fabricæ artis genere spectabilis. pampinatoque se voluit orbe ad incitatos runcinarum raptus. Curribus etiam apta & maxime sociabilis glutino, in tantum, vt findatur antè, quàm solida est: quid? & pondus sustinere valida, etiam in transfuersum posita.

Ex cortice vasa, corbésque, ac patentiora quædam conuendis messibus vindemiisque fiunt, atque tuguriorum prætexta.

In nouellis abietis, è glabro cortice attolluntur quædam tubercula, quæ pastores bubuli cornu mucrone ita perfodiunt, vt inde liquida resina extillet, parua tamè copia: nam vix vno die quanuis in eo totam defigant operam, quaternas singuli uncias colligere possunt, quare multo rarior est reliquis, soletq; adulterari Larigna per colum toties transmissa, donec abiegnæ limpinitatem mentiatur: fraus hac ratione detegitur, quod abiegnæ sit substantia tenuior, sapore amariori, odore præstantissimo, & in annum seruata quodammodo flauescat.

Resinæ Temperamentum, & Vires.

Græcis, ῥηλινὴ ἐλάτης. Latinis *resina Abiegnæ*. Gallis, *Terebenthine*. Italis *Olio d'abete*, quod quidem intelligi debet de liquida, non arida. Illa est calida, siccâque ordinis tertii initio detergendique vim obtinet: & veræ terebinthinæ vires pene æquare videtur.

Vulne]

Vulneribus recentibus, vlceribusque confert, ipsa enim repurgat & consolidat. Semunciae pondere biliosos humores per aluum educit, renes, vrinariosq. meatus expurgat, vrinas copiosiores non solum eijcit, sed ipsis etiam Violae Martiae odorem conciliat, calculos expellit, arthriticos dolores demulcere dicitur admota. Cortex, & resina sicca astringendi facultate polent, detergendique non omnino destituuntur.

Ex liquida quadruplex elicitur substantia, aquosa, cuius vires parui momenti, sal volatilis liquatus in quo vis diuretica elucescit magna, oleum duplex, vñ aquei coloris, quod spiritum vocant, in quo etiam facultas diuretica, & deterforia praecipua: Alterum aurei coloris, quod vim diureticam & deterforiam, nō magnam quidem habet, sed in placandis doloribus arthriticis, & neruorum puncturis non spernendam. Quarta est reliquis spissior colore ad phaem tendente, non vt aliae inflammabilis: quam nec abs re vocant Chymici balsamum. huic enim ad vulnerum curationem, vlceribus obducendam cicatricem expetitas insidere facultates compertum habemus.

CEDRVS.

Cedri genera duo agnouit antiquitas vnum Phoeniciae, quam & maiorem dixerunt; alterum Lyciae.

PHOENICIA.

Græcis κέδρος φοινική, κεδρελάτη, & δένδρο λίβανος. Latinis, *Cedrus Phœnicia*, *Cedrus maior*. Phœnicia quidem à Phœnice Syriae parte. Gallis, *Cedre*. Ital. & Hisp. *Cedro*. Arab. *Serbin*.

Huius duas differentias statuit Plinius, quæ floret inquit, fructum non fert; fructifera non floret, & in ea antecedentem fructum nouus occupat. Illa tamen oscitanter nimis.

D ij

Radicibus multis, longis, crassisque inniti par fuit, cum non
 alte descendant : Caudex enim reliquas arbores supereminet,
 tantaque est crassitudine, ut imam illius partem vix hominum
 quatuor vlnæ complecti possint, & ne quid ad commendatio-
 nem desit omnes alias rectitudine prouocat, cortex qui à terra
 ad primos vsque ramos porrigitur magna deformis est scabri-
 tie & rimosus, inde vero, ut & in iuniori arbore ab imo ad sum-
 mum vsque, læuis, tenuis, & cum superficie tenus scalpitur vi-
 rens, cum vero profundius, rubescens obseruatur. Rami ab ima
 fere parte ad fastigium tam frequentes sunt, ut si primos con-
 scenderis, ad verticem non minus facile quam scala possis eua-
 dere; præterea subrecta diuisura in cœlum tendunt, & veluti
 brachia, transuersim caudicis lateribus inhærent, ita tamen di-
 spositi, ut illius conspiciendi copiam faciant, eamque inter se
 proportionem seruant, ut quo altiores eo breuiiores sint, his
 tantam tribuit natura rigiditatem, ut si quis in angustius flecte-
 re voluerit, valido crepitu fragiles dissiliant. minores denique
 pectinatim filicis modo in maioribus digeruntur, folia sunt la-
 ricis similia, non decidua, breuia, angusta, summo mucrone
 rigidiusculo, non tamen aculeato, illa ex singulis furculorum
 tuberculis quadragena aut quinquagena prorumpunt. Itaque
 illorum verticem coronant, ut pictorum penicillum referant;
 odorata sunt, subacida, & cum amaroris tantillo astringentia.
 Conos profert cælum spectantes, pineis graciliores, abiegnis
 maiores, crassiores, duriores, quinûm digitorum longitudi-
 nem prætergredientes, subfuluos, obtuso mucrone, compacti-
 li squammarum strue coagmentatos, breui, crasso, & vtrin-
 que tam pertinaciter affixo inhærent pediculo, ut non nisi ab-
 stracto rami frustulo auellantur : itaque diu arborem orna-
 rent, nisi paulo ante biennium, dum hiscunt, pluuia, &
 rore madefcentes funderentur, relictoque pediculo firmo,
 qui

qui per medium conum traducitur, circumstantes squammæ defluerent.

Nascitur in Syriæ quibusdam montibus, pulcherrimas Libanus alit: sed niuosa præcipitia, & conualles amat.

Materies Cedri est æternitatis, neque enim cariem sentit, aut vetustatem, at clauum non tenere aiunt, si credere dignum.

Triples resina fluit ex hac arbore, prima liquida exudans, ut abietis, ex tuberculis in caudicis tenello, necdum scabro frequentibus, cornu adactis pertusis. Altera durefcit, & sponte sua ex arboris sudore concrefcit: mansa dentibus pertinaciter hæret, odoris validi, & fraga redolentis, tertia fit ex ramis, aut assulis in furno accensis, inde siquidem succus instar aquæ fluit in receptaculum.

Vocari possunt tres hæ species Cedria, & Cedrium, resina, & lachryma Cedri, tertia species pix Cedri proprie vocanda videtur.

Resinis tribus illis eadem vis inest, calidæ sunt siquidem, & siccæ in tertij gradus fine: Medicum ad vsum expetitas nunquam fuisse, mirum: & antiquos auctores parum nouisse tolerandum: at cum ea quæ ex oxycedro fit plerisque illorum confudisse, stupendum.

Lycia Cedrus alium locum postulat.

ΚΑΛΟΒΟΥΧΙΣ.

Quam Καλοβοῦχίδα vocamus, quod flores racemi speciem præ se ferant, quidam ὄσρω, siue ὄσρυν Theophrasti esse hallucinantur: nam libro tertio hist. plantarum cap. decimo ait. huius foliorum ἴνας πάχος ἔχον. i. fibras crassitudinem habere: mox ἑρρύτιδα (Φύλλα) καὶ τὰς ἴνας. i. secundum fibras rugata folia: καὶ χαλαροῖς ἔχοντα κύκλω λεπτοῖς. i. incisuras habentia in ambitu leues, siue tenues, quæ omnes notæ in hac planta desiderantur. Ben vero Arabum, siue μυρεψικὴν ὀδύαν Græcorum esse, vt aliqui sibi finxere tam alienum est à veritate, & ratione vt confutatione minime sit opus. *Lilac* vocant Barbari, nomenque idem apud omnes hodie retinetur, aliqui syringam cæruleam nominant, sed qua ratione? Gallice *bellegrappe* dici potest.

Forma.

Radix in multas fibras distributa complures stipites profert ex interuallis geniculatos, cortice ex albido & ruffo mistis connectos, quorum materia est dura, non nihilque medullæ continet, è geniculis quadrimorum aut iuniorum vtrinque ramulus virescenti cortice vestitus quotannis oritur, non omnino teres, sed ad quadratam figuram præcipuè in extremo accedens, in quo folia octodecim, interdum pauciora, nigrae populi nonnihil similia, sed angustiora, longiora, nec in ambitu incisuras habentia, tenuiora, mollioraque, satore supina in facie viridia, prona vero pallidiora, ex quibus altiori sede collocata maiora conspiciuntur, præterea bina ex aduerso posita sunt, nam ordinem claudens aut rarum aut nullum animaduertes ex anniculorum singulis, aut bimorum geniculis ramulorum, vna tantum ex parte oriuntur flores racemi formam imitantes, sursum aut ad latus spectantes, palmaris longitudinis, & multis

tanquam spicis compositi densè stipatis, suam originem binis ex aduerso ducentibus, quarum omnium fere basi subest foliolum lychnidis sylvestris, quod papauer spumeum vocant, simile. flosculi sunt coloris dilutè cærulei, infundibuli formam imitantes, sed pars superior, quæ latior est, diuiditur in quatuor foliola, introrsum nonnihil replicata stamina duo tubuli interiori tunicæ adnascuntur, ita ut neruuli potius quam stamina videri possint, sed capitulis produntur luteis, & à tunica separatis. stilus magis latitat, & præ exilitate ante florem excussum vix animaduertitur. Insident flosculi calyculo breui, & angustissimo qui oras habet è purpura ruffas & quatuor denticulis admodum exiguis flosculum continet, flores denique elegantissimo colore, amœnissimaque structura oculis arrident, nares suauis odore delectant, cerebrum tamen aliquantulum grauare videntur. Excussis flosculis succedunt siliquæ oblongæ, coloris, cum maturuere, punicei, quæ membrana media intersepiuntur; semina continentur quaterna, interdum pauciora angusta colorisque ruffi.

Floret sub Aprilis finem, aut incunte Maio.

Apud nos hortensis, fertur in Africa sponte nasci.

Non solum radicibus sed etiam depactis furculis propagatur.

De illius viribus nihil dum habetur comperti.

E

Quod Dioscorides Σπάρτον vocavit eum sequuti Græci τὸν σπάρτον & τὸ σπάρτον nominarunt. Dubitavit Plinius esset ne Genista Latinorum, sed hoc dubium quis dissolvet? Illius siquidem apud antiquos nullæ extant notæ; Descripsit quidem hic spartij vires, non Genistæ, quare malim spartium vocare Græcos imitatus (sed cauendum ne cum Sparto herba Plinij confundamus) Genistæ vero nomen alteri plantæ tribuere: hoc memonuit Virgilius qui *Genistas humiles* vocat, quod huic convenire nequit. quidam Genistam Hispanicam, Italicam alij vocarunt, vt & Galli qui *Genest d'Espagne* nominant, propter quandam cum Genista similitudinem.

Species.

Duæ species observantur, prima μακρολόβιον, secunda σφαγελόβιον nominabuntur.

ΜΑΚΡΟΛΟΒΙΟΝ.

Sic vocatur quod λοβὸν. i. filiquam μακρόν. i. longam proferat.

Forma.

Radices longas habet, quarum cortex est è ruffo pallidus, materia non dura, & pallida, virgultaque producit Genistæ similia, vnde quamplurimi ramuli surgunt triticeo culmo crassiores, flexiles & viminei longi, iunicei, teretes, medulla candida pleni, in quibus folia sunt lini fere similia, viridia lanugine vtraque ex parte vestita, parva, ipsisque ita incumbente, vt vix deprehendi possit, ea singula, raro bina situ opposito nascuntur, & marcescente flore decidunt, in summis ramulis sunt flores lu-

res lutei, spicatum digesti, odorati, quam Genistæ maiores, foliolis quatuor constantes, superiori quidem maximo, & oblongiori rotundo in sui medio plicæ characterem seruante; laterali-
bus vero duobus alarum modo subiacentibus & interiora ver-
sus in cochlearis formam incuruis, quæ paucis ad basin venulis
saturatioribus in signiuntur: Inferiori denique carinato, cuius
basis est neruus albus tandem in exertum mucronem desinens,
mediocriter longum, & mollem: ex illo foliolo sursum versus
reflexa surgunt stamina, ex quibus inferiora sunt reliquis lon-
giora, cæterum suam originem ducunt à membrana quæ um-
bilicum vaginæ instar continet; stylus superiorem sua reflexio-
ne affectat sedem. succedunt siliquæ phasiolorum siliquis simi-
les non quidem magnitudine, sed forma, sunt enim multo mi-
nores, in quib. semen rubrum lenti simile, nisi minus esset, nul-
lius saporis, aut saltem exigui, nec ingrati.

ΥΠΟΣΦΑΙΡΟΛΟΒΙΟΝ.

Hoc nomen ipsi tribui posse iudicaui quod λαβοὺς. i. siliquas
instar σφαίρας rotundas fere producat, siue ὑποσφαίρειας. i. sub-
rotundas. Non est spartum Dioscoridis, ut quidam hallucinan-
tur, nec enim περιματὰ φακοειδῆ. i. semina lentis similia profert,
ut mox dicetur, decepti fortasse mēdo, quod manifestissimum
est φέρει ὃ λαβὺς ὥσπερ φασιόλως, pro ὥσπερ φασιόλως. i. fert siliquas
phasioli similes, hæc autem similitudo superiori capite explica-
ta fuit.

Forma.

Quam superioris paulo durior est radix stipes crassitudinem
pollicarem superat scabro tectus cortice, qui iunceas quotānis
virgulas profert in quibus folia sunt quædam exilia, quæ cum
flos oritur decidūt, nullaque sui vestigia relinquunt, ex virgarū
lateribus proferuntur longi tanquā ramuli in quibus flores gly-

cyrrhizæ similes, at lutei & inodori. quibus excussis succedunt filiquæ subrotundæ, parvæ, ex flauo rufescentes, in quibus vnicū aut alterum semen continetur, renis figuram quodāmodo referens, durum, & nigrū, exile quod in concussis lobis sonitū edit,

Alterū obseruauit in stirpibus indagandis sagacissimus Clusius, sed cum solūmodo magnitudine, & colore differāt scilicet hoc sit altius, filiquas ferat minores, vt & semē: flores vero cādidi coloris, quæ aliā speciem sola cōstituere nequeunt, donec nobis aliæ innotescant differentiæ, diuersas specie non iudicabimus.

Temperamentum, & Vires.

Radicum cortex & flores calidi sunt in primi gradus fine, sicci vero in secundo, vt & semen, vomitumque cient vt Elleborus, verumtamen sine vllo periculo, quare ad febres intermittentes præstantissimum est remedium præcipue ad tertianas nothas, sed sex horis ante paroxysmum exhibendum: ad pestē præterea non solum vitandam sed & curandam mirum quantum possit: ad Cacochymiam, hydropem nullus sine magno commodo vtetur: ad arthryticos dolores præcauendos, semel in mense debet sumi, nisi enim omni ex parte deleat, saltem mitiores multo reddet. Sed ne decipiaris cauendum; in hac enim planta duæ sunt partes catharticæ, altera per vomitū, altera per vrinas purgat. per vomitū prima corticis floris & seminis nōdum quadrimi decoctio, .i. superficialia substantia decoctione elicitā, in semine finis decoctionis esse debet cum ruborem in pallorē mutauit: corticem leuiter ebullire oportet: florum vero solus umbilicus & calyculus hanc vim habēt. Separata vomitoria facultate superest diuretica, vt & in foliolis florum, quæ nō est parua. solo vsus sum macrolobio, dosis est à drachma vna cū semisse, ad duas, si pulueratum capias corticem, aut semen: si decoctum à tribus drachmis ad quatuor. potiores obtinet partes semen.

BLEN-

Blechno

E iij.

Antiquis incognita Græce vocari potest *Βλεννοχοίς*, quod scilicet pituitam è cerebro fundat, & eijciat. Indis quibusdam, vt testatur Manardes, *Picielt.* aliis vero, vt fere omnibus nationibus *Petun*, & *Tabac*, siue *Tabaco*. tamen nonnulli *Tabaco* non *Petun*, sed tubulum, quo illius fumus excipitur, appellari volunt, & hac in re Hispanos deceptos, qui insulam, in qua frequentissima nascitur hæc planta, vocant *Tabaco*. Gallis, *Nicotiane*, à Nicotio Regio in Lusitania oratore, qui inde semen allatum Galliae Reginae Catharinae de Medicis obtulit, vnde *L'herbe à la Royne*, fuit etiam nominata.

Species.

Tres huius species obseruavi. Prima generis nomen retinet. Secunda *μικρὴ*. Tertia *παχυφύλλη*.

ΒΛΕΝΝΟΧΟΙΣ.

Prima, quod omnium præstantissima sit, generis nomen sibi vindicat.

Forma.

Pro herbae magnitudine radix est parua, multis annis viuax, si à frigore defendatur, non quod ipsa regerminet, sed caulem quem prima æstate protulit conseruet, aut integrum, aut non omni ex parte marcescentem, alioqui repullulaturam sperare non debes. Caulis ad hominis altitudinem assurgit, nonnunquam altior, teres, aliquantum flexuosus, medulla candida plenus, densa foliorum, & ramulorum luxuria stipatus. Folia sesquipedis longitudinem, dodrantis latitudinem attingunt. quo tamen annosior est plāta, eo angustiora profert, sic autem oriuntur vt

tur vt latera infra costam affixam cauli descendant, siquidem carent pediculo, illa vero parte latiuscula sunt, at cum aliquantulum à caule recesserunt, nonnihil angustiora fiunt, mox vbi latitudinis suæ periodum consequuta sunt, ouatam figuram affectant, postea in acutum mucronem, vt plurimum altera ex parte reflexum, sensim desinunt. Colore sunt è pallido viridi, per ipsorum medium ducitur costa, pallidior, & crassa, vnde nerui, qui alter in alterū incuruantur, quod etiam faciunt fibræ ab illis ortæ. fastigium & caulis, & ramulorum in florum petiolos diuiditur, semidigitum longos, qui caliculum sustinent amplum, nonnihil gibbosum, inferiori parte latiore, superiori quinque denticulis crenatum, vnde flos in latus aut oblique sursum spectans, cuius ima pars tubuli speciem habet, colorem è pallido virescentem, & longitudinem pollicis: At media latior est, calathique formam refert, non quidem teretis, sed angulosi, & in purpureum colorem tendit: tandemque in limbum expanditur dilutè purpurascentem, & quinquangularem. Quinque stamina continet pallida, inferiori parte lanugine pubescentia, superiori glabra, apice cinereo capitata: ex his vnum reliquis multo breuius, alia paris ferè sunt magnitudinis ex ipsorum medio, exeritur stilus viridis crassiusculumque habens caput. Tota planta tenui lanugine vestitur, pinguique succo ad digitos lentescit.

Ex indicis regionibus allata, nostrum non dedignatur solum, dummodo illud sit lætum. Floret Iulio donec gelu fenferit, in calidis regionibus nulla anni tempestate floribus destitutum videbis.

In vsum folia sic parantur, mediocriter siccata imbibuntur aliorum succo, qui seu expressione seu infusione in vino præstantissimo educitur, & in funiculos contorquentur, aut in globos, conuoluuntur, postremo recondita loco humido, itaque

conclusa, ne aliquid exhalet, seruantur, vires enim alioqui breui euanescent. Probantur denique non solum acri sapore, & odore quodammodo fragranti, sed fumi in eliciendis phlegmatis efficacia.

ΜΙΣΧΩΤΗ.

Sic appellatur quod folia subuchantur pediculo, quem Græci μίχον vocant.

Forma.

In hoc differt à superiore quod folia pediculo adnascantur; paulo angustiora, quodque flores saturatori colore sint ditati.

ΓΑΧΥΦΥΛΛΗ.

Quod crassioribus sit foliis hæc παχύφυλλη vocatur. quidam inter Hyoscyami species recensuerunt, sed qua ratione, non video: nihil enim cum illo affinitatis habet.

Forma.

Radices sunt innumeris fibris capillatæ, caules sesquipedales, striati, virides, ramosi, vnde folia Solani, quod *Bellam donam* vocant, similia, latiora tamen, & paulo viridiora, spissa, lanuginosa, succulenta: caulium, & ramulorum fastigia flores ornant, calathi teretis ad basim paulo angustioris speciem, præ se ferentes: antequam aperiantur, superiori parte crumenæ instar, plicatim clausi; vbi expansi fuerunt, pro plicis limbum habent paruum, orbicularem, & in viridi colore pallescunt. Stamina continent quinque, Blennochoïdi similia sed minora, stilumque non dissimilem sed vix sese exerentem. Calyculus subest mollis, foliaceus, cuius fastigium in quinque partes diuiditur, basimque habet rotundam ferè. Floribus succedunt pericarpia
rotundis

rotundis oblongiora paulò, in summo fossulam habentia oblongam, in cuius medio est apiculus crassus, sed brevis admodum, & rufi coloris; ab utroque fossulæ extremo sulcus ducitur usque ad basim, quæ croceo circulo est conspicua. semen continetur exiguum Blennochloïdi simile, sed subflauum.

Eodem floret tempore, eodem gaudet solo, quo Blennochloïdis.

Temperamentum, & Vires.

Virescentia folia temperamento sunt calido, & sicco in secundo gradu, continent tamen humiditatem volatilem eamque refrigerantem. leuiter contusa vulneribus vlceribusque admota cito ad cicatricem perducunt, arthriticos dolores ex causa calida, ratione aqueæ substantiæ, de qua posthac, sedant, lumbricos expellunt, suffocationibus ab utero medentur umbilico admota, si capiti pediculis infestato apponantur, illico vniuersos interimunt, Ventriculi dolores à flatu, aut cruditatibus ortos solantur, si calefacta utrique, anteriori, & posteriori, regioni admoventur frequenter, perniones sanant, veneris stimulos retundit succus idem præstat. Virum ego vidi ingenti capitis dolore vexatum, frustra multis usum medicamentis, cui cum huius plantæ succum naribus excipiendum præbuissem, innumeris vermiculis mucro permixtis delabentibus, dolor omni ex parte sedatus est. Sicca vero folia temperamento sunt in fine tertij gradus calido & sicco, summasque vires habent in tergendis vlceribus, quæ fungosa carne sordescunt, alias enim viam summo cum dolore exurerent. Oleum cui incoquantur cum vino vtiliter arthriticis doloribus ab humore frigido excitatis admoventur, & tumoribus œdematosi.

Vino drachmæ duæ horarum decem spatio infusæ vim ipsi conciliant per superiora & inferiora purgandi, vel in peste con-

F

ferentem, in qua cathartica vulgaria exitio sunt certissimo, fumus in quibusdam hoc ipsum præstat. Remedium est & in asthma præstantissimum, si ex illorum decocto paretur syrupus, qui linctus modo vsurpetur. Nullum præterea secundum habet ad crassa viscidaque phlegmata è cerebro & pulmonibus expurganda. In hunc vsu foliis siccissimis, & in puluerè comminutis ignis admouetur, fumusque ore excipitur; fit hoc facile tubulo fictili, aut ligneo ne ignem concipiat argilla munito, cuius extremo altero in vasculi formam conformato imponitur pulvis, ignisque admouetur, vt ex altero in acutius desinente suctu fumus in os eliciatur, qui ibi retinendus, tantisper dum exitum affectet, tum per nares aut os reiiciendus.

Fiunt ex iisdem foliis noduli, qui per horæ spatium dentibus leuiter attriti, immensam profundunt pituitam; sed si quis illis vti voluerit, in lecto ipsum decumbere oportet, & ieiunū esse, aut nil alimēti à quatuor horis sumpsisse: caput inclinare deorsum, vt fluentia phlegmata facilius delabantur & expuantur, nihilque deglutire saluæ, si vomitum, quamuis profuturum, metuat; hora exacta, si somnus, si sudor, si vterque ingruat, alacri animo excipere. Quare satis laudari non potest in doloribus & morbis à pituita è cerebro delabenti inuectis.

Vidi ego quibus dentiū crudelissimus dolor, hoc medicamentum fuerit omni ex parte sedatus vix horæ tempore. Vidi hemi-craniam, aliosque capitis dolores, ab eadem causa semihoræ spatio curatos. Noui qui doloribus arthriticis vexati, continuo & fumi & nodulorum vsu non parum solatiij fuerint adepti.

Rhœadas hoc medicamento exhaustas nil miri.

Ferunt sacerdotes indorum consultos de rei alicuius euētu. Blennochoïdis folia vrere solitos, fumumque excipere donec mens emota esset, exin quasi in ecstasi rapti caderent: discussa tandem temulentia, cum Dæmone se contulisse mentiri, eorumque

rumque ab imperita multitudine haberi pro diuinis responsa: mentem enim ad tempus excutit. Hic ergo habendus est modus: Cum mentem iam leuiter agitari sentimus, desinendum, tantillumque vini bibendum. Cauendum præterea ne mulieri suffocationibus ab vtero obnoxia nodulos mandendos exhibeamus; summam enim habent vim ad se pelliciendæ matricis folia: inde fortasse Theuetus pro more cornicatur Americanas mulieres omnino ab huius plâta vsu abstinere: Nam & ab ipsis edocti quidam fumum ad superiora, prorumpentem matricem in sede coercere monuerunt. Nos sæpissime cum maximo illarum commodo, quibus iamiam imminere videbatur interitus ab vteri suffocatione, testamur experti. Quot vidi mulieres capitis, dētium dolore, catharrho siue in pulmones, siue in alias partes delabenti penè exanimatas, illico pristinae sanitati huius herbæ vsu restitutas? miror Doctum quendam virum senibus timuisse ab huius herbæ vsu, cum nullis experientia doceat vtiliorem. Sed hæc non mirāda præ facultate sudorifica, quæ tanta est in hac planta, vt si folia sicca nodulo inclusa dētibus paulatim, leniterque attrita retineātur in ore aliquo temporis spatio, totum corpus abundanti sudore profundant.

Indos perhibent longum iter per deserta facturos in quibus nec cibus, nec potus haberi potest, hac ratione sitim, famemque solari: Cochlearum quarundam testas in calcem exustas, huiusque folia pari pondere manfas, (mortarij pistillique defectu) in pilulas conformant pīso maiores, quas in vmbra siccatas reponunt, & cum sitis aut fames vrget, vnā inter labrum inferius & dentes continent, liquoremque inde manantem continuo fugunt, qua absumpta alteram ingerunt, quatrduanamque peregrinationem sine cibo & potu alacri animo perficiunt, hoc ipsum asserunt quidam de fumo.

Aquea substantia foliorum, vt ars Chymica postulat, distil-

F ij

lata, ad oculorum maculas, & hypochymatôn rudimenta non parum potest, ad pestem aliqui commendant, inflammationes tollit, arthriticos dolores ex causa calida sedat.

Extrahitur & sal ex hac plâta ciendis sudoribus aptissimum, & carcinomati venereo curando vtilissimum, dentibus dealbandis, & gingivis à putredine conseruandis accommodatum, in reliquis proximè ad salispetræ naturam accedens, qui salis extrahendi rationem ignorat, vtatur cineribus, minori tamen profectu.

Φ Λ Ο Ξ.

Φλῶξ à Græcis vocatur propter rutilum colorem. Flammea latine potest dici, auctore Plinio. at facilioris doctrinæ causa Φλῶξ generis nomen constituetur, inque duas species diuidetur, in ἄοσμον, & ὕοσμον. i. inodorum, & suavis odoris. Generica nota est calyculus longus cui subest hypocalygium, folia in caulibus bina, & longa, duoque umbilico stili affixi.

A O Σ Μ Ο Υ Species.

Φλῶξ ἄοσμος quatuor sunt species, ἀμμοθέτεια, ὄρφα, θυροίς, & σιπάλη.

A M M O T E N E I A.

Hanc solam fuisse antiquis cognitam sub nomine φλῶξ arguit rutilus ille color, quo flos superbit. notæ præterea, quas Theophrastus assignat, bellè ipsi congruunt ait enim ἀνὰ ἔλκιν, & ῥίζαν ξυλώδη. i. siccam esse, & radicem lignosam. Itaque furculo propagari non posse, sed solo semine, eodem præterea loco ἄοσμον esse monet. Vnde Plinius libro XXI. cap. x. inquit. *colore tantum*

tantum placet Iouis flos, odor abest, sicut & illi qui Græcè phlox.
 præterea libro XXI. cap. XI. sylvestrem esse testatur. sic autem
 hæc species phlogos vocatur, quod in arenosis nascatur, ἄμμος,
 siquidem Græcis est arena.

Forma.

Annua est radix brevis modicè fibrata, folia prima profert
 autumnò, plantaginis angustifoliæ nuper erumpentis similia
 glabra, carnosiora, vnico neruo dirempta hiemis rigorem tole-
 rantia, vere peritura, quæ deinde nascuntur, sunt graminis simi-
 lia, aliquantulum hirsuta, bina in caulis geniculis. Caulis aut
 singularis, aut multiplex, geniculatus, teres, tandemque rubef-
 cens, ad lignosam duritiem proxime accedens, pedalis, ramo-
 sus, è singulis tamen geniculis vnicus, vt plurimum, ex alteru-
 trius folij sinu ramus oritur: in horum fastigio calyculi multi,
 & lanuginosi, & graciles congesti sunt, singulis subsunt hypo-
 calycia quatuor foliis longis quidem sed angustissimis constan-
 tia, quæ illis supereminet separata. Flos est elegantissimus, sed
 paruus admodum, pilosus quinque foliis constans oblongis,
 ambitu ferratis, rubro colore nitentibus, multis supina in facie
 punctulis distinctus, primis quidem sature purpurascens, sed
 reliquis candidis. Complura intus stamina continentur albida
 inæqualis inter se magnitudinis, tenuia, apicibus è purpureo
 violaceis, fastigiata. stili duo affixi sunt vmbilico sese in fastigio
 deorsum reflectentes, qua etiam in parte rubelli sunt, & lanu-
 ginosi. semen succedit paruum, coloris nigri.

Floret à Iulio ad Nouembrem vsque.

Nascitur in arenosis & arido solo.

O P E I A.

Phlogos hæc species ὄψις. i. montana, vocatur quod in mon-
 tosis nascatur.

Forma.

Radix est longa, nigra, crassa, perennis, unde caules multi, quorum basis rubescit, triticei culmi crassitudinem æquantes, pedales, sex ut plurimum distincti geniculis, è quibus folia bina graminis prorsus similia oriuntur, quæ sua basi à geniculo ad semidigitalem altitudinem caulem vestiunt, At quæ infimæ ipsius parti adnascuntur, in hoc differunt quod basim habent rubram. Ramorum fastigio insident flores, successive sese explicantes, foliolis quinque constantes, oblongis ad extremum semi orbicularibus, & serratis è purpura magis rubentibus supina ex facie, quam prona, venulisque ternis rubentioribus insigniuntur raraque lanugine pubescunt. Stamina foliolis incumbunt decem, & ad mediam ipsorum partem excurrunt in purpura candicantia, sed apicibus è cinereo cæruleis capitata: umbilico pro longitudine tenui duo stili affiguntur, eiusdem cum staminibus coloris, & crassitudinis, at longiores paulo, qui ubi è calyce emerferunt à sese ut quamplurimum distrahuntur. Calyci flos imponitur dilute phæi, semidigitum longo, tenui ad mediam usque partem suo tectus hypocalycio quatuor foliis membraneis, ad extremum latioribus è quorum singulis denticulis exeritur rufescens acutus quodammodo durus tamen innoxius.

Floret Iulio, & Augusto.

Amat montosa.

Θυρίς

Θυρσίς vocatur quod in thyrsi modum congestos flores habeat. Recentiores Armerium nominant, Galli *Armoiries*.

Forma.

Radices habet longas, nigricantibus fibris capillatas, unde furculi multi, & caules sesquipedales, teretes, superiori parte nonnihil rubentes, caui, geniculati: è singulis geniculis folia bina, ex aduerso posita, subuiridia, quæ basis suæ iunctis appendicibus membraneis, caulis geniculum vestiunt: reliquum folium ab angusto in latius progreditur ad medium vsque, deinde sensim desinit in acutum mucronem: latitudo est fere digitalis, longitudo sesquipollicaris; vnicus per medium nervus excurrit insignis, alij sunt obscuriores, supina tantum parte si diligenter intuearis conspicui, in caulium cacumine sunt flores thyrsi instar confertim dispositi, quinque foliis per margines serratis constantes, vix quadrantem digiti æquantibus, longitudine aliquāto minus latis, ab angusto statim in semicircularem figuram abeuntibus, coloris è purpura rubei, ad vnguem tamen aliquando albarum macularum serie variatis. Stamina decē interdum pauciora, purpurea, extra florem sese exerunt, superiore sui parte exiguis suis capitulis fastigiata, inferiori candida, originēque ducunt à basi vmbilici, fere teretis, cui infixi sunt duo stili eiusdem coloris, quæ vix in lucem prodeunt. Calyculis flores imponuntur semidigitum longis, superiori parte phæis, in quinque denticulos longos, sed pilorum instar tenues desinentibus, horum hypocalycium conflatur multis foliis membraneis, in longos, molles angustissimosque mucrones abeuntibus.

Ab ineunte Iulio ad autumnum vsque floret.

In hortis colitur, & tam furculo, quam semine propagatur.

Temperamentum, & Vires.

Θυρσίς, folia sunt téperamento frigido & sicco in fine primi gradus,

gradus, astrictiōisq; non parum obtinent, itaque dysenteriiis, vulneribus, & hæmorrhagiis sistendis non parum profunt.

Σ Ι Γ Α Λ Η.

Σιπαλιώ hanc nomino, quia nil prorsus habet quod ipsi gratiâ conciliet.

Forma.

Radix est parua & annua, caules palmares, exiles, geniculati, folia in geniculis bina ex aduerso posita, digitum paulo longiora, angustissima vt & caulis è viridi, & glauco pallescentia. In caulium fastigio flosculi admodum parui, quatuor aut quinque foliolis constantes, non vniuersi, at successiuè sese explicantes impositi longo calyculo è ruffo & pullo sordescenti, subest hypocalycium non elegantius.

Floret septembri.

Nascitur in arenosis incultis.

Φ Λ Ο Ξ ΕΥ Ο Σ Μ Ο Σ.

Secunda Phlogos species non solum coloris elegantia, sed & odoris suauitate, & virium magnitudine spectāda; fuit antiquis incognita. Scaliger ille in exercitationibus contra Cardanum ad φλόγα referendā monet. Ruellius Caryophyllæum propter odoris similitudinem cum Caryophyllis nominat. Quidam Betonicam altilem, Vetonicam, & tunicam dicunt vocis Syrae & plantæ affinitate decepti: Syri enim Tunici herbam huic similem appellant. Nonnulli ἰ'φυον Theophrasti suspicantur esse; at me ab ista opinione dimouent illius verba cap.xii. lib.vii. de plantis πρὸς τὴν πρεσβυτέρω τῆς φύλλων, καὶ τῆς καυλῶν, ὅπως δοκεῖ ποιεῖν τὸ ἴφυον. Siquidem in hac planta cauli flos succedit. Nonnulli demum ad Cantabricam Plinij referunt, cuius meminit lib.xxv.cap.viii. Sed non est caulis iunceus, neque flosculi velut calathi.

Species.

Ενοσμου φλαγρὸς species nouem innotuerunt nobis Παγκαλὶς, Πορφύρειον, Υποπόρφυεις. Μακρονύχη, Κολοβαίθη, Ευρυτμήτη, ἀβραμ-
θα, ἀνολίς, ἑλάνθη.

ΠΑΓΚΑΛΙΣ.

Radices agit longas, subrufas, è quarum capite furculi quamplurimi prodeunt, quos multa folia ex aduerso posita, è geniculis nascentia vestiunt, gramine similia, densiora coloris glauci; vetustiores ex his in caules promouentur, qui quāto altius progrediuntur, tanto frequentioribus distringuntur geniculis quorum singula binis, vt dictum est, donata sunt foliis. Fastigium tandem quinque folia profert angusta, imparis longitudinis, viridis maiori ex parte coloris, quæ iunctis apicibus latis, & membranaceis hypocalygium efficiunt cui imponitur Calyx longior multo, quinque aut sex denticulis in mucronem desinentibus acutum, membraneumque fastigiatus: Inde flores Caryophyllæorum referentes odorem, parui, semidigiti latitudine, quinque aut sex foliolis constantes, rubris, semiorbicularem figurā ad extremum affectantibus, incisurarumque frequentia ornantur. hæc dum ad basim tendunt, in angustum abeunt, vnguemq; habent candidum, longum, & inter ipsa staminulorū multitudo late candidorum in lucem vix vnquam prodeuntium, omnibus in mediis umbilicus est oblongus, & angulosus, coloris è viridi pallescentis, cuius fastigio adnascuntur stili duo longi, candidi, qui vbi è flore sese exeruerunt, recurui fiunt. Succedit semen exiguum nigrescentis coloris.

Odoris suauitas placuit florū studiosis, cultusque ideo adhibitus ad tantam prouexit elegantiam, vt herba multo maior euaserit, flos amplitudine foliolorum, & numero vix rosæ ce-

dat. Duobus autem modis hic multiplex conspicitur, aut enim foliolorum amplitudo & numerus augetur, aut in maxima illorum frequentia calyx cum aliis foliolis alteri innascitur.

ΠΟΡΦΥΡΙΟΝ.

Πορφύριον vocatur à floris colore purpureo.

Forma.

Radice, cauliculis, foliisque tantum minoribus differt, & articulorum interstitiis longioribus. Hypocalycium quatuor constat foliis exiguis, quæ appendices membraneas ad mediam usque sui partem protensas iungunt, & pallescenti colore languent: exin denticulos efformant virides, acute mucronatos, & à calyce recedentes: atque ex his duo semper breuiores. Flos multiplici foliolorum serie confertus in tenuissimas, at longas lacinias dilutè purpurascit. Unguis inferiore sui parte est candidus, superiori nonnihil viridis: in mediis sunt quamplurima stamina, candida pallescenti apice capitata, ex quibus duo reliquis adultiora supereminent foliolis. Umbilico imponuntur duo stili candidi, longi, non tamen è calyce emergunt odoris fragrantia, & suauitas huius floris cum superiori certare potest.

Eodem floret tempore.

ΥΠΟΠΟΡΦΥΡΙΣ.

Quod minus purpurea est, quam superior Πορφυρίδα. i. suppurpuream vocamus.

Forma.

A superiori differt quod flos maior & ad ruborem magis inclinet, incisuræ maiores, cætera omnino similis.

ΜΑΚΡΟ-

ΜΑΚΡΟΝΥΧΗ.

Hæc species appellari potest Μακρονύχη, quod unguem foliolorum multo longiorem quam reliquæ, habeat. Duas huius species obseruauimus, vnam Υψίκερων, alteram ἀνεργίαν appellamus.

ΥΨΙΚΕΡΩΣ.

Υψίκερος Græcis, alticornis latin. vocatur, quod stilos, instar cornuum supra florem attollat. Clusius Silesiacum caryophyllæum vocat. Galli *œillet incarnat*.

Forma.

Flos è candido miniatus quinque, raro pluribus, foliis constat, ab angusto in latum desinentibus, per margines ferratis, at inæqualibus incisuris. Unguis longitudine foliolum reliquum æquat, & ex viridi candicat. Decem stamina candida primum, at vbi adoleuerint fastigio purpurascente insigniuntur, capitulumque pallidum habent, sese tādē è calyculo paululum exerentia, circundantque vmbilicum pentagonum, cui infixi sunt duo stili crassi, candidi, qui supra florem corniculorum instar à sese paulatim recedentes altè prouehuntur: superiore sui parte lanuginosi, & purpurei euadunt, deorsumque reflectuntur, nec statim post apertum florem è tubulo exeruntur.

Floret Iunio. Nostri in hortis colitur è Silesia, vt aiunt allata.

Cultus & hanc multiplici flore elegantiolem fecit, & ipsa natura talem producit.

ΑΝΕΡΓΙΑ.

Ανεργία vocatur, quod stilos extra florem non instar cornuum vt superior producat.

Forma.

Huius flos est dilutioris coloris, staminaque habet foliolis incumbentia, stilosque duos è calyce non emergentes, cetera superiori similia.

Κ Ο Λ Ο Β Α Ν Θ Η.

Hæc ita nominanda videtur, quod pro magnitudine & foliorum, & calycis, flores sint exigui.

Forma.

Folia non minora quam Pancalis, calyculum parem ostentat: at flos spe frustratur, est enim admodum parvus, quinque tantum foliolis conflatus, coloris ad lychnidem rubram accedentis. stamina insunt candida superiore sui parte purpurascētia, apices, antequam lucem attigerint, purpureos, mox albicantes, & suppurpureis lineis alterno dispositis ordine variatos sustinentia.

Ε Υ Ρ Υ Τ Μ Η Τ Η.

Quod profundis incisuris flos sit laciniatus, sic nominandus videtur.

Forma.

Quatuor foliolis constat hypocalygium, in denticulos abeuntibus, non omnino calyci adhærentes, sed paruo admodum interstitio seiunctos: è calyce foliola in latas, & profundas lacinias diuisa, inæqualibus tamen incisuris, coloris dilute purpurei: stamina decem continet apicibus è purpura pallescentibus, quorum capita extra calycem prominent. Umbilico stili sunt impositi crassiores, sed breuiores.

Α Β Ρ Α Ν

ABPANOËIA.

Gallts *mignardises* appellant, inde Græcè *Αβερνάρδιον* dici posse putavi.

Forma.

E radicibus exiguis, longis, fibrosis, cortice ex phæo rubesciente contectis, cauliculi multi exiles, breues, geniculati, subrubentes si flores non sint producturi, sin autem, virides, inferiori parte teretes. In his folia è geniculis bina, gramine similia, sed vix pollicem longa, singuli flores insident fastigiis, nonnunquã bini, exigui, quinque foliis constantes, è rubro, & purpureo mixti coloris, macularum albarum elegantia decoris, per ambitum crenatis, odore superioribus minore. Stamina multa flores continent capillacea, coloris albi, supra calycem vix sese exerentia: his supereminet stili umbilico impositi eiusdem prorsus coloris, sed triplo crassiores ad extremum instar capreolorum conuoluti. Calyci flos imponitur subrubenti, hypocalygium subest quatuor foliis constans: quorum duo aliis maiora, mucronibusque suis calyci incumbunt.

ΑΙΟΛΙΣ.

Αιολίς vocatur quod florem triplici colore varietur, eiconem vide supra cum thyrside.

Forma.

Foliis est longioribus quidem, quam thyrsis, sed multo angustioribus, coloris virescentis, floribus vt illa confertis: quorum singuli foliolis quinque in tenuissimas lacinias dissectis constant, è rubro candicantibus media sui parte purpureis ad vnguem virescenti macula variatis: exigua stamina, nunquam in apertum prodeuntia cōtinentur, umbilicumque circundant.

maiori ex parte album, teretem, longum, & tenuem, cui adnascuntur duo stili, supra florem prominentes, & corniculorum modo ita recurui, ut extrema longe à sese distant.

ΟΥΛΑΝΘΗ.

Hoc nomen isti φλογος speciei conuenire iudicaui, quod flos in lacinias tam tenues, & profundas sit dissectus, ut vere Ούλος. i. crispus dici mereatur.

Forma.

Radix est aliorum similis. Folia pro longitudine latiora, viridiora. Flos tenuissimis, & frequentissimis incisuris crispans, coloris aut albi, aut è rubro purpurascens, odoris parui. Semē aliorum simile. Eodem omnes tempore florent, nostrisque in hortis coluntur.

Cultus.

Ammogenea solo femine, reliquæ omnes phlogos species etiam furculis propagantur, qui etiam si nullas habeant fibras: tamen depacti radices emittunt, quæ primis annis tantam alimentum vbertatem suppeditant plantæ, ut in eam herbæ, & floris luxuriam euehant, quæ elegantix fœnore laborem cultoris compenset. At ubi quadriennium attingit, iam indurescentibus radicibus tota imminuitur planta: itaque si quis illius decus conseruare & augere voluerit, ut post biennium renouentur fibræ laborandum. Hieme illi à niue, & muribus timendum.

Temperamentum, & Vires.

Flores temperamenti sunt calidi in primo gradu, sicci initio secundi: arcent à corde virulentum, pestilentemque halitum; iam obsessum à maligna qualitate vindicant, deliquiis medentur.

tur. Aduersus venenatorum animalium ictus magnopere profunt. Cerebrum odore suo exhilarant: In eos vsus conditi saccharo seruantur. Infusi aceto Solis ardoribus exposito, easdem vires ipsi communicant. Aliàs enim marcescente flore breui euanescere cum odore videntur. Radicum, & foliorum vsus mihi nondum exploratus.

O P E I Γ A N O N.

Ορείζδρον apud antiquos non solum per *ει*. sed & per *ι* scriptum legitur, nec in neutro tantum genere, sed & *ο* & *η* *ορειζάντος*. hocque nominis habuisse videtur, quod *τοις ὄρεσι χαίρει, γδμος* enim idem quo *χάρα*. dicitur & *κονύλη*. Eius duas species constituit Hippocrates. vnā appellat Ορείζδρον simpliciter, aut addito epitheto *κεφαλοειδές*, alteram vero *λεπύλω*. Theophrastus totidem statuit, vnā *μελάναν*, quam *ἀκάρπον* ait, alteram *λακύνω*, quam *καρπύμω*. At Plinius longe aliter. Itaque cum tam discordes auctorum sententias componi vix, ac ne vix quidem posse videamus summum in Medicina dicat orem sequuturi, primum in eas quas dixi species diuidemus: has rursus in alias, vt res postulare videtur: vbi genericas notas dixerimus; quæ sunt odoris affinitas, capitula squammulis compacta, & florum similitudo è capitulis orientium.

O P E I Γ A N O N ΚΕΦΑΛΟΕΙΔΕΣ.

Dioscorides demonstrat se hoc Oreigani nomine solum cognouisse, diuiditque in *Ηερακλεωτικώ, ὀνητίδα & ἀγρορείζδρον*, siue *κονύλιω* Nicandri.

O P E I Γ A N O Σ ΗΡΑΚΛΕΟΤΙΚΗ.

Sic dicta fuit ab Heraclea Ponti ciuitate, quod illic & magna

H

in copia nascitur & optima; non quod genere differat ab eo quod in aliis regionibus passim luxuriat. Itaque donec sagacius aliquis indagarit, nil videtur impedire, quin origanum vulgare heracleoticum appelletur.

Forma.

Per summa cespitum radix serpit hinc inde germinibus luxurians frigora tolerantibus, qui vere in caules attolluntur sesquipedales, interdum minores, fere quadrangulares, pilosi, subrubentes, geniculati, ramosi; è singulis geniculis bina folia breui, tenui, pilosoque pediculo subuecta, in basi penè orbicularia, semidigitum longiora, & in mucronem obtusum desinentia, multa lanugine obsita, supina facie viridia, prona vero non nihil incana. Caulium fastigiis insident capitula multa squamulis compacta, laxa, & in umbellæ formam digesta, unde rubentes flores, Mari non dissimiles, sed maiores, coloris dilute rubei. In his stamina quatuor binis apicibus capitata, ex his duo latioris folioli oras non prætergrediuntur, duo per maiorum incisurarum spatium ducta, instar corniculorum, prominent. stilius è tubulo nunquam exeritur. Reliqua Maro similia.

Floret Iulio ad Octobrem.

Nascitur in incultis, præsertim montosis.

Aliarum duarum specierum meminit Dioscorides ὀνητίδος scilicet & ἀγριοεργάνου quæ quia nobis nondum innotuere, descriptiones ab illo assumptas hîc assuemus. λευκοτέρα τοῖς φύλλοις ἔστί. καὶ μᾶλλον εἰκύα ὑσώπῳ καὶ τὸ σπέρμα ὡς περ κερύμβοις συνεχεῖς ὅππαινον ἔχει. Agrioriganum autem non dilucidius indicat. ἔχει μὲν, inquit, φύλλα ὅμοια ὀρείζανῳ, ῥαβδεία δὲ σπυθαμῶνα λεπτά, ἐφ' ὧν σκιάσκει ὅμοια ἀνήθῳ.

ΟΡΙΓΑ;

ΟΡΙΓΑΝΟΣ ΛΕΠΤΗ.

Cum primum plantæ innotescere cœperunt, multæ sub quibusdam generibus, solis aliquibus differētiis distinguendæ proponebantur, quæ postea augescēte φυπαπουδαίων sagacia in diuersa distractæ fuerunt, aut saltem aliis nominibus, vt facilius distinguerētur, donatæ: vtrumque accidit Origano, quod Hippocratis temporibus duabus differētiis discretum erat, alterum κεφαλοειδούς, alterum λεπτής. at posteriora sæcula statuerunt diuersa genera, confusionis vitandæ causa; Hinc factum vt Dioscorides aliud origani, aliud Mari genus constituerit, etiamsi notæ genericæ ad idem reuocanda postulent, sed illis temporibus nondum tanta esse poterat in plantis obseruandis perspicacia.

M A R V M.

Marum antiquis incognitum quidam recentiores contendunt, quod Marcellus auctor sit. Caput de Maro non haberi in duobus vetustissimis codicibus Dioscoridis, auget præterea suspicionem, quod Dioscor. soleat recensere vno loco plantas congeneres, hæc autem ab Origani familia explosa sit, denique postrema verba primis non respondeant: nam capitis initio dicitur γνώριμος πῶς. at in fine ὅτι καὶ μαγνησίαν, καὶ βάλανος πλῆθος. At fieri potest vt librarij omiserint in vtroque vetustorum codicum, aut in alterutro, & ad eius fidem alter exaratus fuerit. Si ab Origani familia seiunxerit Dioscorides nihil contra suum institutum fecisse videtur qui congeneres plantas vno loco recenset: nam vna cum sampsycho illi genere proximo & acino recensuit, denique verba Diosc. nil habent αἰακουλίας, quidni enim cognita esse potest herba, cum ob medicos vsus, tū quod nascatur multis in locis: tamen maxima in copia circa Magne-

H ij

fiam & Tralles reperiri? Meliloti historiam potius inter vtramque insertam censerem postponendam. nil ergo impedit quominus genus hoc plantæ Marum vocemus.

M A R I *species.*

Duas Mari species obseruauimus *τερψιόν & ὀενδαρίς*.

T E P Ψ I N O H.

Τερψιόν vocatur hæc species quod, dum è cerebro pellit caliginem, quam induxit pituita, expeditius reddit ad suas functiones obeundas, mentemque ideò exhilarat.

Forma.

Radices exiguas demittit lignosas, vnde cauliculi quamplurimi, lignosi, solidi, geniculati, quadrangulares, & tandem rufescenti cortice contacti, in nouellis enim pallefcit. Geniculis adnascuntur folia bina, ex aduerso posita, mollia, orbicularibus oblongiora, quorum maxima vix digiti quadrantem latitudine, vix semissem longitudine attingunt, breui, sed densa lanugine incana. in summis cauliculis capitula profert bina, ipsorum fastigiis tria insident: omnia sunt oblonga, & squammarum foliacearum ordinibus compacta, ideoq; tetragona, longa deinde serie flores nascuntur, albi, inter subrubentes, exigui, *καποδδύς* tubuli formam referentes, in quatuor foliola suprema sui parte diuisi, ex quibus vnū latius incisuram mediam habet, è mediis stilius erigitur bifidus in extremo, obseruet alius stamina, nam aut nulla sunt, aut præ exilitate oculorum aciem effugerunt.

O P I Γ A N I Σ.

Altera species *ὀενδαρίς* vocatur ob magnam quam cum origano similitudinem habet, quamuis Dioscor. hoc nomē Maro tribuat,

tribuat, sed ex multis nominibus vni, eidemque rei attributis, quædam aliis non absque ratione impertiri, quam multas sine nomine relinquere satius est. Multi videntur *origanum ὀννίδα* vocasse, sed his nondum assentiri possum; cum specificæ notæ ad Mari genus potius reuocandam postulent.

ORIGANIDIS *Species.*

Origanidis species sunt duæ scilicet *Περασίνη*, & *πολία*.

ΠΡΑΣΣΙΝΗ.

Περασίνη à viridi foliorum colore nomen adepta fuit. quidam *origanum heracleoticum* nominant.

Forma.

A superiore differt quod folia maiora paulo habeat, capitula pro magnitudine longiora, caules rubellos, flores eiusdem coloris, sed dilutioris; è quibus exeritur stilus ad extremum bifidus. In tubulo latitant stamina pro exilitate vix conspicua: illa tamen exeruntur interdum è flore, & ex illis duo sunt reliquis longiora. Diuiditur floris tubulus in quatuor foliola, quorum latissimum mediam habet, at non profundam incisuram. est huius speciei annua, quæ non nisi quotannis sata potest haberi.

ΠΟΛΙΑ.

Effecere incana folia vt hoc nomen ipsi tribueremus.

Forma.

A Prassine in hoc tantum differt, quod habeat densiora, lanugine magis incana folia, oblongiora, & per margines non nihil denticulata. Cætera *Terpsinoes* similia.

H iij

Temperamentum & vires Origani.

Temperamento est calido & sicco in tertio gradu, ideoque extenuat crassa, viscidaque; obstructions viscerum tollit. Columellæ affectus, & tunfillarum ab humiditate nimia, & aphtas curat: pruritum, impetiginem emendat; Hydropibus commodum in potu; lacti permistum aurium dolores ab affluxu pituitosi humoris demulcet; Ruptis conuulsisque vtilissimum tam admotum quam assumptum; menses prouocat, & vrinam; in linctu vsurpatum vindicat à tussi, quam crassa viscidaque pituita excitat, venenatorum animalium morsibus conuenit, vt, & ijs qui cicutæ succum, aut meconium biberunt: prodest & suffocationibus ab assumpto colchico, aut gypso, sed melli & aceto admisceri debet: succus naribus infusus cerebrum expurgat. oleum chymica arte extractum dentium dolores ex frigida causa sedat. Tam folia, quam flores pulices fugant & serpentes.

Marum eadem potest, nec imbecillius. In Mari autem genere, primum Terpsinoë habet locum, præcipue in cerebri roboratione.

GEN-

GENTIANA.

A Gentio rege Illyriorum primum obseruata fuit, nomenque habuit. *Γεντιανή* ergo Græcis, gentiana Latin. Gallis etiam *Gentiane*, Germanis *Entzian bitterwurtz*, apud Apuleium nomina quædam alia reperiuntur, scilicet *κενταύριος ῥίζα*, *ναρκή*, *χειρῶνιον*, *ἀγοιρίς*, aloë gallica, basilica, & ciminalis.

Species.

Maior est, & minor quam gentianellam vocarunt recentiores.

MAIOR.

Solam maiorem antiqui, & eam quæ esset floribus luteis, cognouerunt. At recentiorum sagacia plures esse comperit. Itaque generis nomen erit *Gentiana*, & in tres species diuidetur in *ἀστεράδα χειρῶνιον* & *μεγανόκτην*.

ΑΣΤΕΡΙΑΣ.

Αστεράδα nomino quod in stellæ modum flos explicetur.

Forma.

Radicem altè demittit crassam, buxei coloris, bifidam, aliquando trifidā, saporis amarissimi. Caules inde surgunt sesquicubitales, teretes & caui, in his autem folia sunt ex interuallis bina opposito situ nascentia ellebori albi similia, crassiora & viridiora, caules à media ferè parte ad fastigium cingunt, florum multi ordines verticillatim dispositi, singulis ordinibus bina subsunt folia parua, è quorum sinu petioli nascuntur pollicem longi, florib. infixi, qui quinque aut sex foliolis constant, digitorum fere longis, triente angustioribus, in radiantis stellæ figuram

ram expansis, quorum omnium basis membrana è pediculi fastigio nascente inuoluitur quinque insunt stamina pallida longum apicem sustinentia luteum : Stilus inter hæc surgit è pallido virescens, ima parte crassus, suprema verò acutus, sed bisulcus. excussis floribus succedunt calyculi teretes pyramidales, angustiore tamen ceruice, tandemq; in bifidū apicem desinētes in quib. semen latum, tenue è ruffo colore sordescenti læue.

Floret Iulio & Augusto.

Nascitur in altorum montium iugis, locis quippe gaudet frigidis & humidis.

K O I A A N Θ H.

Kοιανθω vocamus quod flore sit cauo : latinè caui flora dici potest.

Forma.

Crassam, foris plærumq; flauam, intus albam radicem agit, quotannis noua germina proferentem, & multos caules ex eodem capite, florentes alternis annis, tum autem extremos ornant caules duo vel tres florum verticilli purpurascentiū, quam superioris maiorum, concauorum, in senas aut plures lacinias obtusas extremis oris diuisorum, & purpureis punctis inferiori, & interiori parte distinctorum. Laciniarum numerum æquant stamina, vmbilicum ambientia, quæ tandem in vasculum excrescit bifidum, in quo semen planum paleaceum minus quam superioris, reliqua tamen illi similia.

Floret Augusto.

In altissimorum montium iugis nascitur.

M E Λ A N O Σ T I K T H.

Quod flos punctulis nigrescentib. sit distinctus *Melanostictus*

æte à nobis appellatur, gentianam punctatam Thomas Pen-
næus apud Clusium vocat.

Forma.

Ex fusco lutea est radix parua, multasq; hinc inde fibras emit-
tit. Caulis cubitalis, infima sui parte nonnihil rubescens, geni-
culatus, in singulis geniculis folia bina, asteriadis similia, sed
minora, ex his inferiora, maiora, subuehanturque rubentib. pe-
diculis quib. superiora destituuntur: ex horum sinu à medio
ferè caule oriuntur flosculi subcærulei striati, pentaphylli simi-
les, quinque foliolis constantes nigricantibus punctis distincti,
stamina continent quinque, luteis capitulis fastigiata, florum
primos ordines duos, vel tres ramuli subuehant bini, foliis exi-
lib. donati, quæ exortum præbent trib. raro duob. petiolis quos
singula genicula è foliorum sinu attollunt: postremus vero in
tres finitur, vt plurimum floribus succedunt vascula in quib.
semen asteriadis simile, sed minus.

Floret Augusto.

Nascitur in Suitensium monte Bockemuto.

Temperamentum, & Vires.

Temperamento est triplex hæc gentiana calido in tertio
gradu & sicco in secundo, itaque multum efficax cum opus est
extenuatione, abstersione, per vrinas expurgatione, atque ob-
structione tollenda, eademque ratione deiectis ex alto ruptis
& conuulsis vtiliter dari potest, collyrij modo subdita partus
eijcit, vlcerib. de pascentib. adhibitus succus medetur, & vulne-
ribus: oculis quibus crassi viscidique humores inflammationẽ
attulerunt prodest illitus, collyriisque acribus admiscetur, vt
narcoticis opium. Succus verò fit non tantum ex virescentium
radicum expressione, sed siccarum decocto in aqua ad spissitu-
dinem

dinem mellis redactō, sicque paratum Plin. Lycium vocat, à similitudine quam cum lycio habet. Radix præterea alexiteria vi pollet.

Gentiana minor.

Gentiana minor fuit à recentioribus Gentianella dicta, nosque idem nomen retinebimus.

GENTIANELLÆ species.

Gentianellæ tres sunt species Καλαθίς, Καμπυλοία, & πικρὴ.

ΚΑΛΑΘΙΣ.

Καλαθίς, sic dicta, quod flos quasilli formam referat.

Species.

In quinque species hæc diuiditur, in δασυτεφάνῳ, κυανὸν θυγα-
κίτιδα, ὀψάνθῳ, & ὀρυθαλέῳ.

ΔΑΣΥΤΕΦΑΝΗ.

Δασυτεφάνῳ Græcè vocamus hanc, quod caules sint floribus dense stipati. Gesnerus in descriptione montis fracti, *bitter vourtz* Germanice nominat ob radicis amarorem. Clusius Gentianam secundam cæruleo flore.

Forma.

Lutea est, & mediocris crassitudinis radix, vnde huc, illuc sparguntur fibræ eiusdem coloris, viuax, singulis enim annis noua profert germina, illi supercrescunt caules complures, cubitales, firmi, in quibus folia bina, vincetoxici, quod vocant similia, coloris tamen dilutioris, mollia, in mucronem acutum desinentia, tribus neruis per longitudinem excurrentibus insigni-

ra, toti fere caules ornantur floribus ex foliorum sinu originem ducentibus, concavis, oblongis, conuoluuli quodammodo similibus, in quinquangulare fastigium desinentibus, saturatè caruleis, nonnunquam in purpureum declinantibus. vmbilicum circundant quinque stamina pallida, succedit pericarpium bicornè, hians per maturitatem, in quo semen paleaceum cinerei coloris.

Floret Augusto mense, maturum semen est Septembri.

Nascitur in Rheticis montibus.

K Y A N H.

Græcè hæc dici potest, quod elegantissimo colore caruleo conspicuus est flos: quidam Calathianam Violam Plinii esse putant, quibus nec aduersor, nec assentior, in tanta enim breuitate descriptionis, quis certi aliquid statuere possit? Cordus pneumonanthem nominat, sed quo rationis momento ab aliis expendatur. Germani *Blauw le bekens*. Ananienfes *Petimborsa*.

Forma.

Parua est radix, sed crassius, flauescens, & longis fulcitur fibris. Inde caulem interdum vnicum, interdum duos, vel plures erigit ad dodrantalem altitudinem, qui sunt tenues, geniculati, asperi, aliquantum rubentes, nonnunquam ramosi, foliis stipati hyssopi similibus, coloris in pallido virescentis. Illorum fastigio imponitur alabastrum campanularum simile, nonnihil rubens, multis denticulis angustis, & oblongis florem continens calathi formam aliquo modo referentem, ab angusta basi in latius abeuntem, &, antequam aperiatur, complicatum in rugas ad extremum contortas, tunc exterior facies è caruleo virescit: at cum explicatus fuit, tota pars illa quam plicatura condebat, è purpureo caruleum colorem tam elegantem ostendit,

I. iij

vt nulli flori cæruleo, nulli pigmento cedat, extremus ambitus quinque incisuris in denticulos totidem diuiditur, inter quos singuli sunt alij, sed admodum parui, stamina continentur quatuor, aut quinque albida, quæ iunctis apicibus pallidis in acutum desinunt, hæc stilum circundant bifidum, subsequuntur conceptacula, oblongæ formæ in quib. semen exile.

Locis gaudet incultis, siue humidis, siue siccis, sed in illis quam in his lætior.

Floret autumnno.

ΘΥΛΑΚΙΤΙΣ.

Ἀπὸ τοῦ θυλάκου nomen habet, flos enim speciem sacci, culci quandam præ se fert. Gallis, *Reperet*. Germanis, vt auctor est Gesnerus, etiam *biltevourtz*, est alia thylaritis apud Plinium.

Forma.

A superiori non multum differt radix, sed pluribus luxuriat germinibus, primum sex aut octo foliis humum sternit, eodem modo quo Erythræa, quæ eodem etiam ordine sunt disposita, ipsi præterea similia sed viridiora, densiora, duriora, & læuiora, saporis amarissimi. Ex his mediis surgit cauliculus, pollicaris altitudinis, quatuor foliis stipatus, binis ex interuallo, alternoque ordine, & opposito situ nascentibus, insidēt cauliculorum fastigio flores singuli, calathi modo concaui, longi, in quinque angulos acutos desinentes, duas vtrinque ea parte, qua lacinia findi incipiunt, appendiculas habentes elegantissimo colore, è purpura cæruleo superbientes. Ex infimo floris fundo exoriuntur quinque nerui, qui coeunt stilum efformant prominentem; succedit pericarpium longum & mucronatum, in duas partes sese aperiens, in quo semen terrei coloris.

Nascitur in niuosis montibus.

Floret

Floret Iunio & Iulio quo tempore vernant aliorum montium iuga.

O T A N O H.

Græcis ΟΨάνη potest dici lat. tardiflora, quod sub Autumnum floreat.

Forma.

Radiculam habet exigua, unde caulis ad dodrantalem altitudinem surgit geniculatus, ima parte quadratus, superiori vero utrimque compressior, è geniculis folia ex interuallo bina, interdum terna, opposito situ nascuntur. Erythrææ similia, sed aliquanto molliora, atque ex his quæ superiora sunt basim habent latiore, & in mucronem desinunt acutior: supina præterea facie ad phæum colorem vergunt, prona autem è pallido virescunt, qua vero parte cauli adnascuntur, macula phæa insigniuntur, quæ, postquam caulis eundem colorem adeptus est, minus conspicua est. Ex foliorum superiorum sinu ut plurimum oriuntur breues ramuli ad vnicum tantummodo geniculum excreſcentes, nam in floris petiolum statim abeunt. Caulis fastigium, ut & ramulorum quandoq. vnicum florem, quandoque sustinet plures: horum petioli sunt quadrangulares, cauli concolores, si plures sint, longitudine impares obseruabis; medius enim longior, ab hoc alij quo magis distant, eo breuiore. Petiolo imponitur calyculus pentagonus, quinque tanquam foliis ad medium vsque coalescentibus constans, è quibus duo sunt reliquis maiora, per margines exterius aliquantulum reflexa, inde flos surgit longus, calathis similis, non vnius coloris totus, pars enim inferior est cærulei admodum diluti, & exteriori facie rugis undantibus elegantissima, huius longitudo fere digitalis, crassitudo quadrante digiti amplior; superior vero in

quinque; foliola profundiusculis diuisuris inciditur, violaceique coloris elegantiam prouocat. Interiorem cauitatem firmat membranula, quæ cum incisuras attigit, in multos villos dilute violaceos abit. quinque stamina pallida nigris apicibus, sed obductis puluisculo pallido capitata, stilum circundant bifidum, umbilico impositum qui tandem longus efficitur calyculus, repleturque semine paruo, & rotundo, saporis insipidi: quamuis reliquæ plantæ nulli cedat amaror. Nascitur in incultis, qualis non procul ab Lutetia ille collis, qui ab Icyo ad Mudonium extenditur.

ΕΥΡΥΘΑΛΕΙΑ.

Quod maxima ramulorum & florum luxurie conspicua sit, hoc nomine potest donari, & in hoc à superiori differt, præterea quod calyculi vice, duo tantum habeat folia ad petiolum usque diuisa.

In aliorum montium iugis frequentissimam videre memini.

Temperamentum, & vires.

Amarissimus harum sapor indicat esse temperamento initio tertij gradus calido, & in fine secundi sicco, nullaque in recedere Gentianæ. Sed hoc habent præcipuum vt colicis doloribus à flatu mirifice prosint, quæ autem ex his præstantissima sit, difficile dictu. Hoc obiter notandum solius ὀψάλης radicem non usurpari.

ΚΑΜΠΥ-

Cr. 1000
Τρηππιζα

K

Hanc Gentianellæ speciem *καμπυλώαν* vocamus, quod flos limbum, quem Græci *ῶαν* appellant, *κάμπυλον* .i. flexum habeat. Duas species obseruavi *Τρητορρίζαν*, & *Ηεικέλιω*.

ΤΡΗΤΟΡΡΙΖΑ.

Τρητορρίζα vocatur, quod radice sit perforata; vulgo cruciata, quod foramina sint cruciatim ducta vel quod foliorum ordines cauli cruciatim adnascantur. Inde Galli, *Croisette*. Germanis, *Madelgeer*.

Forma.

Radix alba est, & longa, digitalis crassitudinis, fibrisque huc illuc discurrentibus innititur, & dum ad summa cespitum accedit duabus per trāsuerfum incisuris in quatuor columnas finitur, nō pares crassitudine, nam duæ alias duplo superant, mediusque neruus, qui infra columnas erat teres, in circuitu tamē dēticulatus, illas vbi prætergressus quadratam adipiscitur figuram. Caules inde surgunt pedales, aut paulo breuiiores, teretes, geniculati, solidi, inferiore sui parte, è viridi candicantes, superiori vero phæi. In his folia sunt bina in singulis geniculis, ordine alterno in diuersas partes digesto, primus itaque tertio, secundus quarto responderet. Illa saponariæ sunt similia, duobus tantummodo neruis, medioque inter vtrunque excurrenti donantur. Vnitæque demum basi caulem amplectuntur. è superiorum sinu vnicus aut plures flores surgunt eleganti cæruleo colore decori, tubulo constantes ventrioso, tandemq; in quatuor foliola desinentes, inter quæ sunt recisamenta quædā multis denticulis conspicua, longis quidem, sed tenuibus. Stamina continent quaterna, singuli ad mediam vsque partem tubulo adnata, candida capitulo infixa pallido. in his mediis stat triangularis.

gularis stili, cuius basis viridis est; fastigium vero bifidum, & eiusdem cum staminibus coloris, calyci flos imponitur mēbraneo, tribus aut quatuor denticulis tenuibus donato. marcescēs non decidit, at siliquulam vestit digitum longam, non omnino teretem, quæ in duas partes per maturitatem ad mediam vsque partem interdum ad infimam diuisa, excidendi copiam semini facit. quod quidem est tenuissimum, coloris rufi, saporis vero cum quadam acrimonia grati.

In incultis, quibus frigidum solum, & petrosus subest, frequens nascitur. Reperitur aliquando radice nullo modo fissa, quæ alias à superiori non differt.

Iulio mense floret.

Η ΠΙΚΑΛΗ.

Sic vocari posse iudicaui, quod vere flores elegantissimos proferat. ἥρ siquidem Græcis ver significat, καλή vero elegantem. Itaque Ηεκαλή est vere elegans.

Forma.

Radice innititur longa, flauescēte, multis fibris capillata, germinibusq; in multas partes diffusis luxuriante. Cauliculum singula proferūt breuem, & gracilem, in quo tres ordines sunt, interdum plures foliorum binorum opposito situ nascentium, trineruium, digitalem latitudinem vix attingentium, oblongorum: cauliculi fastigio calyx insidet longus, vnde non brevis tubulus prominet, in quinque foliola stellæ modo sese expandentia, superiori parte diuisus, coloris elegantissimè cærulei, singula candicanti ad latus linea insigniuntur. Ima foliolorum interstitia occupant appendices mucronatæ, staminula continentur pallescentia, hæc sequitur pericarpium longum in mucronem abiens, durum. Semen non potui obseruare.

Nascitur in altis montibus, culturæque impatiens.

Floret Iunio. Eadem præstat Καμπυλώα, quæ Καλαῖς.

K ij

ΓΙΚΡΙΟΝ.

Tertia Gentianellæ species est Γίκριον, sicque vocatur ob amarorem; eius duas species obseruavi, erythræam, & Chlo-ram.

ERYTHRÆA.

Erythræa vulgo centaureum minus vocatur, non sine magno errore, hanc siquidem οἵτινες λιμναῖον καλοῦσιν ἐπεὶ δὲ ἐνὶ κμοῖς φυλᾷ ἔποις. ait Dioscorides .i. lacustrem vocant, quandoquidem amat loca humida. Eadem ratione libadion à quibusdam vocari scribit Plinius. quod huic plantæ nequit conuenire, cum ficcis gaudeat, nec est quod obiiciat aliquis ex Dioscoride πύαν ἐστὶ ὑπερικῶν, καὶ ὁ εὐράνιος ἀδελφοῖς .i. herbam esse, hyperico, & origano similem. nam hoc loco totam herbam illis comparat, nempe herbæ magnitudinem. Subdit enim ἔχουσα καυλὸν ὑπερσπυρμιλὸν caulem habens supra dodrantem. nec quod sequitur Ἀνθὴ ἐν τῷ φοινικῶ ὑποπόφυρα πρὸς τὰ τῆς λυχνίδος. i. flores in puniceo purpurascens ad lychnidem accedentes. Nam hæc cum lychnide similitudo de colore intelligenda. quod sequitur nos monuisse deberet quantum discriminis sit inter vtramque plantam. Φύλλα μικρὰ ὑπερμήκη ὡς πηλάνθ .i. folia parua, prælonga vt ruta. quæ verba quidam annotant in vetustis aliquibus codicibus non haberi, sed hoc librariorum incuria accidit. Plinius enim ait Origano angustioribus & longioribus foliis vbi exprimere voluit τὸ ὑπερμήκη Dioscor. tamen apud Dioscoridem legisse videtur non πηλάνθου, sed εὐράνιου. Denique Centaurij καρπὸς ὁμοῖος πυρῶ ait Dioscor. At siue καρπὸν accipias pro semine vna cum illius conceptaculo, siue pro semine tantum, nullam cum tritico similitudinem habere comperies. Quod si quis nihilominus putet centaureum esse, ab opinione reuocare potest vis purgatrix eximia, quam antiqui omnes obserua-

runt in illo. Nam Erythræa purgandi facultate prorsus destituitur. Ergo diuersæ plantæ, nec altera potest in omnibus alteri succedere; quare plantam hanc ab antiquis potius non obseruatam censemus. Ideoque & generi, & speciebus nomen assignandum iudicauimus. Ergo Πίκειον ob amarorem vocamus genus: speciem alteram ἐρυθρεσίαν, alteram χλωεάν. Generica nota est in amarore & inferiorum foliorum similitudine. Demum vocatur Ερυθρά Græcis, Latinis Rubella. Gallis *la rouge*te. quod rubeos flores producat. quibusdam etiam *chasse-peste*. ratio posthac explicabitur.

Forma.

Exigua radix est alba, lignosa, paucaque fibras emittit. folia primum profert quatuor, aut sex, quæ etsi nascantur bina, tamen omnium origo ab vno eodemque loco peti posse videtur, humique sternuntur, orbicularibus paulo longiora, digiti latitudinem æquantia, nonnunquam angustiora sunt, quinque nervis albicantibus distincta, quorum medius crassior est, minores extremi, prona facie suppalida, supina virescenti: inde caulis pedalis, quadrangularis, geniculatus, solidus, ramosus: è geniculis folia bina, situ opposito nascentia, hyperico similia, sed latiora, sine pediculis cauli adhærentia, tribus tantum nervis prona facie magis conspicuis firmata, quæ tamen ramulis, aut supremæ caulis parti adnascuntur, vnicum habent. summi & cauliculi & ramuli in tres vt plurimum diuiduntur pediculos, hi vero in duos petiolos, mediumque florem petiolo carentem singulis diuisuris bina folia subsunt perexigua. Calyculus quinque foliis constans, sustinet florē totidem foliolis conflatum rubei coloris, interdum albi, oblongis, paruis, in stellæ modum diductis, vesperi cōnuiuentibus, ad Solis radios sese explicantibus, nullius odoris. stamina quinque continet exilia, coloris

coloris albi, luteo apice capitata, summoque ab vngue nascentia. Inter hæc est stilius breuior, apicibus duob. pro exilitate ipsius latis fastigiatus.

His succedit thecula longa & teres filiginis grano similis in quo minutissimum semen.

Incultis gaudet, & siccis.

Floret Iulio & Augusto.

Temperamentum, & vires.

Amara est cum nonnulla tenuitate partium, temperamento, non supra secundum gradum calido, & in fine primi sicco. Assumpta mesenterij, hepatis, & lienis obstructions expedit, lumbricos necat, habet & locum in antidoto ad rabiem arcendam, & iam in corpore ferocientis extinguendum furorem: Nulla vidi animalia, dummodo supra maxillam superiorem rabidum vulnus non accepissent, aut tertium à morbo diem non essent prætergressa, rabie correpta quæ illius usu ad pristinam valetudinem reuocata non fuerint, nulla quæ maturè assumpto vindicata non perstiterint. Iulio mense, aëre sereno, legantur herbæ, plantago, absinthium, arthemisia, verbena, ruta, hypericum, erythræa, mentha, melyssophyllon, salvia minor, polypodium, & betonica seorsim vmbroso in loco siccentur substratis, & impositis chartis, omnia pari pondere mista terantur. huius pulueris ʒ β. ad ʒ j. vel per se, vel ex quouis liquore immistus exhibeatur tribus continuis diebus matutinis si præcautionis causa: si vero curationis qualibet hora, quocunq; poteris artificio, intrudas. Decoctum etiam fieri potest, at in vase circulatorio, ne quid exhalet, puluerisque duplum accipiendum. Ad pestem arcendam plurimum potest ipsius erythrææ flos, si conditus saccharo singulis diebus matutinis, sesqui hora ante cibum sumatur: magnopere etiam posse ad diathesin corrigend-

dam, quæ arthriticos humores generat, eodem sumptam modo mihi compertum est.

X Λ Ω P A.

Græce *χλωεά* vocatur, quod flores sublutei sint coloris.

Forma.

Radix admodum exilis primum humi spargit folia, quam erythrææ maiora paulo, figuram tamen eandem affectantia, quibus è mediis surgit caulis rectus, teres, pedis altitudinem nonnunquam superans, per foliorum quatuor, aut quinque paria traiectus perfoliata modo, ipsa enim quæ caulem longo dissita interuallo ambiunt ex aduerso posita, eo inter se modo continua sunt, vt nō duo folia, sed vnum duobus apicibus donatum iudices: quinetiam concauo sinu alueolum efficiunt qui possit aquæ guttulas aliquot capere, interdum imbricatim complantur: eiusmodi folia sunt etiam quam erythrææ maiora nec adeo acuminata, superiori sua parte in duos ramulos finditur vnumq; floris petiolum qui medius est, ramuli rursus in alios, eadem tamen lege obseruata, nempe vt in illorum medio, sit brevis petiolus, aut si ad suæ altitudinis finem peruenerit plantata, in tres petiolos findantur ramuli, extremos scilicet longiores, mediumque breuiorem, plerumq; nihilominus alterutrum extremorum deficere obseruabis. præterea qui medius est primum florere singulis diuisuris bina subsunt folia perexigua petiolorum fastigium, in stamina octo foliacea diuiditur flori supposita. Hactenus planta est è cinereo & glauco viridis. Flos octo cōstat foliolis stellatim dispositis, subluteo colore micantibus, nec facile decidentibus: sed marcido capitulo pertinaciter adhærentibus: octo denique insunt staminula eiusdem coloris, medium stilum pallidum circundantia; duob. apiculis capitatum

pitatum. huius etiam amplitudo est maior quam erythrææ. Capitulum succrescit rotundo oblongius, semen continens exiguum nigricantis coloris.

Floret à Iulio ad Septembrem vsque.

In saxosis incultis nascitur.

Vires habet superiori similes, sed imbecilliores multo.

ΒΟΥΠΥΡΟΝ.

Ex recentioribus multi *μελάμπυρον* nominarunt. Sed mihi nondum innotuit ratio: non enim potuerunt antiquorum auctoritate moueri: *μελάμπυρον* siquidem cuius Theophrastus & Galenus meminere, à vero tritico nigri coloris labe contracta degenerauit, quod sæpe contingit aëris, & soli vitio. alterius *μελάμπυρον* Dioscorides meminit, *μυάχειος*, inquit, οἶδε *μελάμπυρον*, sed vtrunque ab hac planta longe est alius generis, quare falsissimum credimus in hanc triticum degenerare. Itaque ab antiquis potius prætermissam, existimantes, *βύπυρον* appellabimus, Latine Triticum Vaccinum. Gallice *Blé de vache*, & *quenë de regnard*. non tamen est *ῥωπέχυρος* Theophrasti, nec Plinij: herbam siquidem habet tritico similem. Germanice *Knuveyssen* & *braunfleischblumen*.

Forma.

Ab exigua radice, & annua in caulem pedalem surgit quadrangularem, exigua lanugine asperum, cuius imam partem solum primis mensibus è viridi in phæum tendens color occupat, at cum adoleuit, per totum caulem & foliorum neruos diffunditur. E caule ramuli complures nascuntur ortu diuerso, nonnunquam opposito, his subsunt folia bina ex aduerso opposita, non eiusdem figuræ, nam inferiora tarconis herbæ, aut hyssopi

L

vulgaris similia, superiora vero differūt, quod basi quidem lata sint, sed in vncinos molles & innoxios discissa, quoque altiorē locum obtinent, eò breuiora, non autem angustiora conspiciantur, & plures ostentant cuspides (potius laciniis pluribus barbata dicere potes) rursus in colore non paruum est discrimen, ea siquidem, è quorum sinu oriuntur ramuli, coloris sunt primum sature viridis, at progressu temporis, vna cum neruis & caule in phæo colore nigrescunt: quæ floribus supposita sunt, in rubro colore belle purpurascūt, quoad flores deciderint, tum enim paulatim virescunt. è foliorum sinu breui admodum pediculo euehuntur alabastri quatuor recisamenti barbari, vnde flos, cuius tubulus ad basim tenuis, corpore verò paulò crassiore factō in extremum definit fissum, nec tamen dehiscens, lamij alioqui simile; eius pars superior cucullum, non adeo concavum, sed longum efficit, quo stamina reconduntur: inferior & fauces, & inferiorem auiculæ recens natæ rostri partem imitatur, eadem è luteo pallescenti macula insignitur: reliquum vero purpurascit. stamina sunt quatuor, longis apicibus & medio viridibus fastigiata, inter hæc stilus surgit deorsum reflexus: flores denique cum foliis subiectis ita fastigium caulis stipant, vt spicæ speciem habeant.

Nascitur passim inter segetes, at argilosis in aruis.

Florere incipit Iunio.

Temperamento est frigidus in primo gradu, sicco vero in secundo. In putridis Febribus non parum affert solatij, vt nec in renum calculi præseruatione.

Gratum bobus pabulum.

ΧΡΥΣΗΙΣ

L ij

Siue aurum solis nomine ditare libuerit; ex figura & colore floris nomen assignare; seu commoda spectes, quæ humano generi confert hæc planta, nos nihil peccare animaduertes si χρυσίδα vocemus, cum Homerus Phœbi .i. solis sacerdotem χρῶνιν nominarit eiusque filium χρυσίδα: aurea enim vere est planta, Solisque tam amica ut in illius aspectum tenera obuertat capitula, præterea flos speciem aliquam Solis præ se fert aureoque colore spectandus, demum, quod maxime est utile, potest ab auro nomen sumere.

Forma.

Radix est parua, alba, multis crassisque fibris innitens; caulem profert homine altiore, crassitudine brachium æquantem, teretem, viridem, è luteo viridi cortice vestitum, multis pilis breuib. quidem, sed duriusculis asperum, aliquando ramosum, sed quo plurib. ramis luxuriat eò minor tota planta, medulla candicanti plenum, pars tamen superior caua est, ceruix autem, quæ ad ponderosi maximique floris sustentationem intumuit, medulla rara, bombacis speciem præ se ferente oppletur. In caule folia sunt frequentissima nullum in situ ordinem seruantia, longis crassisque pediculis subiecta, Bardanæ similibus, sed minoribus & duriusculis, asperioribus & pilis hirta ambitu crenatis, ex illis inferiora decidunt ante honorem plantæ. caulis fastigio insidet capitulum Cinaræ simile, nisi pro squammis tenerrimos haberet pediculos foliorum, quibus comans superbit, dum solis ad aspectum sese circumagat: at ubi in discum excreuit, illa ita explicantur, ut ipsius posterioribus cute vestitis simili cortici caulis affixa ordine incerto, magnoque interuallo diffita, conspiciantur, aliorum figuram

ram imitantia, magnitudinem tamen nunquam attingentia, tum ceruix durior euasit quam sponte sua faciem Solis possit circumspectare. Discum ambiunt foliola pollicem lata duplo longiora ad vtrumque extremum in angustius abeuntia, striata, innumeris neruis prona ex parte insignia, vngui terete, solido, sapore amaro: medium spatium flosculi dense stipati occupant, instar tubuli oblongi, sublutei, in fastigio quinque denticulis crenati, in basi nodulo insigniti glabro, striolis distincto, huic subest vnguis teres, & brevis: singula insunt his floribus stamina candida, longo apice & nigricante donata, quorum fastigium duo exerit cornicula coloris aurei, quæ vbi flaccescere inceperunt, nodulus vngui impositus intumescit, & lanuginosus euadit. flos vmbilico insidet albo, longo & compresso duobus foliis membraneis, & candicantibus aurito. Ipsum alba tunicula exteriori tantum ex parte fouet in subuiridem tandem mucronem desinens: è medio flore exudat resina Terebinthina paulo durior, candidissima. succrescit flosculis semen Cnico quidem simile, sed duplo maius nigricantis coloris, quadrangulare, duobus tamen angulis maioribus, alba linea excurrenti variatis. nucleus continetur non ingrati saporis, resinam abiegnam vt tota hæc planta, resipiens; quo nigrius semen, eo melius. aiunt tamen quasdam plantas album proferre optimum, hoc mihi nondum innotuit.

Floret Augusto.

A Peruana regione aduecta nostros hortos non dedignatur, si Aprili mense fuerit sata.

Temperamentum, & vires.

Temperamento est calido & initio tertij gradus, siccoque secundo, itaque terget, discutit, vrinas mouet & menses, calcu-

L. iij

los è renibus deturbat. foliorum decoctum vlceribus sordidis vtilissimum. Gonorrhææ virulentæ iam iam inueteratæ. & capitis doloribus à frigida causa confert.

Resina in flore concreescens eadem potest, sed efficacius.

ΟΡΝΙΘΟΓΑΛΟΝ.

Græci Ορνιθογάλον .i. lac auis nominarunt, casu potius quam consilio, quid enim est lac auis? Latini Græco nomine sunt vsi; Plinius ornithogalen vocat, sed nobis nomen erit generis, quia multas eius species nostra ætas obseruauit, quas propriis nominibus designare oportet.

Generica ornithogalorum nota est, flos sex foliolis constans, suppositaque petiolis folia.

Species.

Sex species ornithogali obseruantur ήλιόχαρμος, μελανομφάλη, πυρρόχιτων, ὑπόξις, λάσκοκυάνη, σαχναίδες. Clusius plurium mentionem facit, sed sint ne specificis differentiis distinctæ, dubito.

ΗΑΙΟ-

Ηλιοΰερμος

ΗΛΙΟΚΑΡΜΟΣ.

Ηλιόκαρμον vocandam censui .i. sole gaudentem, quod eo solum tempore flores explicet, quo Sol radios suos liberè interram eiacularur, si enim vel nubes, vel tenebræ noctis obstant illos occludit, hunc solum antiqui nouere, non enim aliud est ὀρνιθογόλον Dioscoridis, ab ornithogale Plinij, vt volunt aliqui, siquidem apud Dioscor. non διαπταμάχον, sed πταμάχον legendum esse vel Plinij verba docent, & ratio postulat; Nam & illa species quam μελανομφύλῳ vocamus esse non potest (vt astruere conantur) Dioscoridis ὀρνιθογόλον, quod hoc, αἴτια ἔξωθεν βωπινώδη .i. exteriori in facie virides habeat flores: merito aliquis dubitarit sit ne Βολβίνη Matronis apud Athenæum, quam ait λακτέραν χιόνος, καὶ ἰδεῖν ἀμύλοισιν ὁμοίαν. Illius etiam meminit Theophrastus, sed nullis prorsus notis ascriptis.

Forma.

Bulbus est candidissimi coloris, insipidus turbinatus, quam Narcissi minor, vnica vel altera tunica tectus, multa prole comitatus: inde folia pedem fere longa quorum pars inferior candida est, & prætenuis, quæ autem in aurās surgit, viridis & latior quamuis sextantem digiti vix attingat, præterea carinata est, & alba linea per longitudinem excurrente insignitur, ex horum medio ad semipedalem altitudinem surgit caulis tener, teres, & glaber, in basi sua tenuior & candidus, fastigium autem paulo crassius in quatuor, aut plures petiolos abit, exteriori facie teretes, interiori vero planos, pollicem longos, alios aliis sede altiori collocatos, eorū basim foliola muniunt singula oblonga, membranæa, in digitali longitudine consistentia: fastigiis petiolorum flores insident singuli, sex foliolis constantes, semidigitum

gitum longis, quadrante angustioribus, in mucronem obtusum desinentibus, & in stellæ radiantis modum expansis, ad Solis splendorem (vt dictum est) lacteo candore quiduis prouocantibus interiori facie, at exteriori tales solum habent margines, reliqua pars est viridis: sex continet stamina instar foliolorum lata in acutissimum desinentia mucronem cui imponitur apiculus, subluteus; hæc umbilicum circundant hexagonum, basin habens albam, medium viride, fastigium subluteum. floribus succedunt capitula cachryi similia. triangularia in quib. semen exiguum.

Aruis gaudet in quibus leue & arenosum est solum.

Floret Aprili, & Maio.

ΜΕΛΑΝΟΜΦΑΛΗ.

Μελανομφάλη sic vocatur quod ὀμφαλὸν ἔσται αἰῶνος μέλανα. i. floris umbilicum nigrum, habeat.

Forma.

Bulbus est candidus, multis tunicis, vt plurimum, constans, turbinatus, latæ basi insidens, & fibris è circuitu natis firmatus, inde folia hyacinthi orientalis similia, è quorum medio surgit caulis ferè cubitalis, gracilis, foliis nudus, glaber, virescens, fastigium vt in superiore diuiditur in complures petiolos diuersa quoque nascentes origine, & basi & singula habètes supposita folia. fastigia flores sustinent, etiam ipsius similes, sed Narcisso magnitudine pares, sub vesperam sese claudentes, sex foliolis constantes prorsus albis, odoris medicati, saporis coriandrum quodammodo referentis: in floris medio conspicuus est umbilicus triangularis, niger, splendescens, è cuius ambitu surgunt sex stamina flauo apice capitata; marcescente flore umbilicus

M

in capitulum excrescens, atrum colorem in viridem mutat, semenque tandem continet, (si memini) fraxinellæ simile, at minus aliquanto.

Iuxta Alexandriam Ægypti nascitur, nostris in hortis translata semel flores & semen protulit, deinde periit. Floret Maio.

ΠΥΡΡΟΧΙΤΩΝ.

Πυρροχίτων appellatur quod χίτων .i. tunicam habeat πυρρόν .i. rufam.

Forma.

Pisi magnitudinem bulbus vix excedit duabus tunicis inuolutus, exteriori quidem è rufo & purpureo nigrescente, interiori vero candidissima vt & bulbi substantia, quæ est non ingrati saporis: inde folia duo surgunt ad palmarem altitudinem, racemosi hyacinthi similia, minora tamen, nec per longitudinem complicata, sed lato leuiterque impresso exarata sulco, præterea, si attentius contempleris, non vnius coloris esse animaduertes, sed puluisculo albicante asperso variata, horum basis, si altè fuerit defixus bulbus, albescit pars vero lucem affectans in albido purpurascit. Ex alterius folii sinu oritur interdum multa soboles, racematim congestis veluti granulis conflata. Mediam inter vtrunq; folium ducit cauliculus originem, quatuor digitis altus, angulosus potius, quam teres, pilis exiguis ornatus, cuius fastigium inferiori parte crassius foliola emittit tria ortu non opposito sed diuerso prodeuntia, plana, aliis eo breuiora, quo latiora sunt, in quorum vnius basi aliquando etiam nascuntur bulbuli, ex horum sinu oriuntur petioli sesquidigitum longiores, quorum alij foliolum in basi exteriori habent oblongum, alij tam paruum vt conspectum ferè fugiat; alij denique nullum, sed hoc rarum. Flos petioli fastigio

M ij

innititur, quadrantem digiti longis foliolis sex constans, exteriori facie virentibus, interiori colore aureo decoratis, quatuor tamen aut tres in vngui venas ostendantibus virescentes: stamina sex pallida, luteolo pulvere conspersis apicibus infixa umbilicum ambiunt triangularem, è cuius medio erigitur stilus pallidi etiam coloris, semen observare non potui.

Floret sub Februarij finem.

Nascitur in arvis arenosis.

Υ Ρ Ο Ξ Υ Σ.

Quod folia sint acidula Υ' ποξις .i. acidulus nominatur Clusius ornithogalum pannonicum luteo flore vocat.

Forma.

Bulbus superiori non absimilis, sed cinerea tunica vestitus, vnicum folium profert aciduli saporis, duas aut tres uncias longum; hoc comitatur cauliculus tenuis uncialis: fastigio vnum aut alterum infidet folium paruum, sinu suo fouēs petiolorum exortum flores sustinentium stellatos, quam superioris minores, toridem foliolis constantes, interiori facie flauis exteriori ex viridi purpurascens. stamina & numero & figura superiori similia, vt & umbilicus, qui in lobum excrescit triangularem, semine exili & rufo plenum.

In siccioribus pratis Germaniscis nascitur.

Λ Ε Υ Κ Ο Κ Υ Α Ν Η.

Quod flores ex albo in cæruleum vergant colorem, λευκοκύνη .i. albo cærulea dicitur.

Forma.

Orbicularis est huius bulbus candidus: sex aut septem inde surgunt

furgunt folia heliocharmi similia, sed nonnihil angustiora, nulla tamen candicante linea insigniuntur. Ex his mediis surgit vnus aut alter caulis palmum altus, qui vt, in reliquis, heliocharmo similis omnino esset, nisi flores proferret è subcæruleo albicantes.

Floret etiam eodem tempore.

ΣΤΑΧΥΩΔΕΣ *eiusque*

species.

Σταχυώδης .i. spicatum fuit à doctis viris nominatum, quod flores spicatim digestos haberet. Eius duas species obseruauimus, vnā quæ generis nomen retinet, alteram vero Στάχυν Εγυπτίαν vocandam iudicauimus.

ΣΤΑΧΥΩΔΕΣ.

Bulbus est multo maior quam heliocharmi, turbinata exactè forma, candidis tunicis vestitus, folia porri similia, pedem longa, digitum lata humi spargit. Caulem vero supra cubiti altitudinem erigit, (si lætis in aruis nascatur, alioqui enim, vt in saxosis breuior est) teretem, foliis nudum, hic cum medium altitudinis suæ excursus attigit, floribus ornari incipit, vt in Asphodelo spicatim dispositis, qui pollicaribus petiolis subuehuntur, longoque ordine aliis alij succedunt, at sursum spectant. Floris foliola sunt heliocharmi similia, angustiora tamen, sed longitudine compensantur. Semen conceptaculo triangulari includitur.

Florer Maio, & Iunio.

Nascitur in calidioribus regionibus non solum in aruis verum etiam in incultis.

M iij

Vocatur Σκιάτροφιας quod locis vmbrosis gaudeat, Σκία enim vmbra & τρεφέσθαι nutriri, quasi dicas in vmbra nutritum. Quidam existimavit Asphodelum esse Galeni, sed nec tantę est magnitudinis, nec saporis tam ingrati vt infusione egeat, & lotionē quę illum corrigant: hoc enim Galenus in Asphodelo suo requirit.

Forma.

Bulbus Narcissus paulo maior, tunicis permultis constans, exterior fusca est, interiores autem ex fusco albidę. Folia sunt porri similia, minora tamen & per longitudinem complicata, humi sparsa, viridis coloris, sed albicanti pulvisculo aspersa, ex his mediis surgit caulis bipedalis, eiusdem cum foliis coloris, teres, solidus, cuius fastigium in spicam abit, floribus multis successiuę sese explicantibus confertam, superioris similibus, sed ex viridi albescentibus interiori ex parte, exteriori vero tales solas margines habentibus, reliquum autem in viridi pallefcit: sex habet stamina ex viridi pallida, quorum pars inferior est lata, superior capillaris, fastigiumque sustinent magnum buxei coloris. ambiunt hæc vmbilicum è viridi buxum, paruum, splendidum triangularem. In mediis est stilus staminibus non longior & gracilis admodum affixus vmbilico qui tandem in vasculum seminibus nigris plenum excrescit, nec hoc præmittendum, quod antequam flores omnes fuerint explicati, folia euanescent.

Floret Maio. Amat opaca loca.

Temperamentum, & vires.

Heliocharmus temperamenti & humidi & calidi in primo gradu

gradu, est & viscosæ substantiæ: itaque prodest in linctu iis qui tenuis humoris in pulmonem distillatione vexantur, in quem usum & flores veniunt. Radix in annonæ caritate famem solari potest, non cruda more churlorum Sueffionensium quæ Ruellius falso putavit esse ornithogalon, sed cocta. reliquorum vires nondum mihi compertæ.

ΛΕΥΚΟΙΟΝ.

Λευκίον .i. viola alba duplex est, vnum bulbosum, alterū non bulbosum, vtriusque Theophrastus meminit, & Plinius. Dioscorides posterius solum agnouit. Hoc loco de Bulboso. de altero, alibi.

ΛΕΥΚΟΙΟΝ ΒΥΛΒΟΣΥΜ.

Bulbosi Leucoij species vnica fuit antiquitati cognita, nostra vero ætas plures comperit, quare generis nomen Leucoium bulbosum statuimus, suis nominibus singulas species donaturi.

Species.

Quatuor Leucoij bulbosi species nobis innotuerunt *Ἡερὺ γελία, ὀλιγρόθεμον, πολυαίθεμον & τευχόφυλλον.*

HPAT-

ΗΡΑΓΓΕΛΙΑ.

Ἡεραγγελία quod ἥρ. i. ver ἄγγελος. i. nuntiat (aduentare.) Theophrastus & Plinius primum veris florem prodire tradiderunt, quod & res ipsa testatur. quidam triphyllon vocauit quod tribus tantum foliis florem constare putaret, cum sex vel lippus esse cognoscat. Galli *Violettes de Feurier, ou de la Chandeleur*: nonnulli *baguenaudes*.

Forma.

Bulbus proximè ad magnitudinem Narcissini accedit vestitus tunica spadici coloris, interior autem substantia est alba. Inde folia duo Narcissinis etiam similia, sed alterum altero breuius, prona facie vnico per medium excurrente neruo lirata, supina vero per lōgitudinem complicata & in mucronem obtusum desinentia cuius extremum est album; horum pars humo condita inuoluitur alba cuticula, palmarem altitudinem attingit, pars quæ è terra prominet, colorisque est viridis si album puluisculum quo aspersa est deterferis: ex his mediis surgit cauliculus altitudinem foliorum non superans, ante florem emarcidum, crassitudine triticei culmi, succulentus, non omnino teres, at aliquantulum planus, foliis nudus, desinitque in floris inuolucrum, pollicem longum, cuius margines instar iunculorum teretes, non pares longitudine; quod interiacet, conflatur ex membrana tenuissima, pellucida & introrsum replicata, cum fissæ est vt exitum præbeat petiolo, qui viridis, oblongus est, & teres, atque nutat infixus globulo eiusdē coloris aliquomodo triangulari, vnde flos nullius, aut exigui odoris, sex constans foliolis, quorum maiora imponuntur aliis, suntque lactei candoris, figuræ ouata oblōgioris paulo, itaque in mucronem obtusum finiuntur interiori ex parte instar cochlearis caua, eo-

N

rum latitudo est quadrantis digiti, latitudo tripla, aliquanto denique à sese distantia interuallo, tria produnt interiora quæ ita disposita sunt vt calyculi inuersi speciem præ se ferant, aliis breuiora, sed crassiora, coloris albi, & ab angusta basi ad extremum in latius abeuntia, qua in parte incisuram habent profundam, & exteriori in facie maculam viridem, litteræ Λ figuram exprimentem, quæ totam marginem inferiorem occuparet, nisi ora extrema, colorem album retineret; interna facies candida, venulis tamen viridibus ab vno extremo ad alterum excurrentibus eleganter insignita. horum in medio latitant stamina sex, alba, breuia quibus imponitur apex oblongus, luteus in mucronem gracilem desinens, in mediis stilus est in vtroque extremo candidus, in medio subuiridis. succedit capitulum oliuæ immaturæ fere simile, quod seminibus albis confertum cauli in longitudinem excrefcenti ponderis est tanti vt ipsum humi sternat.

Floret sub Februarij finem aut Martij initio.

Locis gaudet humidis, & arenosis.

O L I G A N T H O N.

Quod vnicum aut alterum florem proferat hoc nominis sortitum, ὀλιγάνθημον siquidem significat paucos flores ferentem plantam.

Forma.

Compluribus tunicis exteriori quidem fusca, interioribus candidis constat bulbus, cuius basis est densa coma fibrarum eiusdem coloris capillata. folia sunt superiori similia, sed multo viridiora, & aliquanto breuiora, sæpenumero quaterna aut quina, nullo resperfa puluisculo. E mediis oritur cauliculus spithameus, coloris è viridi pallescentis striatus, concavus, & nudus.

dus foliis, inuolucrum sustinens superioris simile, crassius tamē
 & marginibus elatioribus conspicuum. Ex eius basi nascētem
 pediculum gracilem breuemque dependentis floris onus de-
 primit ipsius extremum in globulum intumescit crassiolem, &
 oblongiorem quam in reliquis. flos sex constat foliolis niuei
 cādoris, suavis odoris, ouatæ figuræ, sic dispositis vt calathum
 mutantem repræsentent, tria siquidem latiora imponuntur re-
 liquis, omnia in mucronem vnguiculi formam habentem de-
 sinunt, cuius pars superior in virore pallescit, tandemq. flore de-
 clinante flauus euadit, extremum autem candicat. sex insunt
 stamina flori, albida quidem, sed apice longo crassoque, & ad
 aureum colorem vergente donata, hæc circumstant stilo eius-
 dem coloris qui priusquam in flauum colorem desinat, viridi
 obducitur macula.

Floret veris initio.

In hortis vt & sequentia duo coluntur.

P O L Y A N T H E M O N.

Hanc Leucoij speciem Dodonæus Polyanthemum appositè
 vocauit quod multos flores proferat.

Forma.

Superiori bulbus est similis folia inde nascuntur quina, vel
 sena, interdum pauciora, ab Oliganthemi foliis non differentia
 nisi maiora essent, extremumq. haberent quasi excētum & in
 pallido colore languens. Ex his primum reliquis breuius basi
 sua membranea, totam plantæ partem inferiorem inuoluit, se-
 cundum vero sequentium originem complectitur, sic deinceps
 alia. Caulis est concavus, nudus, pedalis terete multo latior, &
 compressior, ac vtroque ex latere in acutam veluti aciem atte-

N ij

nuatur, superiorique parte aliquatulum intorquetur, fastigium in vaginulam, vt in superioribus annotauimus definit & petioli in globulos, ex his flores oliganthemo similes, quinos aut plures, stamina continentur flaua, stilusque lacteus, extremo tamen viridi, flori succedit amplum capitulum turbinatum in quo semen nigrum.

Maio mense floret.

ΤΡΙΧΟΦΥΛΛΟΝ.

Trichophyllum hanc speciem appellandam iudicaui quod instar *τριχών*. i. capillorum. *τὰ φύλλα*. i. folia. sint tenuia, Leucium bulbosum, autumnale, tenuifolium nominant Clusius, & Dodonæus.

Forma.

Pro exilitate plantæ bulbus est crassus, tunicisque succulentis & candidis, constat inde cauliculus palmum altus, flosculum vnum, aut alterum sustinens candidum superiori quodammodo similem, sed multo minorem, sex etiam foliolis constantem, inodorum, saporisque ingrati, post apertum florem exoriuntur quinque, vel pauciora folia capillaria.

Floret sub autumnum.

Temperamentum, & vires.

De solius Erangeliae temperamento & viribus nobis agendum, quid enim aliae possent, propter ipsarum raritatem explorare nobis non licuit. Temperamento ergo bulbus est calido & sicco secundi gradus initio, præterea subtilium partium, vomitumque mouet, quare iis quibus ventriculus crassis & viscidis humoribus est infartus magnopere prodest. Vrinas ciet, mesenterium obstructionibus liberat. flores minus calidi sunt sed partium subtilitate præstant sudoresque mouent; tam flores quam bulbi ad ionthos delendos, & scrofulosos tumores discutiendos admoti conferunt, sed bulbi floribus præstantiores hac in re.

N iij.

V.E.R.

VERBASCUM.

Græcis φλόμος, φλάμος πλόμος, & φλόνος dicitur, Latinis *Verbascum*. Gallis *Bouillon blanc*, *mollaine*. Italis *Verbasco*, *tassobarbasso*. Germanis, *wilkraut*. Hispanis *Gardolobo*.

Species.

Verbasci species quinque observavit Dioscorides, album, nigrum, sylvestre, phlomida, & Thryalida, quæ etiam Phlomis lychnitis dicitur.

VERBASCUM ALBUM.

Hoc idem in fœminam & marem diuidit. nos nihil in ordine mutaturi eum sequemur.

VERBASCUM FŒMINA.

Ei primum locum tribuit antiquitas, quod forte viribus præcelleret. sed cur potius fœmina, quam mas? dicant alii.

Forma.

Radix pedalis longitudinis, crassitudine pollicem æquat. Inde multa folia, palmum fere lata, duplo longiora, per margines non nihil crenata, à basi ad medium usque in latius abeuntia, exinde sensim angustiora fiunt, & in mucronem finiuntur non admodum acutum. nullo præterea pediculo subuehuntur, sed crassa admodum costa, alba, subest dorso, unde innumeri nervi eiusdem coloris qui alii in alios incuruati fornicatim desinunt. Caulis ad altitudinem sesquicubitalem sese attollit, coloris pallidi, non teres, at angularis, interdum ramosus, floribus à media parte ad summum onustus, quorum petioli quaterni, interdum seni ab una prodeunt origine quam fouet sinus folij

parui admodum longiusculi, sed angustissimi quod duabus ap-
pédiculis caulem amplectitur. Petioli sunt teretes, breues, cras-
si, qui ad basim singula habent folia tam exigua, vt nisi attente
contempleris oculorum aciem effugiant. fastigio imponitur
calyculus rotundus, denticulis quinque florem sustinens; haec te-
nus tota herba molli densaque lanugine pubescit. flos est colo-
ris aurei, interdum niuei candoris, in latus spectans, cuius basis
tubuli brevis formam refert, fastigium in quinque foliola se-
miorbicularia finditur, ex his superiora differunt à reliquis quod
interiori ex facie iuxta vnguem ostentant pilos quosdam ad-
modum exiguos, omnia exteriori in facie lanuginem habent
mollem. Continet flos quinque stamina è quibus altiora, tria
aureo superbiunt colore, bombicinaque ornantur lanugine, at-
que fastigium puluisculus saturatoris paulo coloris ornat, alia
vero glabra sunt colorisque è luteo viridi apicemque in mo-
dum clauæ recuruum habent. hoc obiter notandum quod
quamuis multi ab eadem origine oriantur flores, tamen diuer-
sis explicantur diebus.

VERBASCUM MAS.

Antiquitati sic placuit hanc speciem vocare, quæ rursus
in tres species diuiditur, in φυλλάτμητον, λωκίδα & πλατυχα-
εγγον.

ΦΥΛΛΑΤΜΗΤΟΣ.

Φυλλάτμητος vocari potest quod incisuris careant folia.

Forma.

Radix à superiori non dissimilis, folia etiam sunt similia, mi-
nora tamen, per margines aut nullis aut tam exilibus incisuris
ferrata, vt conspectum fugiant, in supina facie breuior est lanu-
go

go, prona autem quamplurimo in flocculos coaceruato, & albo fordescit tomento, caulis ex his mediis surgit altior cubito, potius triangularis, quam teres, maxima etiam tomenti copia munitus, foliis singulis tam frequentibus ut eorum origo vix semidigitum à sese distet. E foliorum fere singulorum sinu oriuntur ramuli, quorum superiores priusquam alij flores proferunt, & ut fastigium caulis floribus sunt onusti, foeminae similibus, sed minoribus & quandoque albis. Stamina quinque continet ex quibus tria superiora sunt breviora, omnia lanugine sericea pubescunt inferiora tamen exteriori in facie glabra reliqua tam similia, ut pluribus non sit opus.

Floret Iulio.

Vt ubique fere necessaria, sic & ubique fere nascitur; praecipue in petrosis, multisque aliis incultis.

Λ Ε Υ Κ Ι Σ.

Λευκὸς vocatur quod albis sit floribus.

Forma.

A superiori in hoc differt, quod neque caulis, neque folia (quæ quam superioris viridiora sunt) tomentum habent, sed breuem lanuginem & in ambitu incisuras non profundas, at longas, flores etiam minores multo, qui stamina continent parva, viridi pallida, lanuginosa, capitulis fastigiata luteis. Stilus ex his mediis prominet admodum tenuis. reliqua superiori similia.

Γ Α Α Τ Υ Χ Α Ρ Α Γ Μ Ο Σ.

Quod incisuras latas habeant folia sic vocandum iudicavimus.

Forma.

Latis & profundissimis incisuris folia sunt dissecta reliqua superiori sunt similia.

Nascitur frequentissima, in agris Narbonensibus.

○

VERBASCUM NIGRUM.

Quod minus album sit quam superiora, Nigrum Antiquitas nominavit.

Forma.

Radix similis est fœminæ, inde caulis ad cubitalem altitudinem exurgit, interdum altior, angularis, tomentoque obdutus exili; angulos faciunt nerui elatiores rubei, quorum duo semper concurrunt in alteram pediculi marginem, in alteram vero vnicus excurrit. Inferiorem partem stipant folia palmum longiora, semipalmum fere lata, hormini sylvestris vulgo dicti speciem præ se ferentia, leuibus crenis serrata: supina facies coloris est saturatè viridis, & rugosa, breui, sed densa lanugine donata, prona vero pallidior multis lirata neruis, lanugine longiori pubescit, colorisque est pallidioris, pediculo hæc adnascuntur, quatuor digitos longo, semidigitum crasso, basim habenti rubescentem vtrinque: supina vero ex facie in lineam longam extenditur, quæ quo altius progreditur, eo angustior euadit, extremæ oræ purpurascunt, flores sunt fœminæ similes, sed minores, & pallidiores, nec tam dense conferti, præterea ad vnguem foliolorum singulorum notulæ sunt purpureæ, ita dispositæ vt pêtagonum circuitum efficiant & paucò interiecto spatio, in intima fere parte aliæ circuli speciem exprimunt, quæ tamen non in omnibus apparent. Stamina floribus insunt ad mediam vsque partem purpureo obducta tomento, reliquum vero cum ipsis apicibus coloris est sature fului, circundant hæc stylum qui sese ex illorum serie exerens deorsum demittitur. Semen superioribus simile.

Floret Iulio.

In prateolo Cœnobij sancti Victoris Parisiensis magna in

O ij

copia vidi, inde in hortulum meum translatum foeliciter adoleuit.

SYLVESTRE.

Dioscorides ἀγριαν φλόμον .i. verbascum sylvestre, hanc speciem vocat, quod in locis asperioribus & incultioribus obseruat.

Huius duas species obseruaui, primam ἐλισσφακοείδη, alteram συλειαμπύλον nomino.

ΕΛΙΣΣΦΑΚΟΕΙΔΗΣ.

Sic nominatur quod sit saluiae similis.

Forma.

Longa radix est, lignosa, & nigricantis coloris. Caules pedem interdum altiores, quadrangulares alba longâque lanugine pubescentes, in quibus folia sunt bina, ex aduerso nascentia, saluiae similia, & tomēto prætento magis albicantia. in illorum fastigio sunt florum multi ordines verticillatim dispositi, quod indicare voluit Dioscorides, cū scripsit ἐχὲς κύκλους πρὸς ῥάβδους. Sicenim legendum, non vt codices multi habent κλάνας, nam quis sensus? singulis verticillis bina subsunt folia in basi rotunda, at à media parte in mucronem longum abeuntia, hæc longitudinem pollicis, latitudinem digiti æquant, prona parte longa lanugine villosa. supina vero non destituuntur, sed longe breuior est. è singulorum calyculorum basi nascuntur tria folia staminea lanugine longa & serico non minus molli ornata; calyculi pariter villosi, ac in basi angusti, deinde quo altius progrediuntur eò latiores fiunt: in his flores Lamij similes, sed longe maiores, aureo colore nitentes, cucullo stamina quatuor continentes imparis magnitudinis, apice purpureo sed exiguo capita-

capitata : circundant hæc stylum, qui partem inferiorem longe crassiorē habet, superior autem vix est conspicua. Odorem saluæ & saporem tota planta refert aliquantulum.

Floret Iunio & Iulio.

Nascitur in aridis calidiorum prouinciarum locis, vt Narbonensis Galliæ.

ΣΤΥΛΟΚΑΜΠΥΛΟΣ.

Quod stylus sit reflexus Στυλοκαμπύλον vocauī.

Forma.

Caules sunt cubitales, quorum fastigio flores insident superiori similes, sed foliola subsunt calyculis breuiori lanugine pubescentia, in floribus stamina non pauciora, sed apicibus luteis fastigiata, quæ comitantur stylum in clauiculæ modum reflexum. folia terna quæ calyculis subsunt, prona quidem parte lanuginem habent, sed non longum; supina vero nullum. Reliqua superiori similia, sed maiora multo.

Temperamentum, & vires.

Calida est radix initio primi gradus & exsiccat secundo. Folia vero præterea digerendi ac detergendi vim habent. Itaque tam radix, quam folia vlceribus conferunt dysentericis : si in crassioribus intestinis fuerit vlcus magnopere prodest illorum infusum decoctum cum vlmi cortice interiori, si tenuioribus decoctum cum elatine, aut hyperico assumptum. folia decocta aut in tegula candenti calefacta oculorum tumoribus, œdematibusque profunt. quod expertus sum iamdiu, cum puerulus ad ripam Ligeris Tithymali Cyparissæ plantas euellerem, succoque delibutas manus oculis ob appulsum arenarum admouissem. Dentium dolorem ab humoris acris exigua distillatione sedāt.

si colluantur eorum decocto. Radicis solius decoctum aut ex eadem vino affuso contusa expressus succus ante febris intermittens paroxysmum assumptus ab ea liberat. si humor eam incendens stagnetur in vetriculo, sed ter aut quater hoc est iterandum. Folia hæmorrhoidum non modo sedant dolores, sed etiam ipsas reprimunt. Eorum succus infusus vngulæ equorum quam clauus oblæserit, cito noxam tollit. Denique cum corticis sambuci, & iuniperi, aut eiusdem baccarum pari pondere decoctum, non solum fots modo adhibitum, sed & bis die assumptum viperarum reliquorumque serpentium morsus curare certissimum est. Flores non aspernendi, summam enim habent vim leniendi præter eas quas cum tota planta facultates obtinent. podagricos dolores solantur, malignosque humores compescunt. Ex illis fit oleum ad eosdem vsus præstâtissimum.

Φ Λ Ο Μ Ι Σ.

Tres sunt Phlomides, duæ, vt inquit Dioscorides, hirsutæ, humiles, rotunda habentes folia, & Phlomis lychnitis, Thryalis etiam dicta, folia tria, aut quatuor habens, atque etiam plura, crassa, pingua, hirsuta ad elychnia utilis, sed quænam sint mihi nondum compertum.

Φ Λ Ο Μ Ι Σ Κ Ο Σ.

Quod videantur Verbasco congeneres, ab illo non seiungendas duxi has plantas: quod præterea antiquis incognitæ fuerint, nomen illarum generi assignauimus ἀπὸ τοῦ φλόμου deductum. Quidam Dodecatheon Plinij esse putant, sed desideratur radix lutea. Nonnulli paralyticam nominant, fortasse nimis temere. alij primulam veris non absque ratione.

Species

Species.

Diuiditur φλομίσχος in σκιαδιῆχον & ἀσκιάδην.

Σ Κ Ι Α Δ Ι Ο Υ Χ Ο Σ.

Σκιαδιῆχος vocatur hæc species quod umbellas gerat, ἀπὸ τῆς σκιάδης ἔχειν .i. umbellam habere.

Species.

Huius item duæ sunt species χρυσάνθης, & λευκώπιος.

Χ Ρ Υ Σ Α Ν Θ Η Σ.

Χρυσάνθης dicitur quod aureo colore niteant flores.

Species.

Duas huius observaui species, prima est μακρότυλος, ἀνώγειμων altera.

Μ Α Κ Ρ Ο Σ Τ Υ Λ Ο Σ.

Sic vocatur, quod longus sit stylus.

Forma.

Huius radix mediocriter crassa, cespitibus substernitur, coloris interdum subrutti, trium aut quatuor digitorum longitudinis, multis tuberculis asperas, longas demum crassasque & candidas fibras demittit : ex illius capite oriuntur folia betonicæ quodammodo similia, sed maiora, quæ pediculo crasso, triangulari, duos pollices longo, & ad basim nonnihil rubenti subuehuntur, nuper nata dorsum versus utroque ex latere per longitudinem replicantur, quod reliquis commune, cum vero adoleuerūt eorum basis latitudinem pollicis excedit, inde sen-

sim angustiora facta in orbicularem extremitatem finiuntur, ubi duorum pollicum longitudinem fuerint assequuta, nullis per ambitum incisuris crenata, sed aliquibus, tanquam undantibus plicis crispata; supina facies est rugis exarata, & viridis; prona vero aspera, ob neruorum discursum, colorisque in pallido virentis. Caulis è foliorum medio attollitur ad semipedalem altitudinem, teres, quàm culmus tritici non crassior, cauus, coloris è pallido viridis, molli pubescens lanugine. fastigio, nonnunquam etiam inferiori nodo. insidet umbella multis petiolis constans imparis longitudinis, & in eandem omnes partem spectantibus, quorum longissimi vix superant duorum digitorum longitudinem, basis fouetur folio longo, sed admodum angusto, sustinent singuli alabastrum quinquangulare, tenuis, nonnulla vestitum lanugine coloris eiusdem cum petiolis, inferiori parte angustum, sed ita paulatim dilatatur, vt quid caule quadruplo crassius capere possit, nec semidigitalem excedit longitudinem, fastigium quinque ornatur denticulis in acutum mucronem desinentibus. Inde flos exigui aut nullius odoris, infundibuli formam referens, cuius tubulus digitalis fere longitudinis, petiolo crassior duplo, ima pars est candida, & undulis quodammodo crispa, excipulus est paruus, & in quinque foliola diuiditur, quorum singula in extremo non profundam habent incisuram, maculamque in imo longam, & saturatioris coloris. stamina oriuntur è medio tubulo tam breuia vt nisi disrupto flore videre non possis, illorum capitula sunt è cinereo lutea; stylus longitudine tubulum æquat, & in basi est coloris viridis, in fastigio pallidi.

A N Ω Σ T H M Ω N.

Quod à superiori tubuli parte nascentur stamina istud nominis adepta est hæc species.

Forma.

Forma.

Non tantum origine staminum sed & styli tanta breuitate vt sese nunquam è tubulo exerat, differt à macrostylo. reliqua prorsus similia. Minutas istas persequi differentias non est vanum; Deus siquidem & natura non frustra distinxere. Quid in viribus differant aliis perquirendum relinquo: non omnia possumus omnes.

Pratis aliisque incultis gaudent.

ΔΙΑΣΚΟΡΙΟΣ.

Sic vocandam hanc censui speciem quod huc & illuc floribus diffusis in omnem partem σκοπεῖν .i. respicere dici possit.

Diuiditur in tres species in ἐρυθρόζωνον, ἄζωον, & αἰθροειδές.

ΕΡΥΘΡΟΖΩΝΟΣ.

Sic dicitur quod in fastigio, qua parte petioli oriuntur, tanquam zonam habeat rubram.

Forma.

Corpus radice est aliquanto rubidior superiori: caulis duplo crassior. folia sunt angusta in basi, deinde vbi paulatim latiora euaserunt, desinunt in extremum fere orbiculare, per margines nonnihil serrata sunt, supina facies è pallido virescit, prona vero è virore pallescit. Caulis ab illorum medio exeritur, quam macrostyli duplo crassior, longior paulo, nonnihil cauus, lanuginosus, eius fastigium abit in multos petiolos, multaque folia exigua, quorum omnium basis rubra zonæ speciem refert. Flores quam superiorum latiores, coloris è luteo pallidi, in omnes partes dispersi, neq. omnes aut deorsum aut in latus

spectant, sed & sursum quidam ex illis tendunt. stamina ex intima tubuli parte oriuntur tam breuia vt non nisi disrupto tubulo conspiciantur. stilus vero extra ipsum prominet. reliqua sunt Chrysanthe similia. Iam vulgaris est flore multiplici, quæ multos flores alios elegantia non tantum coloris amœnitate, sed etiam odoris suauitate prouocat.

A Z Ω Σ T O Σ.

Sic vocatur quod nulla in origine petiolorum ornetur zona.

Forma.

Folia sunt quam superioris minora, magis in extremo rotunda, caulis & flores etiam minores, coloris pallidioris. stamina sunt admodum parua, sed à summo tubulo ducunt originem, apicēque ostentant luteos & iunctos. stylus est breuissimus, qui nunquam libero fruitur aëre. hoc insuper notandum, non solum cauliculos, sed & petiolos ab radice proferre quibus petiolis infidet flos ab eo qui in vmbella nascitur non dissimilis, cætera superiori similia.

A N Θ O Σ E N A N Θ H Σ.

A superiori hac solum in re differt quod flores producat alterum alteri innatum, quæ est ratio nominis, sed hoc ne fiat natura, an cultu nondum mihi compertum ingenue fateor.

ΑΣΚΙΑΔΙΟΣ.

Quod nullam umbellam producat, sic fuit nominata, duas huius species observaui Βερχισφώνιον, & φυλλαίνην.

ΒΡΑΧΥΣΙΦΩΝΙΟΣ.

Quod σφώνι florib. .i. tubulus sit βερχύς .i. brevis sic nominatur.

Forma.

Radices sunt aliorum forma similes, folia diascopij similia, sed longiora, pallidiora, costamque habentia acutiora, extremum vero desinit in oualem figuram, margines non tantum erosæ, sed etiam nonnihil crispatae apparent. prona facies multa lanugine pubescit, supina glabra est. pediculus brevis & rubescens. E mediis foliis oriuntur multi petioli teretes, lanuginosi, palmum longi, quorum singuli florem sustinent erythrono similem sed pallidiorem interdum candidam habetque breuem non modo tubulum sed & in tubulo ceruicem: ab hac originem ducunt quinque aut sex stamina breuia, sed apicibus longis insignia colorisque è luteo pallidi. stylus est brevis vixque originem staminum attingit. alabastrum, flores continens est quam aliorum angustius, in cæteris nil differt tota planta. est huius speciei flore duplici suauem spirante odorem.

ΦΥΛΛΑΝΘΗ.

Vocatur Phyllanthe quod flores sint instar foliorum herbacei, in eoque differt à superiore. errore Naturæ id factum putassem, ut in multis obseruare memini, utpote in aquilegia, staphysagria, pseudomelanthio &c. sed decennium alui in hortulo sine immu-

tatione, quæque ab illa propagatæ fuerunt eandem prorsus formam retinere.

Florent omnes Maio.

Vires.

Temperamento sunt sicco in secundo gradu, & caloris quam minimum obtinent: Itaque ne in primo quidem gradu ausim collocare, ergo febribus putridis confert tota planta, in qua præcipuas vires obtinet flos, commendant quidam ad renum dolores & calculum vesicæ, nec meam expectationem fefellit, ut in paralyticis curandis, nervos enim ab hac tam parum solatii consequutos sæpius comperi, quam ut hac postea in illorum affectibus uti audeam, nisi ratione siccitatis: sane cordi possunt roboris non parum afflare: à quibusdam accepi radices dentibus cauis immissas, eos thuris modo vita communi priuare, quod nondum expertus sum.

ΔΙΟΥΡΗΤΙΚΗ.

Quam Diureticem vocamus propter insignem vim ducendarum vrinarum, quidam Alisma siue Damasonium Dioscoridis esse putarunt, sed *ἡ ὀσπιδὴς καυλὸς, αἶθρη λεπτὰ, λευκὰ ὑπερχα, ὑδρηντὰ φίλῃ χροίᾳ* .i. similis thyrsi caulis, flores tenues, albi, subpallidi, aquosa amat loca; sunt notæ quæ nunquam huic conveniant, quare Chrysanthemon latifolium quidam nominare maluit, sed à chrysanthemi genere tam aliena est, ut illi congener statui non possit: nec dabitur vnquam ut omnes nostræ ætati cognitæ plantæ ad genera, quæ ab antiquis descripta fuerunt, possint reuocari. Cur Nardus Celtica altera, aut ptarmica vocetur ab aliquibus non video. nec plantaginis, vel calthæ species iudicanda.

Forma

Forma.

In multas & crassas fibras, subnigricantes, saporem abiegnæ, terebinthinæ referentes radix diuiditur, vnde folia sunt plantagini villosæ similia, sed acuminatiora, longa lanugine supina facie pubescentia, & in albicanti colore viridia; at prona, si modo infimo in caule sint sita, glabra, nam superiora vtrinque lanuginosa. Caulis pedalis, teres, paucis munitur foliis iisque ex aduerso nascentibus, interdum opposito carentibus sed quoquomodo se res habeat, vix senarium numerum excedūt, ex horum foliorum sinu non raro surgunt ramuli, quorum, sicut & caulis fastigio insidēt singula capitula duobus ordinibus squamarum paris longitudinis constantia, sed aliæ aliis impositæ sunt donec flore perfecto externæ se per longitudinem complicantes, alias prodant, lanugineque pubescunt, ruborem tandem contrahentes: inde flores aurei Doronici magnitudine & figura foliolis, vaginulisque constantes; foliola sunt in ambitu disposita, tribus nervis insignioribus exarata, totidemque incisuris ad extremū diuisa, è quorum vngui complicato longisque pilis villosa nascuntur stamina singula aurei etiam coloris in duas partes repādas fissa, hæc discum ambiunt vaginulis confertum paruis, quæ suprema parte denticulis quinque ferratæ sunt, vnde stamina aliis similia exeruntur. semina succedunt oblonga, tenuia, nigra, & papposa quæ vbi matura sunt à vento huc illuc feruntur.

Floret in altorum montium iugis mense Iulio, & alibi mense Maio.

Non solum in altis montibus, sed & in planis sese dat conspicuam, & in culto gaudet solo.

Temperamento est in tertio gradu calido & sicco, cum magna partium subtilitate permeat, itaque vel minimas venarum fibras, & ab obstructione liberat, vrinasque potenter mouet, quod & mihi compertum, & à doctissimo Pena annotatum.

FR A.]

FRAXINELLA.

Antiquis incognita planta Græce dici posse χαμαιμέλιαι quidam iudicant auctore Dodonæo. propter eam quam cum fraxino similitudinem habent folia, quare & fraxinella vulgo fuit dicta. Gallice *fresnete*. Tragium Dioscoridis primum putarunt aliqui, sed ubi ὁπὸς κομμεῖται ὑαπλήσιος, liquor gommi similis? ubi fructus lentisco similis? Adde quod in Creta fuit à Bellonio Tragium obseruatum flore luteo, circa fluentia nascens, quod Fraxinellæ à tragio differentias duas ostendit. Illius enim flos aut purpureus, aut candidus; natales præterea in montibus. Diptamum album barbari vocant inepte.

Forma.

Ab vno capite longè latèque sparguntur radices candidæ & carnosæ, amari saporis cum obscura acrimonia, inde multi surgunt caules cubiti altitudinem superantes interdum, teretes, lanuginosi, rubescentes ima parte, quæ stipatur foliis saponariæ similibus, non binis ex aduerso prodeuntibus, sed singulis, & incerto dispositis ordine. media pars caulis lōge dissimilia profert, eandem nihilominus seriem obseruantia, multa vni costæ lanuginosæ, bina opposito situ adnascencia, præter vltimum quod ordinem claudit, vndenarium, aut duodenarium raro excedentia numerum, nam quamuis costa in vnicum desinat non semper impar est numerus: fit enim plerunque vt deficiat alterum ex ordine vltimo, quod cum accidit, postremum ea parte rescinditur, qua viduum laterale folium respicit, illa sunt fraxino similia, maiora, in ambitu denticulis ferrata, vtrinque glabra, viridia. Tertia pars caulis vacua foliis, ruboremque nacta saturationem floribus superbit ordine longo sese explicantibus; licet enim bini ab vno pediculo in duos petiolos diuiso exoriantur,

tur, non tamen ambobus idem florendi tempus concessum est. Itaque altero flaccescente, alter prouehitur pedicellis, nec non & petiolis folium subest paruum, acutum prona facie colorem & lanuginem caulis similem obtinens, talia etiam petiolis adnascuntur. Desinunt hi in alabastrum quinque foliis exilibus saturati ruboris florem continens totidem foliolis constātem, quæ longis vnguibus & angustis subuehuntur, exin oualem figuram affectantia, in mucronem quodammodo complicatum desinunt, cum latitudinem semidigitalem, duploque maiorem longitudinem attigerunt; coloris denique sunt rosei, sed venis huc illuc discurrentibus variata, & exteriori in parte crassiusculo tanquam puluere, sature etiam purpureo passim asperso elegātia, hoc vero sunt ordine disposita cum flos apertus est vt tria sursum spectent, duo autem obliquè deorsum, quæ progressu temporis ita sursum adducuntur, vt inferius spatium relinquāt vacuum, quod non careret deformitate, nisi decem staminum eò deflectentium deinde repandorum succēturiatu repleretur; hæc sunt coloris rosei longitudinis pollicaris, crassitudinis mediocris, nectantum è viridi nigrescentibus & quadrangularibus apicibus capitata, sed etiam ad extremum tuberculis exilibus quam plurimis colore purpureo nitentibus confusoque ordine dispositis decora. stilus brevis est, & purpureus in staminibus mediis, aliquatenus repandus. Floribus succedunt seminis conceptacula quina, aspera, scabra, subrubentia, suo ventre contigua, in mucronem acutum, & duriusculum desinentia, quibus semen continetur nigrum, splendens, rotundoque oblongius tota planta hirci refert odorem.

Floret Iunio.

Amat loca montosa, proque natalium varietate aliquid in floris & foliorum colore immutatur, atque etiam in totius plantæ magnitudine, alibi enim dilutiore, alibi saturatiore flo-

Q ij

res hic, quam illic nigriore folio. quibusdam in locis pumilior tota planta quam in aliis. Candido flore mihi illufit in monte qui vulgo ventofus dicitur, non procul ab Auenione vrbe.

Temperamentum, & vires.

Temperamenti est ficci & calidi in secundo gradu digere-
tis; itaque est facultatis aperientis & attenuantis; quare obstru-
ctiones tollit; vrinas, menses mouet: præterea vim alexiteriam
habet non mediocrem.

B V G V L A.

Vt Bugulæ nomen à recentioribus doctis receptum Græce
exprimeretur Βυγούμιον appellandam iudicaui. Antiquis enim
fuit incognita, & si non defint qui ad plantas ab illis descriptas
reuocare conati sunt, scilicet ad Chamæcissum Plinij aut ad
eiusdem anonymon: sed hoc quicumque probabit, erit mihi
magnus Apollo. Itaque in vulgari nomine potius consisten-
dum censeo. Galli, *Bugle*. Germani *Guntzel*, & *Goldegantzel*.
Belgæ, *Senegroen*, & *Ingroen*.

Duas obseruaui species, primam διασκαυλίδα, secundam φυλ-
δαχοίδα.

Δ Ι Σ Σ Ο Κ Α Υ Λ Ι Σ.

Diffocaulidem nomino quod καυλαίς, caules, διαδς duplices
.i. duorum generum producat.

Forma.

Multa radicis fibrosæ caput coronant folia, betæ similia, sed
longe minora, utpote latitudinem pollicis non superantia, ab
angusto in latius progredientia, tādēque in obtusum mucro-
nem

nem definentia, ad margines circumrofa, glabra, viridia, non-
 nunquam in colorem rubeum declinantia: ex illis mediis nas-
 cuntur tanquam cauliculi rubentes, glabri, non omnino teretes,
 foliis ex interuallo binis ornati, novis radicibus è geniculis,
 nascentibus sese propagantes: producitur & cauliculus pal-
 mum altus, quadrangularis, interdum subrubeus multa pubes-
 cens lanugine, foliis etiam vestitus ex interuallo binis nonni-
 hil lanuginosis. multis floribus verticillatim dispositis decorus,
 hi sunt Chamædryos similes, sed minores, carulei, quatuor sta-
 minibus cuculli defectum supplentes, ex quibus duo sunt reli-
 quis breviora. singulis verticillis bina subsunt folia ex rubro
 caruleum colorem affectantia.

ΦΥΛΛΟΧΝΟΙΣ.

Phyllochnoidem voco hanc speciem quod φύλλα .i. folia, ha-
 beat χροώδη .i. lanuginosa.

Forma.

Radici corpus rubescit, fibræ albescunt, & longæ sunt caules
 inde eriguntur spithamæi, distincti geniculis, in basi fere tere-
 tes ad secundum vsque geniculum, & rubentes ad tertium aut
 quartum, à secundo vero quadratos dixeris, nonnihil tamen
 obtortos, præterea longis pilis hispidi sunt & caui. In primis
 geniculis folia sunt pollicem longa, digitum fere lata, per mar-
 gines paucis exiguisque denticulis ferrata, dissocaulidis simi-
 lia, at quæ ex tertio & quarto geniculo nascuntur, duplo ma-
 iora, foliis verbenæ inferioribus similia, longis quidem denticu-
 lis, sed non tanta incisurarum frequentia, & profunditate confor-
 matis ferrata, è pallido viridia, omnia bina ex aduerso sita; geni-
 culo quarto adnascencia folia fouere incipiunt florū exortū. hi

Q iij

verticillatim sunt dispositi, hispidis calyculis insidētes, chamædryos similes figura, sed colore cæruleo ditati, tamen in violaceo nigricantibus venulis tribus insignitur foliolum inferius, lateralia vero duo vnica tantum, eaque dilutiori: à quarto geniculo folia, quæ bina verticillis subsunt, quò altiora, eò minora & triangularia; medius angulus multo longior. folioli superioris decurtationem tegunt quatuor stamina è violaceo nigricantia, ex quibus duo superiora sunt reliquis longiora, sed apiculis luteis omnia fastigiantur.

Nascitur in arenosis.

Floret Maio, & Iunio.

Temperamentum.

Temperamenti est in primo gradu calidi, sicci in secundi medio, non sine astrictione; itaque prodest disruptis partibus, conuulsis, aut cæsis, siue assumpta, si calamitas internis partibus acciderit, siue admota si externis. quare apud nostros prædicatur

Qui ha du bugle & du sanicle

Fait aux Chirurgiens la nicle .i. non eget Chirurgo ille cui bugulæ & saniculæ copia. Ad obstructions hepatis multi commendant, sed quoniam aliæ plantæ ad id aptiores mihi suppetunt, nunquam vsus fui.

BRAS-

BRASSICA.

Hortum ingressuros caulium proceritate, foliorum granditate, frequentiaque, & antiquorum commedatione ad sui contemplationem primæ nos alliciunt Brassicæ, & in olerum genere principatum sibi arrogant, tum amplitudine familiæ, cum utilitatis magnitudine: Nam congeneres multas habent plantas, Napum, Rapum, Sinapi, Raphanum, & Erucam, quarum plurimæ sunt species vt suo loco explicaturi sumus. Congeneres appello differentia notis externis & internis toti eique foli generi communibus insignitas: internæ ex virium aliqua similitudine æstimandæ, externæ ex forma, seu facie. Hæ autem notæ in Brassicarum familia observantur simul concurrentes, calyces scilicet in quatuor partes antrosum nonnihil complicatas fissi: totidem foliolis constantes flores, qui sex stamina continent, ex quibus duo reliquis breviora: hæc dices & Leucois & Thlaspi communia: verum; nam & hæc sunt erucæ species. Brassicæ autem ab illis distinguuntur, quod caule, si accesserit cultura, crasso medullaque pleno assurgant, quod glabræ sint. Non enim nos morantur qui dicunt Lampsanam Brassicæ sylvestris speciem hirsutioribus foliis, si quidem, etiam si antiquis multum censeamus tribuendum, tamen oscitanter dicta, vel minus sagaciter explorata pro ratis non habenda iudicamus: ostendemus suo loco illam potius Raphani sylvestris speciem. Quanta denique utilitas ex Brassicis percipiatur sequentia docebunt.

Nomina.

Atticis antiquioribus Πάφαρος dicebatur, quod Plinius non animaduertens ad Raphanum multa trāstulit, quæ Theophrastus περὶ τῆς ῥαφαίης, .i. de brassica dixerat: Bæotis γαστήρ. aliis Græcis

Græcis Κεράμην. Latinis *Brassica*, & *Caulis*. Gallis *Chou*. Italis, *Canalo*. Germanis *Koel*. Belgis *Koolen*. Hispanis *Colhes*.

Species.

Theophrastus species *Brassicæ* tres constituit ἐλάφυλλον, λεῖοφυλλον. & ἀγρίαν. Totidem Cato commemorat: Primam grandem, extentis foliis, caule magno: alteram crispam: tertiam caulibus teneram (fortasse melius breuem) & acerrimam. Plinius his plura recenset Tritianam, Cumanam, Pompeianam, Brutianam, Sabellicam, & Lacuturriam, meminit & Sylvestris. Nos vero decem obseruauimus, albam, rubram, undulatam, apianam, siue crispam, caulifloram, rapitiam, asparagodem, sabellicam, marinam, & spinosam. Nam quibus plantis mangonium differentiam inducit aliquam, eas non iudico in speciem aliam desilire. Exempli gratia, si mangonio brassica euadat capitata, si ex sylvestri, hortensis; ideone specierum numerus augebitur? Nec in Brassicarum censu habenda est ea, quam Clusius plantarum obseruator sagacissimus sylvestrem vocat, siquidem specificæ illam notæ alio reuocandam postulant.

A L B A.

Alba dicitur quod neruos per folium excurrentes albos habeat. Theophrastus λεῖοφυλλον. Plinius caulodem etiam vocari testatur. Nostri *Chou blanc*.

Forma.

Brassica hortensis alba in sylvestrē degenerat vt compertum habemus, quapropter ex hac factam illam non dubium, quid enim non potest cultus? Itaque de sylvestri nobis agendum

R

quam hactenus vnicam obseruavi hæc radicem napo similem interdum pede longam demittit, cuius in capite multi foliorum exortus, quæ napo quoque similia sunt, at minora, glabra, rugosa, multis discurrentibus nervis albicantibus insignita, crasso pediculo etiam glabro subuecta, multis appendicibus foliaceis donato, imparis magnitudinis, nec semper ex aduerso dispositis, exceptis quæ medium obtinent locum inter infimas & folium, illæ præterea sunt reliquis latiores, & longiores. Caules ex illis mediis surgunt ad pedalem altitudinem, tenues, eaque parte qua pediculi foliorum (quæ in illis frequentia sunt) originem ducunt, binis, ut plurimum albicantibus spinis, capillari tenuitate, & longis exasperantur; fastigium, flores ordine longo, alij alijs succedentes ornant tenuibus, at longis pediculis subuecti, calyculis impositi in quatuor partes antrorsum, ut dictum est, nonnihil complicatas fissi, quibus flos imponitur quatuor foliolis constans, paruis, lutei coloris. sex continet stamina pallida, luteolis apicibus capitata, ex quibus duo reliquis aliquanto minora, his succedunt siliqua in quibus semen nigrum & rotundum. Ut strigosa est, & humilis sylvestris, sic hortensis caulium proceritate, foliorum amplitudine & læuitate superbit: illi enim altitudinem hominis attingunt, crassitudinem fere brachialem æquant, hæc vero tam longa, lataque sunt ut herbae nulli cessura videantur (quod posthac dicetur) flores vero etiam alba præfert albos.

R V B R A.

Galenus *χλωρον* vocari auctor est, quidam Cumanam Plinij esse arbitrantur, alij Brutianam, at tantas componere lites, quis potis! nostri *Chous rouges*, vocant.

Forma.

Rubra folia sunt in viridi fusca nervis rubescentibus, ut & caulis,

caulis, firmata, floribus luteis, albos videre non memini: reliqua sunt albæ similia.

CRISPA.

Græcis Σελινοισία, cuius nominis rationem reddit Eudemus apud Athenæum lib. ix. τὴν ὀνομασίαν ἔχει (inquit) ἀπὸ τὴν ἐλότητα ἐμφορῆς, γὰρ ὅτι σελίνω, καὶ κατὰ δὴν πύκνωσιν. Vnde colligitur hanc esse quam Theophrastus ἐλέφυλλον appellat; accedit & Plinianæ auctoritatis momentum: Crispam, inquit, quam selinada vocarunt à similitudine apij foliorum &c. Latinis ergo crispa, & apiana.

Forma.

Habet folia in tenuissimas partes dissecta, ut apium: in reliquis est albæ similis.

VNDULATA.

Vndulatam appello, quod foliorum margines vndulatas habeat, in quibus & incisuræ nonnullæ leues conspiciuntur. In reliquis non differt à superioribus, nunquam tamen ad tantam altitudinem prouehitur. Nostri *Chou frezé*.

CAULIFLORAM.

Pompeianam Plinij hanc, non sine ratione, putant docti nominandam. Recentiores, caulifloram appellant. Nostri, *Chou fleur*. Itali, *Cauli fiori*.

Forma.

Albæ similia omnino folia essent nisi ad cinereum colorem vergerent, è quibus mediis innumeri cauliculi tanquam in globulum dense stipantur, teneri, & delicatissimorum pala-

to grati, in his cauliculis flos nascitur, si per catillones liceat.

RAPITIA.

Quam caulorapam recentiores, Cato, rapitiam dixit. nonnulli brassicam $\chi\alpha\lambda\omega\delta\eta$, Galli, *Chou raue*. Hanc è sabellica fieri existimant multi, nec à ratione aliena videtur eorum sententia.

Forma.

In hoc ab alba differt quod caulis quidem breuior in magnum, rotundum, & carnosum caput rapo simile protuberat, crassioribusque pediculis folia subuehuntur.

ASPARAGODES.

Sic vocatur quod flores in foliis tanquam asparagos producat.

Forma.

Folia sunt undulatae brassicae similia, quandoque plana, at qualiacunque sint in quibusdam costa media, discurrentesque nerui sunt albi, in aliis rubescunt. In mediis vero foliis cauliculi breues surgunt, florem & semen producturi, quæ cymarum instar in cupediis habentur, in cæteris albæ similis, nisi longe humilior esset.

SABEL-

Brassica Sabellica

*Brassica
Cauliflora*

R. iij

PAULI RENEALMI SABELLICA.

Græcis incognita, Latinis, *Sabellica*. Recentioribus *Sabauda*.
Gallis, *Chou de Pancalier*, quod inde petantur.

Forma.

Albæ cedit proceritate caulis, & foliorum magnitudine, sed
elegantia vincit: coloris enim sunt saturè viridis, & crispata
scabritie, in tantum undosa, ut ne latum quidem vnguem quid
in illis conspicias planum, in cæteris nil discriminis animad-
uerti.

MARINA.

Sic vocatur quod maritimis gaudeat locis ex recentioribus
μονόσπερμον vocarunt quidam, totoque genere differt à brassica
marina Dioscoridis, quæ, pace illius dixerim, à brassicarum fa-
milias tam aliena est, ut illo nomine digna minime videatur.
Itaque in alium locum referendam iudicamus.

Forma.

Altitudine brassicis hortensibus cedit, sed folia profert du-
plo crassiora, per margines non tantum incisuris profundis ser-
rata, sed & undulata. Caulis fastigium in pediculos ita distribui-
tur, ut umbellam efficiant. flores in albidum pallescunt. His suc-
cedunt siliquæ non longæ, at crassiores, quam in reliquis, ut po-
te vnicum semen continentes, sed triplo crassiores.

SPINOSA.

Spinosa, quod spinas gerat fuit appellata; à nostris *Chou es-
pineux* dicitur.

Forma.

Forma.

Non magnopere differret ab aliis, nisi caulis fastigium aliquot spinis longis non tamen duris horreret.

Nascuntur vbique in hortis, sed pro ratione soli, aut lætiores, aut strigosiores. Omnes excepta Pompeiana, & Sabellica, aërem inficiunt tetro halitu. Gal. φανερώς ὁ πύρεξ ἀπὸ μορθηρῶς ἀπὸ τῆς (κεράμβης καίρεως καὶ πύρεξ) ὁμιλίας.

Cultus.

Non solum semine, sed etiam auulso surculo propagantur, illud autem fit toto anno, quoniam & toto anno secantur, vtilissime tamen æquinoctio autumnii, si folia in fructu sint futura, & cum quinque produxerint transferendæ: sin aliquis cymarum causa voluerit serere, illud tempus eligat, quo sementescunt adultæ: cymam enim secum ferunt ex humo prodeuntes. Vt vero translatae maiorem assequantur amplitudinē, aqua subsalsa irrigandas docet antiquitas; Nos autem quibus sal tāti venditur, aqua dulci cogimur irrorare: at in serobe depactæ dum se attollunt, terram circa imum caulem in dies exaggerando, donec humo æquata sit, accumulamus, ita ne plus quam cacumen emineat, atque vt ab inferiori parte caulis enatae fibræ luxuriem plantæ promoueant: tam proceras hac arte brassicas vidi, earumque folia tam grandia, vt vna me tueri ab imbre largo potuerit. alter in alia luxuriem alba & rubra sese effundit; atque Sabellicæ intra sesquipedis altitudinem consistunt, sed foliis innumeris, in orbem porrectis & arctissime stipatis capitatae euadunt: idque fit tum soli humidi, pinguis, & levis vberitate, cum olitorum diligentia. At Sabellicæ, præter illa quæ in caput conglobantur, non pauca in latitudinem folia expanduntur torosa, hac ideo nō temere lacuturria Plinij iudicatur.

Hoc obiter notandum in capitatis brassicis excurrentium nervorum colorem, pristino mutato induere folia. Tantam elegantiam hominibus invident bestiolæ complures, vt monet Theophrastus, *ἡμεῖς μὲν γινώσκουσι τὰς ῥαφαίους σκώληκας, τῇ δ' ῥαφαίῳ κάμπαι καὶ ψύλλαι.* At vt à culicibus vindicarent antiqui Theophrastus auctor est orobos superseuisse, *ἐν ταῖς ῥαφαίοις*, inquit, *ὀρέβοις (ὀπιπώεργοι) πρὸς τὰς ψύλλας.* rursus. *ὡς μὲν ἐν ταῖς ῥαφαίοις πρὸς δ' μὴ κατέδεσθαι ὑπὸ τῇ θηρίῳ (τοῖς ὀρέβου, ὀπιπώεργοι)* sic enim legendum his in locis, non vt vulgati codices habent. Olitores nostri cinerem solo supersternunt vt culices arceant, & ne generentur impediunt. Denique brassicæ frequenti præfectione & pruinis suauitatem acquirunt, præter Ægyptiam, quæ non estur ob amaritudinem si suo seipsæ propagent semine, inculto in agro, degenerant in syluestres; quidam in napum mutari putant similitudine radicis decepti, nam si gustum in consilium aduocassent, alia fuisset eorum sententia, alij in sinapi quoque degenerare scribunt, sed illud fieri posse non video. Cæterum Brassicis summum cum vite dissidium, nam eidem solo mandata, aut illi noxam inferunt, aut ipsæ accipiunt.

Temperamentum, & vires.

In brassica duæ sunt partes, altera tenuioris substantiæ, altera crassioris, quam Græci *κεράμβης σῶμα* vocant, temperamento & viribus contrariæ. Illa iuscula, quod Hippocrates *χυμὸν, χυλὸν*, & *ὑδωρ κεράμβης* nominat, communicatur: nec minori ex parte in subcrudis foliis retinetur. expressione etiam è crudis separari potest, vt autem omnia distinctè persequamur, primū de postrema nobiliori, & præcipua parte nobis agendum. Temperamento ergo est in medio primi gradus, & in extremo secundi sicco, ideoque terget, & resoluit. Vlcèribus admodum prodest, indurescentes inflammationes tollit. Erysipelati contumaci,

Acutis

maci, epinyctidibus, herpetibus, & impetigini medetur; cum farina fœnugræci, & aceto, dolores arthriticos mulcet, carbunculos ex sale rumpit. Assumpta emollit aluum, & soluit, quia falsi, & subamari non nihil obtinet. Vim etiam habet diureticā. Hippocrati enim & Dioscoridi, vel reclamante Galeno, credendum experientia docet. Itaque menstrua promouet, secundinas eiicit, præcipue si folia primum subcruda comedantur, eorumque deinde iusculum sorbeatur, eodem modo prodest non solum scirrhus vteri, sed & ipsius orificio asperiori ab eodemque illatarum suffocationum curationi, & medicamentis ad dolores à matrice sedandos, & stomachicos, siue cæliacos affectus compositis admiscetur, utilis enim partibus nervosis, & cerebro, cui Natura videtur illam dicasse, quare expressitus succus naribus infusus illud expurgat: quin si à subcrudorum foliorum esu primordia cœnæ quispiam ducat, se ab ebrietate tuebitur; cuius rei causam hanc assignamus, quod cerebrum præoccupantes brassicæ vapores nebulosas vini ingurgitati exhalationes sua siccitate serenant, si autem post cœnam aliqua comedantur folia, iisdem vim exhalationibus discussis, turbas in cerebro excitatas componit; oculis quoque ob nimiam humiditatem caligantibus prodest, eius succum optimo cum melle vel angulis oculorum solummodo tactis plurimum conferre dicunt; lienosos cruda ex aceto manducata iuant; catarrhum siue pulmones siue alias partes inundantem exhaurit, & exsiccat; vocem interseptam restaurat succus cum melle coctus, si delingatur, aut eius cauliculi mandentur, sed, quod in illis est palearum instar, exspuendum, at etiam si brassicis omnibus hæ omnes insint vires, non tamen pares animaduertas, sed in quibusdam intensiores. Omnium præstantissima est marina, hanc sequitur sylvestris, tertio collocanda est ordine brassica rubra, ex reliquis sunt eligendæ à mangonij fuco lō-

gius recedentes, quæ enim virorem suum, vel mangonio, vt capitata alba & rubra, vel coctione magna exuerunt, nil aut certe minimum retinent illarum facultatum; quare apud antiquos locum percocta brassica nõ habuit, sed viror gratiam augebat: quin ipsum vt seruaret ante coctionem nitro, aqua nitrata, aut cum sale macerabant: si autem eousque cocta sit, donec contabuerit, & vna cum illa tenuiori substantia, viridis color euauerit, est frigidi & sicci temperamenti, crassamque cum visciditate substantiam habet, ideoque astringit, alimentum corpori sed paucum, & melancholicum suppeditat, ventriculum inflat, cerebrumque crasis impetens vaporibus, non solum horrenda inducit insomnia, sed & oculis caliginem offundit, animæ gravitatem facit, gingiuis nocet, neque omnia percoctæ crimina diluit post illam comestam iusculum cui fuerit incocta superhaustum: dum enim contrariæ ipsius facultates inter se pugnant, ventriculo facecit negotium: hoc tamen habet boni in cibum assumpta, vt biliosarum mulierum mammas lactis copia distendat, & alui profluuiis nonnihil conferat.

De radice & caule.

Radicis decoctum est tenuium partium ad calculos, itaque antequam obduruerint, dissoluendos commendatur.

Cinis ex combustis caulibus adeo desiccatur, vt causticæ facultatis sit particeps, quocirca mistus cum adipe veteri laterum dolores sedat, bronchocelas discutit admotus, hoc enim remedium nulli ab antiquis excogitato cedit, resoluendo. Eorundem medulla plebeculæ famem solatur, cum graui annonâ conflictatur. Caulorapi vero, & caulifloræ summam in lautis mensis gratiam habent.

Decy.

De cymate & semine.

Pars illa quæ flores erat productura Græcis κόμα tanquam κόμη, aut ἀπὸ ἀγροῦ dicitur. Latinis *Cyma*, *cymatis*, & *Cyma cymæ*. Nostris *Cyme de chou*. Ipsi coctæ oleum, aceti & salis tantillum admiscetur, sicque non sine suauitatis gratia in bellariis admittitur, saluberrima quidem totius brassicæ pars: minorem enim stomacho noxam infert, & ad vrinas ciendas vtilior, alimentum vero corpori præbet exiguum, nec boni succi, si tamen sale condita seruetur, stomacho noxiam deprehendes. Sylvestris vitium corrigitur si in lixiuio coquatur. Hippocrates ad emortuum fœtum supposebat cymam brassicæ netopo illitam. Dioscorides tamen hoc de floribus intellexisse videtur, & sterilitatem inducere dixit.

Semen ebrietati conferre testatur Athenæus. Aduersus vermes Galenus commendat præsertim Ægyptiæ, quod amarius sit. Dioscorides etiam cœliacis medicamentis admisceri auctor est.

F I N I S.

VIOLETA.

Græcis ἰὼν, & Latinis *Viola*, significat quamlibet plantam, cuius flores præ elegantia oculis nostris arrideant: at strictius accipitur pro specie, quæ Græcis ἰὼν & ἰὼν μέλαν, siue μελάνιον; à Theophrasto etiam ἰωνίαν reperio dictam; vocatur & ἰὼν πορφυρεῶν, Latinis *Viola nigra*, *Viola purpurea*, & *viola Martia*. quidam violariam nominauere. Qui vaccinium putant etiam dici, ab opinione debuerunt dimoueri auctoritate Virgiliana.

Et nigrae violæ sunt & vaccinia nigra.

Vitruuius quoque distinctas esse plantas ostendit, cum scribit ex violafilis Attici colorem effici posse, eademq; ratione vaccinium temperantes, & lac miscentes purpureum facere elegantem. Gallis, *Violette de Mars*. Arab. *Seneffrigi*, *Sonofrigi*, & *benefigi*. Italis *Viola porporea*, & *viola mammola*. Germanis *Merthen-viollen*. Hispan. *Violeta*.

Species.

Duplex est odorata, & inodora.

ODORATÆ forma.

Fibris tenuibus albis capillata est radix, quæ licet per summa cespitum diffundantur nihilominus aduersus hyemis gelidissimæ rigorem sese tuentur: inde cauliculus pollicem longus, scaber, folia enim prima quæ deciderant, singula in ipso tubercula relinquunt, illa autem utroque ex latere per initia in anteriorem partem conuoluta surgunt, paulatimque sese expandentia. latitudinem assequuntur pollicarem, longitudinem vero paulo maiorem, figuramque cordis planam exprimerent, nisi mucro breuior & obtusior esset: per margines leuibus, at crebris incisuris ferrata sunt: faciem habent vtramque lanugine exili, sed densa pubescentem. subuehūtur pediculis quatuor digitos lon-

T

gis, tenuibus, parte prona teretem figuram affectantibus, & lanuginosis: supina vero planis, & glabris, originem denique ducentibus è sinu exilium foliorum, & in acutum mucronem desinentium, nonnihil per margines crenatorum: ex eodem loco petioli nascuntur, qui sunt quadranguli coloris è viridi pallescentis, pediculos æquantes longitudine, in sui medio folia duo producentes, eis quæ in basi sunt similia, sed longe minora, fastigium inferiora versus curuatur, finiturque in quinque folia parua rotundis oblongiora, calycis vice præbentia originem flori totidem foliolis constanti, semidigitum longis, ex cæruleo, & subnigro colore purpureis, aut albicantibus, ex his duo paulo minora sursum eriguntur, duo sunt ad latera collocata nihilominus deorsum aliquantulum inclinant, & in interiori vnguis parte insignita sunt albæ lanuginis flocculo, inferius fere orbiculare, & venulis ad vnguem saturatius coloratis distinctum, omnia denique vnita basi in corniculum obtusum desinunt, vnguemq. habent albidum. Cæterum huius odoris gratia multas prouocat plantas, si ex spatio distanti olfaciens iudicium feceris; alioqui enim, quod crassarum est partium, à flore non multum recedens odoris gratiam imminuit. Succedit loculamentum seminis angulare, breuissimis pilis lanuginosum, tandemque in tres partes aperitur, & semen effundit tenue, in rotunditate oblongum, tamen altera ex parte crassius.

Floret Martio, nec vltra mensem illum odoris sui gratiam feruat. Illa tamen quæ cultu florem duplicem assequuta fuit, toto fere anno floribus luxuriat suauissimum odorem retinentibus; Quæ cum eum à duplici degenerare incipit folia quidem duplicat, sed longum calyculum ex ipsis mediis exerit, vnde quasi alterius floris rudimentum exoritur.

Nascitur non in hortis solū, sed & in incultis sine vlla odoris imminutione, quod si quis illum augere velit, iuxta cepas, aut allia serat.

INO-

INODORA.

Speciem aliam constituo, & quod in ea odor desideretur, inodoram voco, potius quam sylvestrem, quia vt diximus non minori odore fragrat sylvestris quam hortensis. si cui μελανόφυλλον vocare libuerit, per me licet.

Forma.

Cauliculum producit triangularem, vnde folia superiori similia, sed minora, coloris è subnigro, & purpureo viridis, quæ tandem vt & pediculi è subnigro virescunt. petioli multo longiores quam superioris, vnde flos ab eadem non dissimilis, tamen dilutioris coloris: est & eiusdem speciei quæ album florem profert. ante seminis maturitatem cauliculus ad semipedalem altitudinem sese attollit, nouosque flores profert in multos vsque menses: succedunt capsulæ triangulares, in quibus semen superiori simile, vt & cætera.

Nascitur in syluis.

A Martio ad Iunium floribus decoratur.

Temperamentum & vires.

In viola odorata, vt & in aliis compluribus multæ sunt partes viribus distinctæ, radix quidem, vmbilicus, & semen suis qualitatibus elementariis proxime ad mediocritatem accedere videntur, vimque habent catharticam. radicem enim vnciæ tres concisæ, & in aquam feruentem, cum ab igne remouetur iniectæ, aut vino per noctis spatium infusæ vim purgatricem ipsis conferunt. semen pulueratum, & liquori immistum, sesquidragmæ pondere, idem præstat. Vmbilicus multo est debilior, eamque vim communicat aquæ cui infunditur, ex qua fit syrup. violarum, quem ex infusionibus vocant. humores autem deijciunt biliosos, serosos, nec admodum pertinaces. folia vero

T ij

subfrigida & aqueam substantiam habent superantem. Itaque phlegmonas mitigant, æstuantem in ventriculo, & oculis calorem sedant: in olere sumpta leniunt aluum. Florum autem foliola duabus constant substantiis, frigida, & humida, quæ facile exhalat; altera nonnihil acri, & in fine primi gradus calida, quare pleuritidi, & pulmonibus acri, tenuique distillatione vexatis mistæ conferunt; inflammationes extinguunt: nec sine cōmodo admouentur cerebro intemperie calida vexato. Ictericis etiam conferre dicuntur. è foliolorum succo paratur syrupus colorem violæ retinens, qui ad illa omnia utilis est, sitimque & ardorem febrium sedat, præsertim si spiritus vitrioli aliquot admisceantur guttæ: quod autem aiunt comitialibus mederi, experientia docuit non vacare impostura, antiquorum scripta non sine mendis ad nos traducta malim asserere.

Cæterum duplicis flores antequam sint expliciti, sale & aceto conditi seruantur, atque in bellariis non sine gratia locum habent. Inodoratæ vires mihi nondum satis innotuere.

TRICOLOR VIOLA.

Doctissimi viri hanc tricolorem violam vocarunt, revera non debet à violæ familia disiungi. Græcis itaque τὸν τεῖχρον dici poterit, quidam φλόγα Theophr. & Violam flammeam Plinij hallucinantur, neque enim ipsa herba ἀνὰ est, neque ῥίζα ξυλώδης. Gallis *Pensée*. Germanis *Frenscham Krant*.

Forma.

Radices sunt admodum parvæ, perfectoque semine pereunt, multi inde caules vt plurimum triangulares, & geniculati, pede interdum altiores, viridi colore diluto; è singulis geniculis tria folia oriuntur, Mercurialis quodammodo similia, sed minora, è quibus medium est aliis duplo maius, quæ in sua basi vtrunque
apendi-

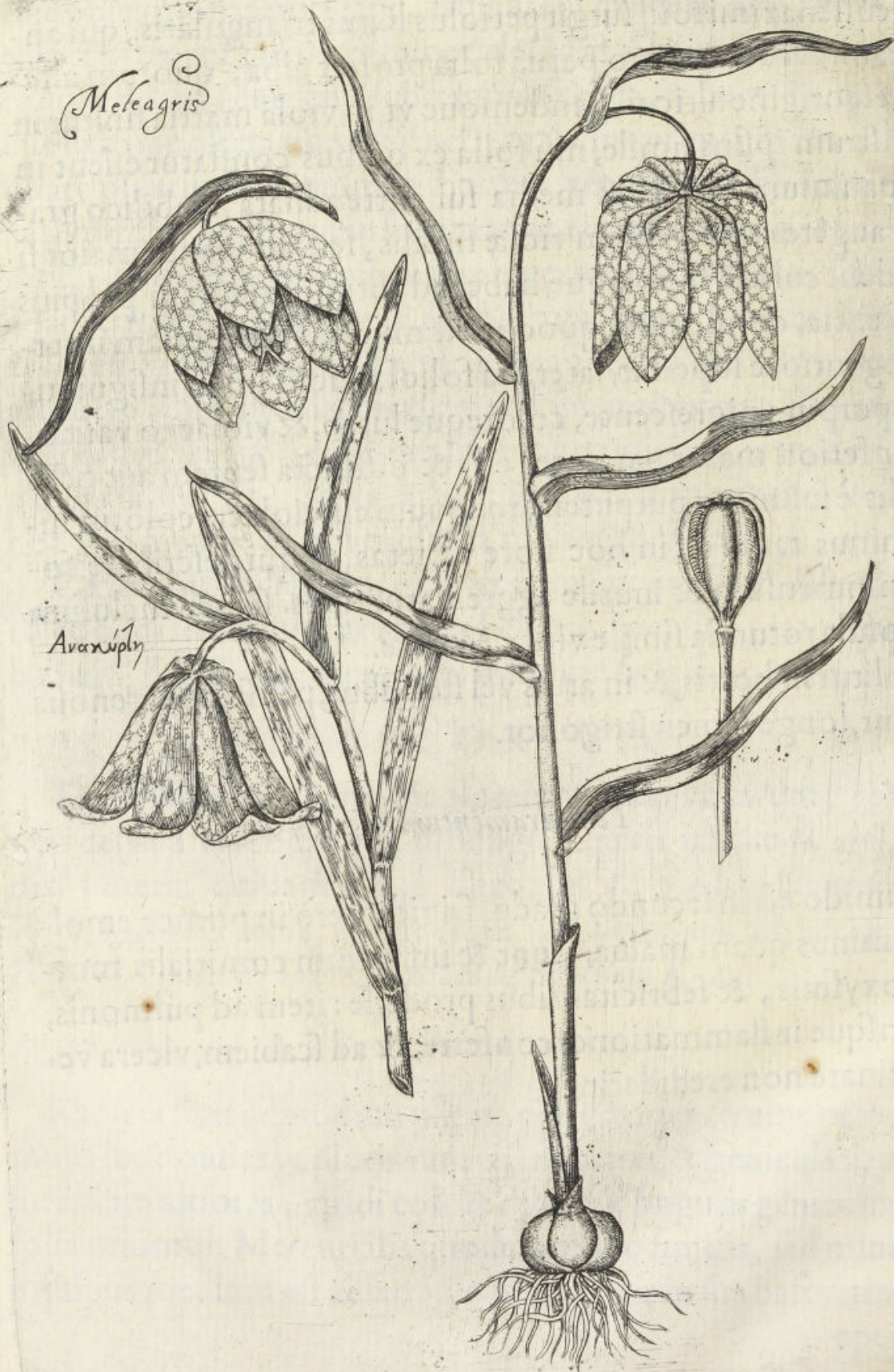
apendiculam habet profunde incisam. ad caulis fastigium è sinu pediculi maximi folij surgit petiolus lógus triangularis, qui antequam curuetur, duo parua folia profert alba, quorum alterum est origine altiori, tandemque vt in viola martia finitur in alabastrum ipsius simile, nisi folia ex quibus conflatur essent in basi paululum incisa, & media sui parte adnata vmbilico gratiam augerent, flos eidem violæ similis, sed aliquanto maior si non desit cultus, foliolaque habet ad rotundã figuram propius accedentia, corniculum quoque est minus, colore etiam interdũ elegantiore superbit; lateralìa foliola tribus lineis insigniuntur, è purpura nigrescente, coloreque luteo, & violaceo variantur: inferiori maior pars lutea est, & distincta septem aut octo venulis è subnigro purpureis, reliquum est violacei coloris. nihilominus tanta est in hoc flore varietas, vt qui describere voluerit immensum & inutile aggrediatur opus. semen inclusum est capsula rotunda simile violæ Martiæ.

Colitur in hortis, & in aruis vel sterilibus, præsertim arenosis nascitur, longe tamen strigosior.

Temperamentum.

Humido est in secundo gradu, frigido verò in primo; emollit sed minus quam malua, aiunt & infantium comitialis morbi paroxysmis, & febricitantibus prodesse: item ad pulmonis, pectorisque inflammationes conferre, & ad scabiem, vlcera verò glutinare non crediderim.

MELEAGRIS.

Caperon Aurelianensis hanc Clusio primus indicavit, fritillariæ nomine, sed quid esset fritillus ignorare se indicabat: sine ignorantia argumento suum ipsi nomen tribuere poterat; ad Gesnerum missa, fuit ab ipso Meleagris nominata, ob diuersum in flore colorem. Dodonæus iudicio acerrimus, illum sequutus est; alij alia nomina indidere. Nos vero duobus illis viris subscripturi Meleagridis nomen retinebimus. Rustici Mercenses in agro Blesensi, apud quos frequens nascitur *cocous rouges* vocant.

Species duæ sunt, prima nomen retinet, generis, altera αἰα-
χούρη vocatur.

MELEAGRIDIS *forma.*

Meleagridis bulbus tanquam ex duobus compactus media linea diuiditur, non turbinatus aut rotundus omnino, sed lateribus vtrunque protuberantibus oblongior, candidi coloris, pisi magni crassitudinem æquat. Cum vero caulis adoleuit, qua apparet linea, medius aperitur, vt nouo bulbo incrementi cedat, qui ipsius exitio intumescit, eaque parte extuberat qua magis compressus erat: sic quotannis renouatur. Caulis ex intimo bulbo surgit ad sesquipedalem altitudinem, si inter dumeta lateat, si minus, breuior, crassitudo est triticei culmi: huius pars è terra emergens, sæpius ad primum vsque folium, & à quarto ad florem vsque protensa, punctulis partim viridibus, partim è purpureo nigrescentibus variatur: medium spatium virescit, aut saltem minus conspicuis ornatur punctulis: ipsi octo, vel pauciora adnascuntur folia, diuerso & spatio, & ordine sita, raro enim duo ex aduerso posita videbis, in quo-

rum exortu caulis aliquantulum protuberat, basinque habent angustiore, & crassiore; medium latius, & tenuius, inde paulatim in acutum desinunt, nec dodrantem dimidium longitudine, nec tertiam digiti partem latitudine superant. flos vnicus, aliquando geminus è summo cauliculo dependet, forma tereti, eaque profunditate, & latitudine, vt postremum pollicis articulum possis immittere: sex constat foliis ita dispositis, vt tria reliquorum margini ad mediam usque partem imponantur, vnde in acutum desinentia aliquo separantur interstitio; at ne superiori parte flos angustior esset, ibi rigidiora sunt foliola, neruoque è virore pallescenti, aut purpurascenti firmantur, interiusque mediam cauitatem, exterius prominentiam ostendunt plicaturæ instar. florem elegantissimum non commendat odor, nullum enim habet, sed naturæ lusus; nam notulæ fere quadrangulares, aliæ dilutæ admodum purpurascences, aliæ saturato colore purpureæ, ordinem & formam latruncularij abaci referunt. stamina sex sublutea, medium pistillum in extremo trifidum circumdant.

Flore excusso siliqua succedit triangularis, foliaceo semine rufescenti plena.

Nascitur in vdis dumetis, quibus tamen lætum & leue subest solum.

Allata est ex Hispaniis quæ quadruplici flore caulis fastigium coronat. Cæterum alibi coloratior, alibi dilutior nascitur. Pictauienses agri candidam proferunt. ego erui incultis in agris quæ flore erat pleno.

Temperamentum & vires.

Bulbus ficcus in secundo gradu, & in primo calidus cum partium

partium tenuitate, calculis è renibus deturbandis prodest. flos vero humidus in secundo gradu, & in primo frigidus, quare non tantum ardentibus febribus confert, sed & sedandæ fiti, ex huius succo fit vnguentum ad carcinomatosa vlcera præstantissimum. Vim præterea hic flos roborandi cordis & cerebri non parum possidet, meconique vt me docuit experientia malignitatem infringit. aqua vt decet distillata oculorum inflammationibus succurrit.

ANAKYPTH.

Sic vocatur, quod repanda habeat foliola.

Forma.

Huius caulis altior est, & crassior, foliisque sexdecim, interdum paucioribus vestitur, quæ quam superioris latiora sunt, & spissiora, suamque latitudinem à basi consequuntur, etiam ad sui vsque medium seruant, inde paulatim angustiora, & tenuiora facta in mucronem desinunt, totaque sunt albo puluisculo conspersa. flos vt in superiori deorsum dependet, sed forma differt aliquomodo, cacumen siquidem habent angustius, præterea foliola qua parte incipiunt à sese distrahi repanda fiunt, tria vero quæ aliis imponuntur, sunt angustiora, & exteriori ex facie eiusdem prorsus coloris, sed interiori, præsertim in media, notulam habent luteam, vtraque ora luteis variatur punctulis, & è subnigro purpureis, alia vero limbum habent luteum venulis è purpura nigrescentibus distinctum. Interiori vero ex facie colore sunt luteo. Cæterum notulæ quadrangulares minus apparent quam in meleagride, & sunt minores. staminibus imponuntur

apices puluisculo albo sordescentes. stilus coloris est pallidi. grauem denique flos spirat odorem. reliqua superiori similia.

Floret ineunte Maio.

A Pyrenæis montibus ad me missa.

Propter raritatem neque temperamentum, neque vires explorare potui.

F I N I S.

INDEX

INDEX.

A Bies.	24	Bugula.	126
Αβραάμ.	51.55		
Ægilops.	1.10	C Aryophyllæus flos.	49
Αϊολίς.	51.55	Cedrus.	27
Αΐζωτος.	113.115	Cerrus.	10
Αχεραία.	53	Coccustinctorius.	18
Alisma.	118	Crassi folia.	16.17
Αμμοχώρα.	44	Cusculum.	18
Ανακύρτη.	149	Καλαθίς.	67
Ανθοσενάμης.	113.115	Καλοβορύχης.	32
Ανωτήριον.	111.112	Καμπυλώα.	67.74
Aquifolia.	16.17	Κεδρελάτη.	27
Ασκιάδης.	111.117	Κέδρος.	Ibidem
Ασπίς.	10	Κηκιδόφορος.	78
Αΐρεϊας.	64	Κηκίς.	18
		Κοιλάνθη.	64.65
B Αΐλανος.	2	Κόκκος βαφική.	13.18
Βλεννοχίς.	38	Κολοβαίνθη.	51.54
Brassica.	129	Κράμβη.	120
Βάπυρον.	81	Κυαίνη.	67.69
Βασόμιον.	124	Χαμημελία.	122
Βεαχυσιφώνιος.	117	Χλωρά.	84

Χρυσάνθης.

111

Χρυσήϊς.

84

Δ Ασυτεφαίνη.

67

Δενδρολίβατος.

27

Διασχόπιος.

111.113

Δισρητική.

118

Διασκαυλίσ.

124

Ε Λάτη.

24

Ελελίσφακροειδής.

108

Ερυθράια.

77.78

Ερυθρόζωνος.

113

Esculus.

9

Ηλιόχρμος.

86

Ηεαγελία.

44.93

Ηεικάλη.

74.75

Ετυμόδρις.

7

Εύρυθαλία.

67.72

Εύρυτμήτη.

51.54

F Raxinella.

122

G Alla.

18.19

G Genista Hispanica.

34

Gentiana.

64

Gentianella.

67

H Aliphloeos.

1.11

Hemeris.

1.7

I Lex.

1.12

Ilex coccifera.

13

Ilex aquifolia.

Ibid.

Ιξος & ιξία.

22

I'ον

141.142.143.144

Λ Ευκίς.

104.105

Λ Δουχρίον.

95

Λ Δουκωνάη.

86.92

Lilac.

32

Longifolia.

19

M Ακρόφυλλος.

111

M Μακρολόβιον.

34

Μακρογύχη.

51.53

Marum.

59

Μελανομφάλη.

86.89

Μελανοσίκτη.

64.65

Μελανόφυλλον.

143

Meleagris.

147

Μισωτή.

38.40

Mollifolia.

16.17

Morum quernum.

18.19

Muscus quernus.

18.21

N Arduus celtica.

118

N Nicotiana.

38

O Λιγνύθαιμον

95.98

Ορφα.

44.45

Ορεί-

INDEX.

Ορείζμων.	57	Φυλλάτμητος.	104
Ο'ειζαυίς.	60	Φυλλοχοίς.	124.127
Ορνιθόγαλον.	86		
Ουλάινη.	51.56	Q Vercus.	1
Οψάνη.	67.71	R Esina abiegna.	26
		Cedrina.	29
Π Αυροχοίς.	4	Ριπώδης.	7.9
Παγγαλίσ.	51	Robur.	1.7
Παχυφύλλη.	38.40		
Petum.	38	Σ Α'ρωνος.	3
Pilulae quernæ.	18.21	Σιπάλη.	44.49
Πλατόφυλλος.	1.3.5	Σκιαδιῶχος	111
Πλατυχάραγμος.	104.105	Σκιαθροφίας.	94
Πίκειον.	67.77	Σκηθόξυλος.	7.8
Πολία.	61	Σκολήκιον.	18
Πολυαίθεμον.	95.99	Smilax Arcadum glandife-	
Πορφυεῖς.	51.52	ra.	1.15
Προσίνη.	61	Σπάρτον.	34
Primula veris.	110	Σταχυάδες.	86.93
Pullicortex.	16.17	Στυλοκαμπύλος.	118
Pumicei capilli querni.	18.	Συκροχαραγμῖς.	4
21		Suber.	1.14
Πυρρόγιταν.	86.91		
Φελλοδρεῖς.	1.16	T Abacum.	38
Φελλός.	14	Τερψινόη.	60
Φηγός.	9	Τρητορρίζα.	74
Φλομῖς.	110	Triticum vaccinum.	81
Φλόμισκος.	110.111	Tragium.	122
Φλόμος.	103	Τειχόφυλλον.	95.101
Φυλλάτμη.	117		

V iij

I N D E X

Θυλακίς.	67.70	Viola.	141. 142. 143.
Θυρίς.	44.48	144	
Θρυγίς.	110	Viscum.	22
		Vua.	22
V Erbasum. 103. & seq.		Υ' ποξίς.	86.92
nigrum 107. Silue-		Υποπορφυρίς.	51.52
stre. 108		Υποσφαιεγλέβιον.	34.35
Veretrum.	18.19	Υψίκερως.	53

E R R A T A.

Pag. 3, vers. 14. lege rimoso. p. 4. v. ult. dele sunt. 6, 17. ipsæ. 7, 18. nomen. 8, 2. Ili-
 gnam. 20. tuberculis. 21. solem. 23. Platyphylli. 9, v. ult. amat. 12, 20. Ingrato.
 13, 7. ἐμλῶς. 23. aquifolij. 14, 21. virentia per margines. 18, 5. pumicem siue pu-
 micos lapillos, muscum, racemum. 24, 17. ἐλάτη. 41, 19. retundunt. 44, 12. Pli-
 nio, Gallis æillet. 46, 18. imponitur coloris. 48, 22. qui. 51, 10. distinguntur. 22. la-
 tent. 56, 9. aliarum. 60, 19. interdum rubentes, exigui, κερατρίδης. 67, 8. καμπυ-
 λῶα. 69, 22. hyssopi vulgaris. 70, 13. thylacitis. 79 23. pulueris a. 81, v. penult. ex-
 aduerso posita. 22. crenata. 89, 8. habentem, 91, 27. longi. 97, 9. spadicei. 99, 7.
 nutantem. 12. stilum. 115, 4. chrysanthi. 120, 2. plangini. 128, vlt. τῆς. 130, 18. si-
 liquæ. 135, 5. fabellica hiemem tolerant, aëremq. 23. altero cultu in alteram se
 effundunt luxuriam atq. fabellica. 136, 23. iusculo. 137, 19. vini. 138, 6. dele cum.
 141, 11. viola filis.

I. A. T. H.

Crambe

Viola

Lilium

Philopis

Terpinoc

14. 1780

P. A. 1780

M. D. C. C. I

